

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

PREVENCE ZNEUŽITÍ MOCI V PROFESI FARÁŘE
ČESKOBRASTRSKÉ CÍRKVE EVANGELICKÉ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. ELIŠKA ROLL

KATEDRA SOCIÁLNÍ PRÁCE
Vedoucí práce JUDr. Daniel Bartoň, LL.M., Ph.D.
Studijní program a obor: Komunitní krizová a pastorační práce – diakonika (N0221A100007)
Praha 2022/2023

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem *Prevence zneužití moci v profesi faráře Českobratrské církve evangelické* napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných zdrojů. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti ke studijním účelům.

V Praze dne

Eliška Roll

BIBLIOGRAFICKÁ CITACE

ROLL, Eliška: *Prevence zneužití moci v profesi faráře Českobratrské církve evangelické*, Praha: 2023. Diplomová práce. Univerzita Karlova, Evangelická teologická fakulta, Vedoucí práce JUDr. Daniel Bartoň, LL.M., Ph.D.

ANOTACE

Diplomová práce s názvem „*Prevence zneužití moci v profesi faráře ČCE*“ se zabývá projevy a prevencí zneužívání moci v církevních společenstvích se zvláštním důrazem na Českobratrskou církev evangelickou. V první kapitole autorka mapuje, jak rozšířený problém zneužití moci v církvích je, a že se týká i situace v České republice. Druhá kapitola na základě zahraničních zkušeností představuje možnosti, jak tomuto fenoménu předcházet, případně jak citlivě reagovat, když ke zneužití v křesťanském společenství dojde. Třetí kapitola shrnuje dosavadní vývoj snah o prevenci zneužití moci faráři v Českobratrské církvi evangelické. Kontext je rozšířen o návrhy k aplikaci zahraničních přístupů do tohoto konkrétního českého církevního společenství.

KLÍČOVÁ SLOVA

Sexuální zneužívání v církvi; spirituální zneužívání; toxická církevní kultura; prevence zneužití moci duchovním; tvorba zdravého sborového společenství; Českobratrská církev evangelická

SUMMARY

This diploma thesis entitled „*Preventing abuses of power among ministers of the Evangelical Church of Czech Brethren*“ deals with manifestation and prevention of abuse of power in church communities with special emphasis on the Evangelical Church of Czech Brethren. In the first chapter, the author maps how widespread the problem of abuse of power in churches is, and that it also applies to the situation in the Czech Republic. The second chapter presents options how to prevent this phenomenon, based on foreign experiences, and how to respond sensitively when abuse occurs in the Christian community. The third chapter is devoted to the current development of efforts to prevent abuse of power by clergy in the Evangelical Church of Czech Brethren. The context is expanded by proposals for the application of foreign approaches to this particular Czech church community.

KEY WORDS

Sexual abuse in church; spiritual abuse; toxic church culture; prevention of abuse of power by clergy; creation of a healthy congregation; Evangelical Church of Czech Brethren

PODĚKOVÁNÍ

Velmi děkuji Dr. Danielu Bartoňovi za vedení této práce, potřebnou motivaci v důležitých chvílích a velkou osobní angažovanost v aktivním řešení témat, kterým se v práci věnuji.

Vážím si také pomoci a podpory svého manžela Benjamina, který mimo jiné vydržel celoroční intenzivní diskuse, kterými jsem si třídila myšlenky.

Na závěr děkuji také své malé Ronje, že s příchodem na svět počkala přesně tak dlouho, jak bylo třeba.

Obsah

Úvod.....	7
1 Zneužití moci duchovním	8
1.1 Druhy zneužití duchovní moci	8
1.1.1 Sexuální zneužívání v církvi	8
1.1.2 Emocionální zneužívání v církvi.....	10
1.1.3 Spirituální zneužívání („Spiritual abuse“ - také Duchovní zneužívání)	11
1.2 Obecné základy zneužití moci.....	13
1.2.1 Duchovní zneužívající moc.....	15
1.2.2 Toxická církevní / sborová kultura.....	21
2 Prevence zneužívání moci duchovních	27
2.1 Univerzální prevence.....	28
2.1.1 Univerzální prevence zaměřená na církvev	28
2.1.2 Univerzální prevence zaměřená na společenství	31
2.1.3 Univerzální prevence zaměřená na jedince.....	33
2.2 Selektivní prevence	34
2.2.1 Selektivní prevence zaměřená na duchovní	34
2.2.2 Selektivní prevence zaměřená na společenství	36
2.3 Indikovaná prevence.....	38
2.3.1 Indikovaná prevence zaměřená na problematické duchovní	38
2.3.2 Indikovaná prevence zaměřená na problematické společenství	39
2.3.3 Indikovaná prevence zaměřená na oběť	42
2.4 Organizace zaměřené na prevenci zneužití moci a pomoc obětem	43
3 Prevence zneužití moci v ČCE.....	46
3.1 Evangelická teologická fakulta UK.....	46
3.2 Kandidát na službu v církvi.....	47
3.3 Vikariát	48
3.4 Výběr sboru	50
3.5 Farář.....	51
3.6 Církevní společenství ČCE	54
3.6.1 Místní farní sbor.....	54
3.6.2 Seniorátní sbor	55
3.6.3 Povšechný sbor	56
3.7 Pastýřské rady.....	60
Závěr	64
SEZNAM LITERATURY	65
PŘÍLOHY	71

Úvod

Českobratrská církev evangelická, do které od malička patřím, mi vždy byla bezpečným prostorem, čehož si dodnes velmi vážím. Téma své diplomové práce jsem si nevybrala proto, že by se na mně v této církvi někdo dopustil problematického zneužití moci. Zažila jsem nicméně nejedno osobní sdílení těch, kteří takové štěstí neměli. Toto prostředí, které považovali za útočiště, je zásadním způsobem zklamalo nejen v situaci zneužití, ale následně někdy i v rozpačité reakci na ně. Do okamžiku odevzdání této práce jsem příběhů o různých způsobech zneužití moci farářem, nebo o zraňující nepřipravenosti duchovních o tomto tématu komunikovat, slyšela šest. Některé historičtější, jiné smutně aktuální. Přiznávám rovnou, že následující stránky jsou ovlivněny mou vírou a církevní příslušností. Jakožto evangelická křesťanka jsem byla před lety nejprve v šoku, že by se takové věci děly i v mé církvi. Cítila jsem se zcela neinformovaná a naprosto nekompetentní v pomoci obětem. Stejně jako ony, jsem ani já nevěděla, kam se obrátit. To vše byly první střípky motivace k soustavnějšímu ponoru do témat, kterým se věnuji na následujících stránkách.

Nejprve mi přišlo důležité poukázat na rozsah a jemné nuance zneužití, ke kterému může ze strany duchovních docházet. Zneužívání moci se v historii dělo a děje v každé církvi, ale přesto mnohdy způsoby, které těžko rozklíčujeme. Jedná se o velký problém, ať už o něm probíhá veřejná diskuse, nebo ne. V první kapitole se snažím vysvětlit, že zneužití není jen chybou jednotlivce, ale selháním celého církevního systému. Abychom členy sborových společenství mohli lépe ochránit, je třeba preventivní přístup zavést na všech církevních úrovních.

Druhá kapitola čerpá především z děl zahraničních autorů, kteří se prevenci široké škály typů zneužití moci věnují. Nahlíží na různé populace, které je možné preventivními snahami pokrýt. Od prevence zaměřené na každého běžného věřícího, po specifickou práci s problematickými společenstvími, duchovními či oběťmi. Zmiňuji zde také několik inspirativních organizací věnujících se prevenci a pomoci obětem zneužití moci v církvi i mimo ni, z jejichž materiálů můžeme čerpat i v našich zeměpisných šířkách.

Na zmíněných kapitolách poté staví kapitola poslední zaměřená na realie Českobratrské církve evangelické. Toto třetí největší církevní společenství v České republice¹ může být na poli prevence jevů zmíněných na následujících stránkách teoreticky průkopníkem. Dvě největší české církve – římskokatolická a pravoslavná – jsou vlivem své specifické kultury a hierarchie zatím v tématu zneužití trochu bezradné. Římskokatolická církev zřejmě i vlivem toho, že na rozdíl od menších společenství se již dostala do hledáčku médií. ČCE v tomto ohledu proplová mediálním prostorem v tichosti a s puncem církve liberální. Přesto se již proaktivně pustila do prvních preventivních kroků. Jejich popis je i s mým komentářem hlavním obsahem třetí kapitoly. Oproti předchozím dvěma zde nicméně čerpám i z osobních zkušeností, které jsem v církvi zatím získala.

Cíle mé práce by se tedy daly shrnout takto: Vysvětlit, že zneužití moci v církvi je problém, v čem tento problém spočívá a předložit možná řešení, jak zneužití ze strany duchovních zabránit, nebo alespoň snížit jeho dopady. Na příkladu ČCE pak nastínit, že i v České republice je nutné se tématu věnovat, a že i zde je možné soustavně vytvářet stále bezpečnější církevní prostředí.

¹Český statistický úřad oznámil první výsledky Sčítání 2021, in: e-cirkev.cz, 20. 1. 2022, (cit. 1. 6. 2023), dostupné online: <https://e-cirkev.cz/aktuality/cesky-statisticky-urad-oznamil-prvni-vysledky-scitani-2021>

1 Zneužití moci duchovním

1.1 Druhy zneužití duchovní moci

1.1.1 Sexuální zneužívání v církvi

Když je řeč o zneužití moci duchovním, mám za to, že se většinou vybaví jeho nejextrémnější forma – zneužití sexuální. Tématika sexuálního zneužívání v církvi začala výrazněji pronikat do veřejného prostoru v 80. letech 20. století ve Spojených státech.² V roce 2015 toto téma do celosvětové nejen křesťanské veřejnosti rozšířil cenami ověřený film Spotlight popisující rozkrytí sexuálního zneužívání dětí a dospívajících 250 kněží z Bostonské římskokatolické arcidiecéze.³ Na konci filmu běží jako němá výčitka celosvětové církevní nečinnosti seznam 206 měst v nejrůznějších zemích, kde byla v katolických farnostech odhalena podobná forma sexuálního zneužívání. Podobným mediálně zdokumentovaným příkladem ze Spojených států je i situace v Jižní baptistické konvenci (Southern Baptist Convention – SBC, druhé největší americké církevní uskupení), kde investigativci v roce 2019 odhalili 700 obětí.⁴ Americká katolická církev po letitém vykrucování v roce 2020 zveřejnila seznam kněží „věrohodně obviněných ze sexuálního zneužívání“, na kterém figuruje 6770 duchovních.⁵ Posléze byly vytvořeny i seznamy z Argentiny⁶, Chile⁷ a Irska⁸. V roce 2022 byl i představiteli SBD zveřejněn seznam věrohodně obviněných s více než 600 predátory z řad duchovních.⁹ Medializace obdobných případů probíhá v posledních letech i v Evropě. Také zde převažují skandály v nejpočetnější katolické církvi (Francie¹⁰, Německo¹¹), ale v žádné zemi se nevyhýbají ani jiným církevním celkům. V návaznosti na to začaly některé církve dokonce investovat nemalé prostředky do výzkumů mapujících sexuální zneužívání ve svých řadách (např. Evangelische Kirche in Deutschland (EKD)).¹²

I v České republice první kauzy sexuálního zneužívání v církvi dávají znát, že náš stát ani žádná z našich církví není proti tomuto problému imunní. Prvním Čechem, který zveřejnil, že byl jako chlapec dlouhodobě zneužíván katolickým knězem, je Jiří Kylar. Sdílel svůj příběh v roce

²BENYEL, *Understanding clergy misconduct in religious systems*, 11

³REZENDES, Michael. *Church allowed abuse by priest for years*, in: The Boston Globe. 6. 1. 2002 (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.bostonglobe.com/news/special-reports/2002/01/06/church-allowed-abuse-priest-for-years/cSHfGkTlrAT25qKGvBuDNM/story.html>

⁴TEDESCO, John; OLSEN, Lise; DOWNEN, Robert. *Silence, survival, speaking out*, in: Huston Chronicle. 6. 6. 2019, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.houstonchronicle.com/news/houston-texas/houston/article/Abuse-of-Faith-Survivors-of-Baptist-sexual-abuse-13938643.php>

⁵SIMANI, Ellis; SCHWENCKE, Ken: *Credibly Accused*, in: propublica.org, 28. 1. 2020, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://projects.propublica.org/credibly-accused>

⁶*Publicly Accused Priests, Brothers, and Nuns in Argentina*, in: bishop-accountability.org, poslední úprava 6. 5. 2019, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.bishop-accountability.org/Argentina/Database.htm>

⁷*Publicly Accused Priests, Brothers, Sisters, and Deacons in Chile*, in: bishop-accountability.org, poslední úprava 15. 1. 2019, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.bishop-accountability.org/Chile>

⁸*Priests and Brothers Convicted of Sexually Abusing Minors in the Republic of Ireland and Northern Ireland*, in: bishop-accountability.org, poslední úprava 6. 3. 2019, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.bishop-accountability.org/Ireland>

⁹*Seznam zneužívajících duchovních v Southern Baptist Convention*, zveřejněno 28. 2. 2022 (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://sbcec.s3.amazonaws.com/FINAL+-+List+of+Alleged+Abusers+-+SBC+REDACTED.pdf>

¹⁰Report nezávislé komise odhalil ve francouzské katolické církvi 216 000 dětských a mladistvých obětí zneužívání kněží mezi lety 1950 a 2020. SAUVÉ, Jean-Marc a kol. *Sexual Violence in the Catholic Church France 1950–2020*, in: cia-se.fr, 5. 10. 2021, (cit. 16. 2. 2023), dostupné online: <https://www.ciase.fr/medias/Ciase-Summary-of-the-Final-Report-5-october-2021.pdf>

¹¹Výzkum Münsterské diecéze, kde mezi lety 1945 a 2020 došlo k zneužití více než 600 dětí a mladistvých kněží: *Sexual abuse in the diocese of Münster: at least 196 clerics are accused*, in: uni-muenster.de, 13. 6. 2022, (cit. 16. 2. 2023), dostupné online: <https://www.uni-muenster.de/news/view.php?cmdid=12636&lang=en>

¹²*ForumM*, dostupné online: <https://www.forum-studie.de> (cit. 1. 5. 2023)

2018.¹³ Mediálně nejpodrobněji zmapovaným případem je svědectví Jiřiny Kočí (z roku 2021) v rámci podcastu a přidružené dokumentární série *Ve stínu celibátu*.¹⁴ Společně tito dva Češi založili spolek *Někdo ti uvěří*, který se zaměřuje na pomoc obětem sexuálního, mocenského a duchovního zneužívání v církevním prostředí i mimo něj.¹⁵ Obětí je na našem území mnohem více, byť přesné číslo nelze zatím odhadovat. Jisté je minimálně to, že od roku 1990 do roku 2019 se před soud dostalo 53 případů sexuálního zneužití knězem katolické církve na našem území.¹⁶ Mrazivé výpovědi by pro členy jiných církví možná bylo příjemné ignorovat s výmluvou, že hlavním problémem katolické církve je celibát a společenství, která celibát od svých představených nevyžadují, nejsou v zásadním riziku. Jak ale kromě mnoha případů ze zahraničí ukazuje i nedávný z české Evangelické církve metodistické, problém sexuálního zneužívání, a hlavně pak obecnějšího zneužívání moci duchovními, je univerzální a na celibátu nezávislý. (Konkrétně zmíněný metodistický farář měl v době, kdy sexuálně zneužíval věřící ženy, manželku a děti.)¹⁷

To, že se v jednotkách případů zneužití moci v církvi vyskytne, je pravděpodobně nevyhnutelné. Palčivým problémem je nicméně opakované selhávání církevních institucí ve zredukování těchto případů, rezignace na snahy o zlepšení celkové situace a na vytvoření bezpečnějšího prostoru. Mnoha církevním vedoucím zcela chybí důležité nástroje pro prevenci zneužití moci ve všech jejích podobách.¹⁸ V minulých letech tento fenomén selhávajícího vedení bylo možné sledovat na neústupnosti a až agresivním zakrývání sexuálních skandálů ze strany obviněných církví, které o problémech věděly, ale řešily je netransparentně.¹⁹

Roli hraje i přístup dané církve k sexualitě jako takové. Je-li vnímána jako něco bez vlastní hodnoty, co má smysl pouze při plození potomků, může pro církevní představitele např. zneužívání dětí (obzvláště chlapců), kteří plodit nemohou, být vnímáno jako v důsledku málo závažné. Když je dlouhodobě i v procesu přípravy na ordinaci sexualita vykládána jako naprosto podřadná, není pak ani hodna pozornosti představitelů církve, kteří se opakovaně raději upínají k „duchovnějším tématům“.²⁰ Riziko výskytu zneužívání v církvi narůstá také v případě nízké informovanosti společenství ohledně varovných signálů. Zneužití totiž většinou nezačíná samotným aktem. Spíše jsou postupně pomaličku překračovány a posouvány hranice oběti, aby měla k pachateli stále důvěru, ale dovolovala mu stále více naplňovat jeho potřeby, aniž by se vzepřela. Tento proces se označuje slovem „grooming“.²¹ Vše může začít sexuálně laděnými vtipy, či zavedením sexuálního tématu do běžné konverzace – vyptáváním se na to, co si oběť o sexu myslí, jak se ohledně něj cítí. Dalším krokem je lehce doteková aktivita, třeba pošťuchování, hravé zápasení. Delší doteky zdánlivě nesexuálního charakteru – lochtání, škrábání zad, masírování. Nebo aktivita se zahrnutím nahoty – plavání bez plavek, sušení dítěte ručníkem, hra na fanty. Hranice mohou být překračovány také např.

¹³Dokument *Cesty víry* mapující celý případ *Cesty víry: Přes bolest k naději*, in: ceskatelevize.cz, odvysíláno 5. 9. 2021, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1185258379-cesty-viry/221562215500006> + shrnující text z časopisu *Dingir* v příloze 1)

¹⁴Podcast: *Ve stínu celibátu*, in: seznamzpravy.cz, odvysíláno 14. 6. 2021 – 18. 6. 2021, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.seznamzpravy.cz/sekce/audio-podcast-ve-stinu-celibatu-429>

¹⁵*Někdo Ti uvěří*, dostupné online: <https://www.nekdotiuveri.cz/> (cit. 9. 2. 2023)

¹⁶MAČÍ, Josef. *Mapa sexuálního zneužívání v katolické církvi*, in: seznamzpravy.cz, 7. 4. 2019, (cit. 16. 2. 2023), dostupné online: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/mapa-sexualniho-zneuzivani-v-katolicke-cirkvi-v-cesku-je-53-dolozenych-obeti-69243>

¹⁷KUBÍK, Jiří. *Církev metodistů odhalila faráře – sexuálního predátora. Případ má policie*, in: seznamzpravy.cz, 16. 12. 2021 (cit. 9. 2. 2023), dostupné online: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-cirkev-metodistu-odhalila-farare-sexualniho-predatora-pripad-ma-policie-183405>

¹⁸RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 42

¹⁹RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 43

²⁰RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 44

²¹DRÁBEK, *Toxické může být i prostředí*, 52

pozváním k přespání ve společném pokoji, posléze ve společné posteli. Zneužívající duchovní může veškeré výše zmíněné jednání zachytávat na fotografie či videa.²² Drábek upřesňuje: „*Oběti porovnávají situaci vždy s tím, co se odehrálo v posledním setkání, nikoliv s výchozím stavem. To, co bylo minule, se normalizuje a další překročení hranice je vlastně jen malý krok. To, kam je manipulátorem směřována, oběť nevidí, protože je přesvědčena o dobrých úmyslech duchovního.*“²³

Zneužívající pachatel se snaží oběť znejistit v jejím vnímání reality, aby si nevěřila, důvěřovala slepě pouze jemu a chovala se dle jeho instrukcí. Manipulaci, při které oběť ztrácí náhled na toxicnost celé situace, se říká „gaslighting“.²⁴ Jakkoliv se to může zdát nepochopitelné, mezi obětí a pachatelem vzniká vlivem dlouhodobého působení jeho autority hluboké pouto. Protože si oběť mnohdy nepřipouští, že je obětí, klidně se dobrovolně a opakovaně za pachatelem vrací. Uvědomění často přichází, až když jedince zneužívající člověk zavrhne, nebo po mnoha letech, když na povrch vyplavou potlačované vzpomínky. Nejčastějšími důvody, proč se oběti se sexuálním zneužíváním nespoví, jsou: přetrvávající pozitivní city k pachateli, rozpaky, stud, nepochopení problému ze strany společnosti, obava z diskriminace či šikany a nepřiznání si, že se stala obětí. Pokud dojde ke zneužívání osobou stejného pohlaví, může v nahlášení bránit i strach z toho, že bude oběť stigmatizována jakožto homosexuální. (Vzhledem k tomu, že převážně sexuálně zneužívají muži, týká se toto hlavně mladých chlapců. Nerozumí tomu, že když byli zneužiti dospělým mužem, nemusí to vůbec nic vypovídat o jejich vlastní sexuální orientaci.) Malé děti mají strach, že vina leží na nich, protože se nezachovaly správně, dělaly něco zakázaného. Starší děti jsou silně zatíženy studem a zahanbením. Část obětí pro svou vlastní psychickou ochranu upadne do silného popření celé události. Někteří si připouštějí, co se stalo, ale odmítají se k tomu přihlásit veřejně. Panují oprávněné obavy, že pokud oběť čin nahlásí, riskuje zesměšnění svými vrstevníky i nedostatek pochopení ze strany církve, rodiny a blízkých.²⁵ U duchovních je totiž stejně jako u dalších pracovníků s jejichž rolí se apriori pojí velká společenská autorita (učitelé, táboroví vedoucí, strážci zákona atd.) řešení kauz sexuálního zneužívání složitější. Je větší pravděpodobnost, že uniknou zodpovědnosti. Na základě jejich statutu jim většina věří, když nahlášená obvinění popírají.²⁶

1.1.2 Emocionální zneužívání v církvi

Zneužívání duchovní moci může být zaměřeno také na emoční deprivaci zneužívaného jedince. Ten je v soukromí či veřejně ponižován, vystaven hyperkriticizmu, či naopak ostentativnímu tichu a přehlížení. Emocionálně zneužívající duchovní vyhrožuje oběti vyloučením ze společenství, nebo proti ní ostatní členy sboru opravdu poštvává a odstrkuje ji na úplný společenský okraj. Se členy a členkami duchovní sboru navazuje nesexuální, ale velmi emočně dramatické a vyčerpávající milostné aféry (zahlcování zprávami, pozorností, lichocením, tajné schůzky mimo prostor kostela – nehledě na rodinný stav duchovního či jeho oběti). Může nevhodně flirtovat, žárlit na partnery či úspěchy jiných členů společenství, neustále si vynucovat lásku či obdiv, podléhat extrémním změnám nálad, surově vtipkovat, vzbuzovat v ostatních pocit viny a studu. Často porušuje hranice, izoluje vybrané jedince od rodiny a přátel, manipuluje, svaluje vinu za své přečiny na oběť, vyhrožuje, případně pokud k nim má přístup, kontroluje i finanční zdroje sboru či zneužívané osoby. Vlivem

²²LANNING, *Child molesters*, 73

²³DRÁBEK, *Toxické může být i prostředí*, 53

²⁴DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 118

²⁵LANNING, *Child molesters*, 75

²⁶LANNING, *Child molesters*, 77

nízké informovanosti o tomto problému bohužel mnoho z výše psaných přečinů není běžně v církevním prostředí vnímáno jako závažný problém vyžadující urgentní řešení.²⁷

Oběti jsou při nahlášení tohoto typu zneužívání vykreslovány jako hypersenzitivní, přehánějící a nedůvěryhodné. Často se neodvážjí požádat o pomoc ze strachu, že nebudou pochopeny. Samy si nejsou jisté, jak kvalifikovat a popsat, co se jim děje. Jakkoliv vnímají, že je chování zneužívajícího duchovního zraňuje. Sbory jsou velmi zdrženlivé i v případech, kdy se dozví že tímto způsobem zneužívá jeden člen společenství jiného (např. v manželství). Mají pocit, že to není jejich věc k řešení. Neumějí v těchto případech nabídnout empatii, péči, bezpečný prostor, natož své finanční či lidské zdroje.²⁸ A i zdánlivě dobře míněné komentáře mohou oběti jen více zraňovat. Obzvláště výroky typu: „Tak můžeš být alespoň rád/a, že jsi nebyl/a zneužitá/y sexuálně.“, nebo „Vidíš, Bůh tě ochránil před ještě horší újmou“. Obdobná vyjádření popírají traumatickou realitu, ve které oběti dlouhodobě žijí.²⁹ Pro církev je zcela specifickým typem emocionálního zneužívání zneužívání spirituální, kterému se věnuji na následujících řádcích.

1.1.3 Spirituální zneužívání („Spiritual abuse“- také Duchovní zneužívání)³⁰

Jednoduše řečeno má tento termín označovat nezdravě kontrolující chování spojené s náboženským přesvědčením, s manipulací Božím jménem nebo předpokládaným výlučným blízkým vztahem duchovního k Hospodinu.³¹ Kloním se k myšlence, že jakékoliv zneužití moci, ke kterému dojde z pozice duchovního, je zároveň zneužíváním spirituálním – tyto roviny se v kontextu církve dle mého nedají oddělit. Spirituální zneužívání může zahrnovat: manipulaci a vykořisťování (např. neustálý nátlak jedince do církevní služby); netransparentní duchovním řízené rozhodovací procesy; vynucené přijetí zodpovědnosti za určitý problém či přečin; vynucené mlčení – pomoc s utajováním určitých skutečností; naprosté podřízení se duchovnímu. K donucování dochází skrze svaté texty, církevní učení a přitakání elitářské myšlence, že zneužívající duchovní má speciální Bohu blízkou a nad ostatními nadřazenou pozici.³² Požadavky na stále více času, služby a poslušnosti věnovaných duchovnímu se stávají velkým tlakem a stresem pro věřící.³³ Je jim zároveň vyhrožováno, že „pokud se vzeprou, nikdy nepůjdou do nebe“, „Bůh je navždy zatratí“, apod.³⁴ Když se spirituální zneužívání ve sborech plně rozvine, začínají tato společenství fungovat podobně jako sekty.³⁵ Do dnešních dní se v církevních společenstvích stěží mluví o zneužívání sexuálním či emočním, natož aby se tematizovalo zneužívání spirituální. Oběti jsou ve svém zranění a zmatení tedy opět ponechány většinou samy.³⁶ Přitom i pro ty, kteří zažili v církvi zneužití sexuálního či emocionálního charakteru, je důležité, aby se v této spojitosti mluvilo o výrazně přítomném spirituálním rozměru. Právě ten je pro ně zásadní.³⁷

²⁷DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 121-122

²⁸DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 123

²⁹DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 124

³⁰V originále je použitý pojem lze přeložit i jako „duchovní zneužívání“. Pro přehlednost (z důvodu mého užívání zastřešujícího označení „duchovní“ pro vedoucího sboru) pracuji s doslovnějším překladem „spirituální zneužívání“.

³¹OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 21-22

³²OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 31

³³OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 43

³⁴OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 59

³⁵OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 25

³⁶OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 3

³⁷OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 20

Dlouholetý výzkum Oakleyové potvrzuje, že spirituální zneužívání se děje ve všech typech církevních i sborových uspořádání, nehledě na denominaci.³⁸ Může se vyskytovat u všech teologických postojů. Někteří se domnívají, že spirituální zneužívání bylo výrazně podpořeno tzv. „Pastýřským/Učednickým hnutím“ („Shepherding/Discipleship movement“) ze 70. let 20. století. Charakteristickým znakem zde byl požadavek, aby byli členové hnutí submisivní, ochotní sdílet i nejintimnější detaily ze svých životů a konzultovat s „pastýřem“ veškerá důležitější rozhodnutí ve svých životech (včetně otázek pracovního a vztahového života). Pro velkou míru kontroly, kterou měl „pastýř“ nad svými „ovečkami“ se začaly tyto metody označovat jako „heavy shepherding“ (volně přeloženo „tíživé pastýřství“). V souvislosti s první kritikou tohoto církevního uspořádání se začíná na veřejnosti objevovat pojem „spirituální zneužívání“.³⁹

Některé sbory mají strach, že pokud se mezi křesťany rozšíří diskuse o spirituálním zneužívání, bude to mít negativní vliv na efektivitu práce duchovních.⁴⁰ A i duchovní zmiňují, že jejich profese je už tak dost těžká, natož aby jim ještě takovéto složité uchopitelné diskuse podryvaly autoritu a zvyšovaly případně počet křivých nařčení vůči jejich osobě.⁴¹ Domnívám se, že tato předpojatost, podrážděnost a přílišná ustrašenost církevních hodnostářů i řadových věřících je součástí problému a vlastně také projevem toxické ne/víry a spirituálního nátlaku na další bratry a sestry.

Účast na církevních shromážděních je obecně vnímána jako zcela dobrovolná, což vede k představě, že každý může svobodně odejít, když se mu ve sboru něco nelíbí.⁴² Ve chvíli, kdy ke zneužití dojde, jsou ale většinou členové už ve společenství velmi hluboce zakořenění a zapojeni. Tudíž je velmi těžké zneužívání včas rozpoznat, natož opustit pro jednotlivce tak důležitou organizaci.⁴³ A nadto i v případě spirituálního zneužívání dochází ke groomingu a gaslightingu. Oběti přestávají vlivem důvěry v duchovního a v jím zprostředkovanou Boží autoritu samy sobě věřit a žijí v odlišné realitě než ostatní.⁴⁴ Vyhodnotí přečin duchovního jako něco, co dělal pro jejich vlastní dobro, nebo s jistě pozitivním záměrem do budoucna.⁴⁵ Např. když na věřící vytváří tlak, že odrazem jejich vztahu k Bohu je částka, kterou přispěli do sborové pokladny, jednoduše si ospravedlní jeho nátlakové a kontrolující chování upřímnou starostí o církev a její dobrou finanční budoucnost.⁴⁶

McKnight a Barringerová popisují základní znaky teologie zneužití ve prospěch duchovního: dochází k převrácení dobré zprávy evangelia; teologicky se ospravedlňuje ochrana církevní instituce na úkor jednotlivých členů; teologicky je zdůvodňována nutnost ochrany vedení daného společenství; Bible je např. využívána k zakotvení dominantní pozice muže či duchovního v církvi; to vše klidně i v rozporu se základními lidskými právy.⁴⁷

DeGroat dodává, že spirituální zneužívání může zahrnovat některé nebo všechny tyto prvky⁴⁸:

- **Umlčování** – duchovní autorita je využita jako jediná ospravedlňující k vyjádření názoru

³⁸OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse* 15

³⁹OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 6

⁴⁰OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 56

⁴¹OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 7

⁴²OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 31

⁴³OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 32-33

⁴⁴OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 34

⁴⁵OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 46

⁴⁶OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 16

⁴⁷MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 125

⁴⁸DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 126-127

- **Moralizování** – duchovně jsou zakotvována striktní uměle vytvářená pravidla a morální očekávání jsou nadřazena jakýmkoliv vztahům
- **Jistota** – zavedený duchovní systém je jedinou správnou aplikací Písma; je podporováno přesvědčení, že náš duchovní a náš sbor mají jedinou správnou a neposkvrněnou teologii
- **Důležitost zkušenosti** – nejduchovnějšími jsou ti s nejvíce extatickými zkušenostmi; lidé, kteří tyto zážitky postrádají, jsou vnímáni jako nedostatečně věřící
- **Nezpochybnitelná hierarchie** – vedení je víceméně neměnné a kdo není jeho součástí, má pocit malosti a nevýznamnosti; členové nevědí, v čem je jejich provinění či nedostatečnost, že nemohou být povoláni ke službě

Spirituálně zneužívající duchovní mimoto členy zvýhodňuje podle toho, kolik hodin stráví pomocí ve sboru. Tato pomoc je někdy ztotožňována i s pomocí jeho vlastní rodině. Aktivní členové jsou prezentováni jako „výjimečně spirituální“, což je ale pouze snaha udržet je v pozici, kde dělají to, co si duchovní přeje. Ostatní jsou svou závistí vůči těmto vyvoleným motivováni se více snažit, aby získali také obdobné ocenění.⁴⁹ Ke spirituálnímu zneužití může dojít i při lákání nových lidí do komunity. Obzvláště rizikové jsou komunity řeholní, které mají obavu z dlouhodobého úbytku bratří či sester. Mohou nabírat členy na emoce zacíleným manipulativním, nebo až agresivním stylem. V případě neochoty do komunity vstoupit je toto chápáno a prezentováno jako nedostatečná víra a velké zklamání pro doprovázejícího duchovního. Přestože vstup do jakékoliv instituce musí být založen na svobodné vůli bez nátlaku. S jasnou představou, jakou zodpovědnost a práva tímto krokem jedinec přijímá.⁵⁰

I u spirituálního zneužívání duchovní či ostatní členové společenství říkají obětem, aby své zážitky nikde nešířily. Umlčování je rámováno jako něco, čím jednotlivec ochrání Hospodina, církve, či sbor od újmy, kterou by zveřejnění jeho příběhu mohlo způsobit. Faktorem, který k umlčení obětí přispívá je i nedostatečná diskuse nad tématem spirituálního zneužívání mezi křesťany a věřícími obecně. Téma je vnímáno jako nepohodlné, příliš náročné k otevření a jen málo důležité na to, aby se veřejně probíralo. Proto mnozí ani nevědí, jak přesně definovat svou podivnou zkušenost s duchovním či církví.⁵¹ Jak píše Drábek „*víra, náboženské pravdy, duchovní zkušenosti či rituály jsou velkým zdrojem síly, avšak mohou být pokrouceny a využity jako velmi silná páka k různým manipulacím. Pokud po mě chce něco člověk, tak tomu ještě je možné se vzepřít, ale pokud se má oběť postavit Bohu a jeho vůli, pak je to velmi nerovný boj.*“⁵²

1.2 Obecné základy zneužití moci

Jak bylo zmíněno výše, moc je zneužitelná mnoha způsoby, a to i v církevním prostředí. Zneužívání duchovními nicméně nehledě na jeho druh vyrůstá z totožných toxických kořenů. Dále se proto věnuji obecným charakteristikám, které jak na straně duchovních, tak v jimi spravovaných společenstvích umocňují pravděpodobnost, že ke zneužití dojde. Důležité je uvědomění, že všechny pomáhající profese jsou náchylnější na vykořisťující chování vlivem nevyváženého vztahu mezi

⁴⁹OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 11

⁵⁰WAGNEROVÁ, Doris. *Duchovní zneužívání – jak k němu dochází, co pro zasvěcené osoby znamená a co se s tím dá dělat*, in: nekdotiuveri.cz, 1. 2. 2021 (cit. 1. 4. 2023), dostupné online: <https://www.nekdotiuveri.cz/clanky/texty-k-lepsimu-porozumeni/duchovni-zneuzivani-jak-k-nemu-dochazi-co-pro-zasvecene-osoby-znamen-a-co-se-s-tim-da-delat>

⁵¹OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 48

⁵²DRÁBEK, *Toxické může být i prostředí*, 52

pomáhajícím a tím, komu je pomáháno. Ti, kterým je pomáháno, mají většinou nižší status, jsou ze zranitelné skupiny nebo ve zranitelné životní situaci.

Zároveň v jejich neprospěch může hrát také tzv. „přenos“ (nevědomé promítání svých předchozích zkušeností a vztahů do pomáhající osoby) a „protipřenos“ (nevědomé promítání svých předchozích zkušeností a vztahů do klienta, kterému se pomáhající snaží pomoci).⁵³ Tato dynamika platí i ve vztahu duchovního a jedince, kterému poskytuje pastorační rozhovory.⁵⁴ Jak upozorňuje Vojtíšek, v církevním kontextu se nejedná jen o jedincem deklarovanou moc, ale také o pravomoc, autoritu, legitimizovanou formu moci: „*Ačkoliv autorita pachatele nesahá tak daleko, skutečnost, že jeho moc nad obětí je minimálně v některé oblasti oprávněná, stačí na to, aby oběť znejistěla. ... Není tak důležité, odkud autorita pochází: zda je moc pachatele legitimována tím, že je rodičem, učitelem, odborníkem, trenérem, oddílovým vedoucím, knězem nebo duchovním vůdcem. Důležité je, že je legitimní. Tím se z moci stává pravomoc. Dokonce bychom mohli připustit, že legitimita moci může způsobit i určité zmatky u pachatele, který si tak nemusí být vždy jist hranicí, kam až jeho pravomoc sahá. A může tedy považovat zneužití například za odměnu za své vedení, za demonstraci opravdovosti vztahů nebo za formu duchovní pomoci.*“⁵⁵ Zneužití moci vždy staví potřeby privilegovaného jednotlivce či skupiny nad potřeby oběti.⁵⁶ Langbergová toto považuje za zásah do Bohem darované svobody a představuje koncept “člověčenství”. Toho, co z křesťanského pohledu znamená být člověkem, a jak se do jednotlivých oblastí našeho lidství propíše zneužití, když k němu dojde.⁵⁷

Být člověkem znamená:

- **Mít hlas** – Svět byl stvořen skrze Boží hlas, Boží Slovo. Naše stvoření k Božímu obrazu s sebou také nese možnost vnitřní či vnější řeči a kreativního vyjádření se.
 - Jakýkoliv typ zneužití vždy poškodí Boží obraz v člověku. Tříští osobnost zneužívajícího i zneužitého a tomu dává pocítit, že jeho či její hlas není slyšet. Dlouhodobě tak ovlivňuje pocity, myšlenky a volby všech aktérů.
- **Být ve vztahu** – Jsme stvořeni ve vztahu k Bohu a k lidem kolem nás, v našich bližních se Hospodin zrcadlí. A po bezpečných vztazích celoživotně toužíme.
 - Zneužití moci křiví a rozbíjí vztahy. Vnáší do nich zradu, strach, ponížení, ztrátu důstojnosti a stud. Izoluje, vytváří mezi lidmi bariéry, rozbíjí i pevná pouta. Ničí empatii a pocit bezpečí. Zneužitá moc má hluboký dopad na vztah s druhými i s Hospodinem. Oběti zneužití se dívají na Boha zkresleným pohledem – vnímají Hospodina, jako zdroj zla, které zažily. Zneužití tedy mimo jiné ničí i víru. A to navíc ve zranitelném momentu obrovského strádání, kdy je každá opora potřeba.
- **Mít moc a utvářet svět** – člověk je stvořen, aby zemi obdělával a střežil, byl jejím správcem⁵⁸ - máme svět utvářet, mít na něj vliv.
 - Zneužívající duchovní tuto přirozenou moc jednotlivce ruší a odebírá mu ji. Oběť má pocit neschopnosti, slabosti, bezmoci, nedůležitosti, ztrácí pocit důstojnosti a životního smyslu.

⁵³RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 37

⁵⁴ Např. mladá žena, která má problematický vztah s otcem, se může podvědomě snažit najít otcovskou figuru v duchovním. Ten zase bez reflexe zmíněných procesů může mylně dojít k myšlence, že se ho svou otevřeností a touhou po blízkosti snaží svést.

⁵⁵VOJTÍŠEK, *Pravomoc a její zneužití*, 37

⁵⁶VALIŠOVÁ, *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*, 25

⁵⁷LANGBERG, *Redeeming Power*, 6-8

⁵⁸Viz Gn 1, 28; Gn 2,15

Za obzvláště zranitelnou skupinu jsou ve věci zneužití moci vnímány děti. U těch je předpokládáno a v mnoho státech právně zakotveno, že do 15-18 let věku (v závislosti na typu aktivity, ke které souhlas udělují) jako neschopné konsentu (uvědomělého souhlasu) vlivem „vývojové nedospělosti“.⁵⁹ Tudíž i kdyby přitakaly jakékoliv formě zneužití, není to vnímáno jako jakkoliv polehčující okolnost pro pachatele. A jsou to právě děti z hluboce věřících a s církví spjatých rodin, které zneužívané moci podléhají nejčastěji. I proto, že jejich rodiče s nadšením vítají větší zapojování svých potomků do sborového života a do bližších kontaktů s duchovními.⁶⁰ Dospělá osoba konsent může udělit, pokud je v daný moment plnohodnotně schopná volby (její mysl není nijak zastřena či omámená) a pokud jsou pro ni všechny možnosti, mezi kterými vybírá, bezpečné. Ve chvíli, kdy se dospělá oběť rozhoduje nesvobodně vlivem velké (pravo)moci duchovního, nebo se jím cítí být přímo zasažena (ať už z důvodu fyzické konstituce nebo kvůli obavě z vyloučení ze společenství v případě nesouhlasu s jeho požadavky), nemůže ani ona konsent poskytnout.⁶¹

U všech typů zneužívání moci zůstává problémem, že vlivem extrémní psychické zátěže, kterou obětem působí a kterou nejprve potřebují alespoň částečně zpracovat, trvá dlouho, než jsou schopné o své zkušenosti promluvit. Např. sexuální zneužití oběti průměrně nahlašují 8-15 let od doby, kdy se událo.⁶² Předtím se dlouho mohou chovat podivně, nečitelně, okolí jejich reakcím nerozumí. Mají nízké sebevědomí, ztratí veškerou důvěru k lidem kolem sebe, mohou nesnášet své tělo. Traumatické zážitky se jim nečekaně vracejí v záblescích vzpomínek. Trpí stavy odosobnění, kdy mají pocit, jako by se hrozné věci děly někomu jinému, byť zároveň vnímají, že se jedná o jejich vlastní prožitek. To vše vede k velké křehkosti a zvýšené citlivosti.⁶³ Na duchovní rovině přicházejí vtíravé pochyby, co Bůh vlastně vyžaduje a jestli je vůbec možné Jeho hlas zaslechnout. Oběti si mohou myslet, že je s nimi něco duchovně špatně, necítí se v křesťanství svobodné, cítí roztrpčení nad tím, že zdánlivá Boží vůle pro jejich život byla falešná. Při představě opětovného zapojení do života sboru mohou reagovat až fyzickou nevolností.⁶⁴ Takto zranění lidé přestávají věřit sobě a svému úsudku. V prostředí, kterému bezmezně věřili, byli zrazeni, a tak mají dojem, že nejsou schopni dobře vyhodnotit důvěryhodnost druhých. Vyčítají si, že nerozpoznali varovné signály dříve, proč se neozvali, proč se chovali způsobem, jakým se chovali. Sebeobviňují se a cítí hluboký stud.⁶⁵ Když tito lidé vystaveni zneužívání moci ze strany duchovního odejdou ze sboru či církve, je to pro ně extrémně bolestivá zkušenost. Ztratí podstatnou část své identity. Neví, kým jsou, co si myslí a čemu věří. Jsou šokováni zpětnou reflexí toho, jak se do toxických církevních vztahů mohli jednoduše zaplést a tak dlouho v nich vydržet.⁶⁶

1.2.1 Duchovní zneužívající moc

Zneužívající duchovní není jen prázdným teoretickým pojmem. Jedná se o konkrétní sestry či bratry v Kristu, kteří vůči ostatním věřícím zavrhlí tuto sourozeneckou pozici a posílení ordinací k duchovní službě začali propadat opojení ze svého vlivu. Všichni duchovní disponují alespoň jedním,

⁵⁹DRÁBEK, *Toxické může být i prostředí*, 52: „Stále panuje představa, že při napadení se může oběť rozhodnout, jak bude reagovat, což odporuje současným znalostem fungování mozku ve chvílích ohrožení. Nebo představa, že sedmnáctiletá dívka či chlapec jsou schopni se ubránit manipulacím ze strany staršího duchovního, když víme, že část mozku, která je plně zodpovědná za naši schopnost obstát vůči sociálnímu tlaku a tlaku autority, dozrává v rozmezí 22 až 25 let věku.“

⁶⁰AUGUSTYN, *Hluboce zranění*, 27

⁶¹LANGBERG, *Redeeming Power*, 70

⁶²BARTOŇ, *Postoj k obětem je výpověď o společenství*, 49

⁶³SCHLICHTSOVÁ, *V nerovném vztahu a postavení (rozhovor s Jiřím Kylarem)*, 70

⁶⁴DRÁBEK, *Toxické může být i prostředí*, 54

⁶⁵MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 125

⁶⁶OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 14

většinou více nástroji moci. S každým tímto typem moci je možné pracovat obohacujícím i zraňujícím způsobem, jak ve svém modelu shrnuje Langbergová:⁶⁷

- **Moc slov** – Šikovné použití slov k ovlivnění určité situace a ke kontrole druhých. Verbálně nadaný duchovní může druhým krásně žehnat, nebo je slovy hluboce zraňovat.
- **Moc ticha** – V tichu můžeme s druhým sdílet jeho niterné procesy, či se ztišit k modlitbě. Zneužitím ticha může duchovní mařit rozhovor či ve skupině člena společenství trestat ignorováním jeho přítomnosti či příspěvků do diskuse.
- **Moc emocí** – Emoce mohou být projevem empatie, nebo zastrašovat a omezovat druhé. Hněvivému a vzteklému duchovnímu v afektu raději všichni ustoupí, aby nemuseli být nepříjemným emocím déle vystavováni.
- **Moc velikosti a síly** – Vysoký, rozložitý či svalnatý duchovní může odvádět výbornou práci na faře a svou silou pomáhat slabším členům společenství, nebo tělesnou konstitucí zastrašovat, rukama zraňovat a týrat.
- **Moc osobnosti** – Duchovní, který vejde do místnosti a ihned ji ovládne svým charismatem, může být skvělým koordinátorem a pojícím prvkem každého společenství, nebo se pasovat na neomylného vůdce kolektivu a manipulovat ostatními dle své libovůle.
- **Moc znalostí** – Teologicky či jinak vzdělaný duchovní-odborník jednodušeji přesvědčí druhé o svém názoru, ať už dobrém, nebo špatném. Za expertní znalosti může vydávat i myšlenky, které pochází pouze z jeho vlastní hlavy.
- **Moc authority** – Pozice duchovního kumuluje více moci než jiné profese, obzvláště pokud se jedná o veřejně či alespoň celocírkevně respektovanou osobnost. Takováto autorita může ovlivňovat druhého jedince či celé společenství, odvádět pozornost od důležitých témat a problémů, zaměřovat ji pouze na sebe a své zájmy.
- **Moc nepřítomnosti** – Součástí lidské moci je i možnost vybrat si, že se něčím či někým nebudu zabírat. Duchovní se může odmítnout zapojit do šikany druhého. Anebo záměrně ignorovat sdílení zneužitého věřícího, jehož svědectví by na církev vrhlo špatné světlo.
- **Moc ekonomická** – Bohatý duchovní může penězi sboru zajistit skvělý rozvoj, nebo příslibem finančního příspěvku manipulovat rozhodování jednotlivců, staršovstva či celé instituce.
- **Moc spirituální** – V pokorné modlitbě a při naslouchání Božímu vedení může duchovní zprostředkovávat druhým prožitek spirituality. Krásná slova, křesťanské koncepty a hrození Boží vůlí může být, ale zneužíváno k manipulaci a naplňování vlastních cílů.
- **Moc okolí** – rodina, komunita, národ, kultura – to vše má velký vliv na utváření našich myslí a životů. Tyto skupiny mohou být obohacující a podpůrné, nebo arogantní, plné předsudků a rozdíšek. Celosborové klima bude mít zásadní vliv na prevenci či případné aktivní řešení zneužití moci.

Pozice duchovního je zároveň velmi náročná na udržení osobních a profesních hranic, které jsou při výkonu tohoto povolání intenzivně atakovány. Velmi rizikové je, když duchovní nemá čisté osobní vztahy, ale pouze ty navázané na svou práci.⁶⁸ V závislosti na církevních tradicích a sborových potřebách může role duchovního zahrnovat: promýšlení liturgie a vedení bohoslužeb, duchovní a

⁶⁷LANGBERG, *Redeeming Power*, 8-9

⁶⁸DRÁBEK, *Toxické může být i prostředí*, 54

osobní doprovázení, získávání finančních prostředků pro potřeby společenství a finanční management sboru, práci v různých komisích, koordinaci projektů či jednotlivých týmů, podporu socializace v rámci komunity i mimo ni atd. Je to velký rozdíl oproti povoláním, kde je role a náplň práce mnohem jasněji ukotvena. Všechny své závazky musí duchovní většinou zvládnout souběžně a ve spolupráci s velmi podobnými či naprosto totožnými jedinci napříč všemi oblastmi služby.⁶⁹ To by například pro americké organizace sdružující psychology, bylo nemyslitelné. V tomto odvětví jsou naopak odborníci varováni před tím, aby s klienty, které osobně doprovázejí, měli jakékoliv další vztahy (přátelské, pracovní, rodinné, případně romantické) a je to vnímáno jako závažné porušení etiky profese. Odborníci na psychické zdraví vnímají, jak nebezpečné je přepínání mezi několika typy vztahu, proto se snaží toto regulovat a kolegy na problematiku zcitlivovat.⁷⁰ Jakkoliv je ale duchovní role ještě komplexnější, k podobným upozorněním či regulacím většinou ze strany zaměstnavatelů (nejvyšších církevních představitelů) nedochází. Což znamená, že role, která je od duchovního očekávána, je ve výsledku nejkompexnější a nejvíce hranice překračující ze všech pomáhajících profesí.⁷¹ Zároveň církve mnohdy neposkytují (obzvláště začínajícím duchovním) dostatek tréninku, jak vést či koordinovat lidi, vyrovnávat se s kritikou, či pracovat v týmu. K tomu je na duchovní vytvářen tlak, aby se v profesi rychle zlepšovali, což může vést k mnoha přešlapům.⁷² Problémem nejen katolické církve je také klerikalismus⁷³, ve smyslu utvrzování naprosté výjimečnosti a nadřazenosti duchovního nad jakýmkoliv sborovým děním či členem společenství.⁷⁴ Zároveň vlivem zveřejňovaných skandálů důvěra v duchovní ve 21. století klesá a toto povolání přestává být celospolečensky vnímáno jako ušlechtilé. Což vytváří další tlak na výkon – být dost dobrý, chytrý, inspirující, sebevědomý, abych mohl církev revitalizovat.⁷⁵ A Kramerová upozorňuje ještě na další rozměr duchovní služby: „*Kněz (duchovní) je vystaven silnému očekávání ze strany laické veřejnosti. Na jednu stranu je instalován do nadřazeného postavení z hlediska duchovní autority, na straně druhé je očekáváno, že bude stále připraven posloužit, obětovat se, nehledět na své potřeby a „v úctě pokládat druhého za přednějšího sebe“.* Tím je sám kněz (duchovní) společensky vylučován a dochází k jeho „odlidšťování“ a „zpředmětňování“.“⁷⁶

Mluvíme-li o duchovních, je důležité si uvědomit, že jejich zaměstnání není jedinou směrodatnou kategorií, kterou je třeba v kontextu zneužití moci brát v potaz. Duchovní je hlavně člověkem, křesťanem a až z těchto dvou identit může vyrůst jeho povolání k duchovenské službě. Příčiny zneužití či zneužívání v křesťanském kontextu můžeme najít na rovině lidské, křesťanské i na úrovni význačné pozice, kterou v církvi zastává. Na rovině lidské mohl jedinec určité osobnostní předpoklady ke zneužívání zdědit geneticky nebo rozvinout nevhodným výchovným prostředím.⁷⁷ Na úrovni křesťanského života se může stát, že duchovní zapomene na závazek vlastního křtu a na apel k aktivnímu křesťanskému životu v pravdě, v pokoře a ve službě druhým. To může být ještě umocněno ztrátou zájmu o osobní vztah k Ježíši a Bohu. Duchovní, který si nehledá ve své práci prostor na chvíle modlitebních či meditačních reflexí svého života, je náchylnější k tomu, že na místo Božích záměrů dosadí své vlastní. Začne následovat karikaturu Ježíše, kterou si upravil k obrazu

⁶⁹RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 43

⁷⁰RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 43

⁷¹RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 44

⁷²OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 9

⁷³DRÁBEK, *Toxické může být i prostředí*, 53

⁷⁴Tento pojem nejčastěji spojujeme s katolickou církví, kde leckterý duchovní krom zasahování do věcí církevních má tendenci zasahovat i do věcí světských a politických. Nicméně jak se vyjádřil můj známý z ČCE: „*U nás se taky bez posvěcení faráře mnohde nepohne ani hrnek.*“

⁷⁵DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 21

⁷⁶KRAMEROVÁ, *Riziko zneužití moci v církvi*, 56

⁷⁷AUGUSTYN, *Hluboce zranění*, 67

svému a která podporuje vlastní předsudky a omlouvá veškeré chování.⁷⁸ Získá vlivem své pozice pocit, že když je tak blízko Hospodinu, nevztahují se na něj stejná pravidla, jako na ostatní věřící. Jak zjistil ve svém výzkumu profesor z luteránského semináře Powell, při čtení Bible se běžní věřící ztotožňovali nejvíce s učedníky, Ježíšovými následovníky či s marginalizovanými lidmi z příběhů. Duchovní se často u stejných textů ztotožňovali přímo s postavou Ježíše. Toto vnímání ale může bez korekce vést k tomu, že se začnou duchovní vidět přednostně jako „noví Ježíšové“, než aby v sobě vnímali rozměr vlastního lidství, které stále potřebuje Boží pomoc a spásu.⁷⁹ Těžko pak bude předávat víru a žít „svatě“ někdo, kdo vlastně v důsledku už ani není věřícím v Hospodina, ale věřícím v sebe sama.⁸⁰ Polský teolog Józef Augustyn vypočítává i další rizikové faktory pro zneužití moci duchovního: nedostatečná odpovědnost za vlastní život, krajní egoismus, sledování pornografie, mravní pokrytectví, neschopnost odolat pudům, emocionální a psychická nepohoda, dlouhodobé přivírání očí nad dvojznačným chováním k dětem a k mládeži, nedostatečné bratrské napomínání a tolerantní přístup k fenoménu pedofilie ve zpovědi.⁸¹ Jak také říká německý praktický teolog Bukowski: „Mezi lidmi by neměl být „puštěn“ ten, kdo není ochoten sám na sobě nechat konat pastorační.“⁸² Problematické je v tomto ohledu, když duchovní odmítají konzultace s licencovanými terapeuty a experty v oboru, s výmluvou, že operují „mimo biblický rámec“ a mohli by svým působením odvádět duchovního od víry, nebo mu nedostatečně porozumět.⁸³ To nicméně hlásají i ve chvíli, kdy daný problém nespadá do spirituální, ale spíše do obecně charakterové oblasti. Kramerová vysvětluje, že „největší počet pachatelů sexuálního i mocenského zneužívání je psychicky, sociálně a sexuálně nezralých. Mezi specifické rizikové faktory v prostředí církve patří samota, neschopnost a nemožnost budovat a udržet blízké osobní vztahy, ale třeba také nepřívětivé a nehostinné prostředí starých far.“⁸⁴ Nezralí jedinci si poté mohou své frustrace a nenaplněné emoční a pudové potřeby řešit prostřednictvím členů svého sboru.⁸⁵ Jakkoliv některé osobnostní charakteristiky zvyšují pravděpodobnost selhání, nebyla nalezena žádná jednoduchá typologie zneužívajících duchovních, jedná se vždy o multifaktoriální problém.⁸⁶

Duchovní, kteří svou moc jakkoliv zneužívají, podléhají různým klamům. Mohou to být klamy o vlastní automaticky předpokládané skromnosti, o své důležité nezastupitelné pozici, o vlastním výjimečném učení, či nadprůměrné duchovní expertize.⁸⁷ Z vlastního sebeklamu posléze vyrůstá sklon manipulovat⁸⁸ a klamat i druhé.⁸⁹ Do sebeklamu jednodušeji upadají ti, kteří si v sobě vybudovali nezdravě zbytnělou náboženskou pýchu, týkající se jejich výsadní pozice, již odvedené práce nebo představy, že právě jejich konání pozvedá ostatní věřící do vyšších duchovních sfér. Sebekontrola takových duchovních mnohdy selhává a podléhají pokušením.⁹⁰ Každý klam je zároveň návykový. Čím častěji sebe a druhé duchovní klamou, tím jednodušeji se ke klamání uchýlí i v budoucnu. Posléze můžou svůj klam přestat rozlišovat, uvěřit mu a udělat z něj pevný zvyk. Nejhorší

⁷⁸AUGUSTYN, *Hluboce zranění*, 42

⁷⁹MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 35

⁸⁰AUGUSTYN, *Hluboce zranění*, 68

⁸¹AUGUSTYN, *Hluboce zranění*, 28

⁸²BUKOWSKI, *Budu s tebou*, 76

⁸³MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 65

⁸⁴KRAMEROVÁ, *Riziko zneužití moci v církvi*, 56

⁸⁵KRAMEROVÁ, *Riziko zneužití moci v církvi*, 55

⁸⁶OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 111

⁸⁷AUGUSTYN, *Hluboce zranění*, 42

⁸⁸Typologie manipulativního chování viz příloha 2)

⁸⁹LANGBERG, *Redeeming Power*, 29

⁹⁰LANGBERG, *Redeeming Power*, 42

podoba tohoto fenoménu je pozorovatelná u duchovních, kteří sexuálně zneužívali děti. Většinou zcela ztrácí schopnost trápit se svými činy.⁹¹

Klam je bohužel náročné u sebe či u druhých zachytit a pojmenovat včas. Obvinění z dlouhodobého sexuálního zneužívání či z finančních zpronevěr, jsou pro křesťanská společenství vždy šokem. Většina členů si ničeho zvláštního nevšimla, duchovní byl celou dobu vnímán převážně jako upřímný a hodný člověk.⁹² A to třeba i v případech, kdy měl ve společenství dlouhodobě provokativní nebo sexualizované narážky, které do řeči ani vztahů duchovního a členů společenství nepatří.⁹³ Když je zneužívající duchovní odhalen a konfrontován se svými činy, málokdy je přizná. Spíše se začne ospravedlňovat. Snaží se sebe i druhé přesvědčit, že vše je v pořádku, jeho chování bylo v zásadě dobré, případně ho pouze nějaká vnější okolnost dovedla k přešlapu. Jakákoliv vnější okolnost nicméně zneužívání neospravedlňuje, jak Langbergová trefně řekla teologickým studentům svého semináře o sexuálním zneužívání: „*Jako duchovní budete mít ve vztazích se členy svého sboru moc. Vždycky. Ať už se budete cítit silně nebo zranitelně, v jakýkoliv okamžik jste vy těmi, kdo mají v daném vztahu moc. Vaše slova a činy jsou prostoupeny autoritou. Pokud za vámi bude chodit žena na pastorační rozhovory týkající se jejího manželství a jednou se ve svém zmatení a toužící po vaší pozornosti zvedne a před vámi vysleče, co se stane dál záleží plně a pouze na vás. Co udělala ona, nám říká něco málo o ní, jistě. Ale co uděláte v návaznosti na tento akt vy, to nám říká mnoho o vás. Říká nám to, kým jste v přítomnosti hluboké zranitelnosti.*“⁹⁴ Nemorálním se duchovní jen tak neprobudí. Nemorálnost si v sobě pomalu a po kouscích pěstuje, otupováním se svými sebeklamy.⁹⁵

McKnight a Barringerová upozorňují, že celosvětově je jedním z nejvýraznějších problémů dnešních církví uchvacování moci duchovními a vedoucími, jejichž sebeklamy je možné pojmenovat diagnostickým termínem narcismus.⁹⁶ Narcistní duchovní se starají hlavně o sebe, o svůj sebeobraz i prezentaci navenek, o to, co si o nich druzí myslí. Na sebe zaměřená pýcha může přetvořit osobnost duchovního tak, že zcela ztratí kontakt s myšlenkami křesťanství.⁹⁷ V církvi mají tito lidé soustavně ambici nabývat více a více moci, stoupat v hierarchii.⁹⁸ Potřebují být chváleni a oslavováni napříč všemi církevními rovinami.⁹⁹ Narcistní duchovní se stále porovnávají s ostatními kolegy, soupeří s nimi. Vystupují okázale a žoviálně, mnohdy se snaží být baviči kolektivu, „showmany“. Chtějí, aby všichni souhlasili s jejich názory. Jednodušeji propadají všem druhům závislostí. U starších duchovních se narcismus projevuje většinou pohrdáním mladšími kolegy. U mladších duchovních zvyklých na online prostředí pak záplavou fotografií následujících aktuálních trendy a zaměřených na získání pozornosti a pozitivní zpětné vazby.¹⁰⁰ Jsou extrémně citliví na kritiku (nebo na jakékoliv vyjádření, které jako kritiku vnímají).

Příkladem je zkušenost ze sboru Willow Creek, kde duchovní dlouhodobě zneužíval svou pozici. Na výročním hodnocení práce duchovního („annual performance review“) měl hlavní duchovní („senior pastor“) zmíněného sboru defenzivní výbuchy na jakýkoliv podnět vůči své osobě. Staršovstvo se proto proaktivně snažilo připravit setkání tak, aby probíhalo co nejhladším způsobem. Zahrnuli předem sesbírané psané zprávy od členů kongregace, i od všech ostatních vedoucích pastorů, aby nebylo nutné vše vyslovit nahlas. Zaměstnanci sboru byli ale svými předchůdci varováni, aby nepsali nic negativního tak konkrétně, aby bylo

⁹¹LANGBERG, *Redeeming Power*, 35

⁹²LANGBERG, *Redeeming Power*, 33

⁹³LANGBERG, *Redeeming Power*, 70

⁹⁴LANGBERG, *Redeeming Power*, 24-25

⁹⁵LANGBERG, *Redeeming Power*, 164

⁹⁶MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 28

⁹⁷MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 33

⁹⁸MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 26

⁹⁹ASSLÄNDER, GRÜN, *Řízení jako duchovní úkol*, 138

¹⁰⁰DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 20

možné text vystopovat zpět k nim. Převažovala špatná zkušenost s odezvou od hlavního duchovního, když zjistil původce kritického názoru. Ve výsledku ti nejaktivnější a do sboru nejvíce zapojení lidé neposkytli žádnou negativní zpětnou vazbu, případně jen nějakou velmi obecně formulovanou. Staršovstvo samo pak nějaké negativní vazby (např. od členů sboru) uhlazovalo, aby se nevystavilo zbytečné reakci.¹⁰¹

Pro narcistní osobnosti je zásadní mít nad vším plnou kontrolu. Takoví duchovní přirozeně směřují do nenedominačních církví nebo církevních struktur, kde nejsou zavedeny kontrolní mechanismy. Kde jim nejsou nijak a nikým připomínány jejich povinnosti a nemusí se nikomu zodpovídat.¹⁰² Prvním barometrem přístupu duchovního k lidem, je mnohdy jeho přístup k ženám.¹⁰³ Nelibost ze strany narcistního duchovního nicméně sklídí víceméně kdokoliv, kdo by se mohl potenciálně začít oblíbeností a statusem blížit jeho postavení.¹⁰⁴ Potřebuje, aby výlučné a oceňované místo ve sborovém společenství patřilo pouze jemu samotnému.

Ve sborech po celém světě se bohužel narcismus nejen rozrůstá, ale ještě je většinou misdiagnostikovaný. Narcistní duchovní je popisován jako charismatický, obdarovaný, sebevědomý, strategicky uvažující, přesvědčivý.¹⁰⁵ Převážně u mladých mužů je narcismus rámován jako velké duchovní obdarování, což jim samým nepřináší nic dobrého. Tento adorující přístup ignoruje jejich hluboko zakořeněný stud a křehkost, se kterými se pak nepracuje, jak by bylo záhodno.¹⁰⁶ DeGroat na základě své praxe vnímá, že narcismus má v minulých 50 letech narůstající tendenci a jeho incidence (počet nově diagnostikovaných případů za rok) se v posledních 10 letech více než zdvojnásobila.¹⁰⁷ Rozšiřuje práci Craiga a Carolyn Willifordových a popisuje deset charakteristik narcistního duchovního ve vedení sboru¹⁰⁸:

1. **Veškeré rozhodování stojí na něm** – i když navenek hlásá, že chce do sborové práce více zapojovat laiky či jiné zaměstnance, na veškerých důležitějších schůzkách musí být přítomný a vše musí schvalovat
2. **Je netrpělivý nebo zcela postrádá schopnost naslouchat druhým** – očekává od každého okamžitou odpověď na svou zprávu či zavolání
3. **Deleguje práci bez toho, aby s ní předal i potřebný díl autority** (zplnomocnil jedince plně k jeho úkolu i veřejně) a svazuje přílišným množstvím pravidel, která je třeba dodržet – povolává do sboru pracovníky s nejasnou náplní práce „pozice ve které máte svobodu rozvíjet své dary a povolání“, což následně využívá k tomu, aby na ně delegoval jakýkoliv druh práce nehledě na původní domluvu; silně vnímá nutnost řídit sbor hierarchicky a všechny ostatní bere jako své podřízené
4. **Má pocit nároku na cokoli, co si zamane** – využívá sborový majetek a utrácí sborové peníze pro vlastní potřeby, investice do své osoby zdůvodňuje svou následnou lepší službou sboru¹⁰⁹
5. **Cítí se ohrožován či zastrášován talentovaným personálem** – je schopný vyloučit ze služby člověka, který za své působení např. sklídil moc vřelý potlesk

¹⁰¹MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 28

¹⁰²MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 29

¹⁰³MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 104-105

¹⁰⁴DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 51

¹⁰⁵DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 6

¹⁰⁶DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 8

¹⁰⁷DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 7

¹⁰⁸DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 70-83

¹⁰⁹Vyjádření pastora přistiženého v milostné aféře: „Cítil jsem, že jelikož jsem dal tolik svého života Bohu, nemám stejné hranice a limity, které očekává od ostatních.“

6. **Potřebuje být v každé situaci nejlepším a nejchytřejším** – sice mluví o spravedlnosti, věrnosti, pokoře, ale jeho hlavním cílem je být středem pozornosti a potvrzovat si (třeba i vzezřením) svou výlučnost
7. **Je impulzivní a nekonzistentní** – miluje viditelně úspěšné projekty a programy, ale je mnohem lepší v jejich vymyšlení a začínání, než jejich udržitelnosti – potřebuje neustále zvyšovat své ego, k čemuž dlouhodobá mravenčí práce nevede, začne proto mnoho nových věcí, za které sklídí ocenění, pak je předá a případné selhání svede na „nekompetentní personál“
8. **Vehementně chválí a najednou je odtažitý** – pro členy společenství je matoucí a zúskostňující vyznat se v přístupu duchovního k nim, chovají se velmi obezřetně, aby neztratili jeho přízeň
9. **Zastrašuje ostatní** – obzvláště ve sborových uspořádáních kde má duchovní výlučnou autoritu a není nad ním dohled; použití vět typu: „Já si můžu dělat, co chci.“, „I kdyby se tohle zveřejnilo, stejně na tomto místě zůstanu.“; ve společenstvích s větším dohledem a strukturou je k zastrašování nejčastěji používaná ignorace jedince a jeho soustavná izolace od společenství¹¹⁰
10. **Je falešný** – v kázáních mluví o tom, že je stejně hříšný jako všichni ostatní, i když skrývá děsivé přechyby, které jsou na míle vzdáleny hříchům společenství; mluví zásadně o svých bojích v minulosti, není schopný přiznat současnou zranitelnost

Ať už narcistní duchovní o svém životě nebo předchozím působení vyprávějí cokoli, jímavé a sebelitující příběhy o deklarované zraněnosti nemohou být omluvou pro jimi páchané zneužívání.¹¹¹ Narcismus mezi duchovními je málo prozkoumaným fenoménem, církve se spíše snaží jeho výskyt ve svých řadách držet v tajnosti. Přesto z psychologických posudků pro duchovní a zakladatele nových sborů vyplývalo, že silné narcistní sklony se vyskytovaly nadprůměrně často. DeGroat zmiňuje, že za 15 let své práce na psychologickém testování duchovních, převážná většina z nich skórovala v rámci Diagnostického a statistického manuálu duševních poruch (DSM-V) vysoko v tzv. Klastru B¹¹², kde jsou především narcistní rysy. Jeho kolega toto zjištění komentoval slovy: „*Služba v církvi je pro narcistní osobnosti jako magnet – kdo jiný by chtěl každý týden mluvit Hospodinovým jménem?*“¹¹³

Je nicméně důležité mít na paměti, že nejen narcismus, ale jakákoliv psychiatrická diagnóza je pro duchovní práci riziková a církev by si měla být specifík svých pracovníků vědoma, aby je nevystavovala úkolům, které s vysokou pravděpodobností spustí nežádoucí symptomy.

1.2.2 Toxická církevní / sborová kultura

Zneužívání moci je tématem, které je třeba jasně a upřímně nasvítit v každé církvi. Nejedná se totiž nikdy pouze o selhání jednotlivce, ale do určité míry o selhání celého systému, kterému

¹¹⁰OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 47

¹¹¹DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 43

¹¹²Kromě narcismu jsou pro duchovní praxi rizikové také typově příbuzné poruchy osobnosti: histriónská, hraniční a antisociální (sociopatie), z nichž nejzávažnější je poslední zmiňovaná. Antisociální duchovní jsou bezcitní, lhostejní, manipulativní a opakovaně porušující pravidla. Tato porucha je často diagnostikovaná u predátorů, kteří opakovaně vykořisťují ostatní a působí jako by neměli žádný stud. Umí být arogantní, nebezpeční i okouzující a charismatičtí. Pod jejich vedením se dobré vztahy ve společenství rychle rozpadají. Podrobnější lékařské charakteristiky k nalezení v manuálu DSM V. nebo viz DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 39-41

¹¹³DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 19

chyběly preventivní kroky vedoucí k včasnému odhalení a zastavení nevhodného chování.¹¹⁴ Toxickým prostředím, ve kterém může začít bujet nekontrolovaná moc, je „aristokratický typ“ vedení církve. Vychází z představy, že nejvyšší hodnotu mají jedinci ve vrcholných vedoucích pozicích a čím níže v církevní struktuře sestupujeme, tím nižší význam daný duchovní či člen společenství má. Nižší struktury jsou vnímány převážně jako služebníci struktur nadřazených a je od nich očekáváno, že se vůli shora podřídí.¹¹⁵ Velmi problematická je v těchto systémech odezva na náročné situace. Mnohdy je zdánlivě nejdůležitějším principem snaha ochránit nejvyšší církevní struktury od jakékoliv újmy či nepříjemnosti. Tento přístup není transparentně pojmenován a je v přímém rozporu s deklarovanými morálními křesťanskými hodnotami, ale přesto řídí rozhodovací procesy v mnoha církevních společenstvích.¹¹⁶ Odpovědi hierarchicky různě umístěných církevních představitelů se pak můžou lišit, nebo být přímo v rozporu, jak ukázala mimo jiné i reportáž z českého prostředí.¹¹⁷

I v demokratičtěji řízených církvích se nicméně vyskytují toxické prvky. Na mnoha místech se rozmáhá meritokracie, založená na myšlence, že moc a dobré postavení mají mít ti, kteří toho nejvíce dokázali. To, jestli jsou duchovní v nějaké oblasti nejschopnější, nicméně nijak nevypovídá o tom, jestli jsou také morální, snaží se žít podle Ježíšova příkladu a ctí církevní pravidla.¹¹⁸ Když začnou být duchovní vnímáni přednostně jako lídři, vizionáři, či podnikatelé, ztrácí se z jejich povolání biblický rozměr této pozice. Hlavním vedoucím sboru není a nemá být nikdo z lidí. Hlavou církve je Kristus.¹¹⁹ Staršovstva v rozhodovacích procesech zaslepeně následují charismatické a schopné duchovní, se kterými mají většinou mnohem bližší a dlouhodobější vztahy než s případnými oběťmi. A svým chováním aktivně pomáhají zakrývat jejich selhání.¹²⁰ Ve sboru se tak například může začít hlásat, že lidé poukazující na zneužívání, na sebe chtějí pouze upozornit, jsou sebestřední a používají zavádějící jazyk. Takové obviňování oběti však prohlubuje její zranění.¹²¹

Rizikovými jsou i přístupy, dávající důraz na hlubokou existenciální proměnu v okamžiku, kdy je duchovní ordinován ke službě. Povoláním do služby jako kdyby skončila možnost, že někdo může mít příliš osobnostních specifik na to, aby tuto obtížnou profesi byl schopný v reálném světě vykonávat. Například v katolické církvi převládá předpoklad, že kněz, který pochybil, se má vrátit do služby, jakmile uzná svou chybu a činí pokání. Hlavní je zde teologická a spirituální očista. Změna chování či psychického naladění daného kněze jsou vnímány jako druhotné. Směšují se spirituální termíny „odpuštění“, „obnova“ a „smíření“ s jejich důslednou psychologickou aplikací.¹²² A přitom žádná dostupná odborná literatura týkající se možného recidivismu neodhalila tyto teologické a spirituální proměny jako relevantní vzhledem k prevenci opakovaného zneužití moci.¹²³

Členové církví se běžně nechávají ukolébat a svést hezkými slovy.¹²⁴ I když vnímají nějaké podivnosti v určité skupině nebo v chování konkrétního faráře, sami sebe přesvědčují, že věc není

¹¹⁴LANGBERG, *Redeeming Power*, 76

¹¹⁵RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 47

¹¹⁶RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 48

¹¹⁷Zatímco jeden z nižších církevních představitelů se snažit dopomoci obětem shromažďováním důkazů ke spravedlnosti, příslušní (postupem let se střídající) biskupové ve věci nijak nejednali a řešení problému naopak oddalovali. Viz KUBÍK, Jiří; SLONKOVÁ, Sabina. *Tajný případ: První důkazy, že církev tajila svědectví o sexuálním zneužívání*, in: seznamzpravy.cz, 20. 3. 2019, (cit. 9. 2. 2023), dostupné online:

<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/tajny-pripad-prinasime-prvni-dukazy-ze-cirkev-v-cesku-tajila-svedectvi-o-sexualnim-zneuzivani-68763>

¹¹⁸MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 201

¹¹⁹MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 203

¹²⁰LANGBERG, *Redeeming Power*, 135

¹²¹OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 92

¹²²RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 50

¹²³RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 49

¹²⁴LANGBERG, *Redeeming Power*, 50

nijak vážná, že sbor/církev funguje skvěle. Je ale naivní si myslet, že zneužívající duchovní otevřeně řekne: „Prosím, chtěl bych tě duchovně doprovázet, abych nad tebou postupně získal kontrolu a mohl se s tebou vyspat“.¹²⁵ Místo toho si se spirituálně rozjitřenou členkou společenství domluví pravidelné večerní schůzky, pod záminkou pomoci v jejím tápání. Právě na počínající překračování hranic by měla být církevní společenství citlivá.

Když do toxicky nastaveného systému vstoupí člověk s toxickou osobností, jeho specifické projevy jsou prostředím ještě umocňovány. Což je nejproblematictější v případě narcistních duchovních, kterým dá církev příliš mnoho prostoru a moci, o kterou soustavně usilují. Tím posílí a posléze naplno rozvine jejich narcistní rysy.¹²⁶ V takovou chvíli je již velmi těžké duchovního se statusem celebrity nebo 40 lety zkušeností v církvi korigovat.¹²⁷ To může vyústit až v prosazení a odsouhlasení pravidel, která jsou pro duchovního zásadně zvýhodňující. Např. jako ve sboru Harvest, kde byl duchovní MacDonald odvolatelný jen kombinací plného počtu hlasů celého staršovstva a plného počtu hlasů výkonného výboru („executive committee“), které byl ale zároveň členem.¹²⁸

Toxická kultura se formuje postupně a většinou je jejím základem obratná manipulativní práce se strachem. Badatelé McKnight a Barringerová popisují osm fází toxické kultury¹²⁹:

1. **Moc a autorita je ve společenství svěřena jednomu člověku** (nejčastěji duchovnímu a muži) – nejen oficiálně, ale i skrze obklopení se pouze těmi, kteří jedince uznávají, až obdivují.
2. **Zlatým standardem se stane schválení všeho duchovním** – duchovní je vnímán jako jediná osoba schopná odhadnout, co a kdo jsou správnými „Bohulibými“ volbami.
3. **Ti, kdo jsou duchovním schváleni, obdrží vyšší status**, jsou si ho vědomi a užívají si ho.
4. **Duchovní začne ze své výlučné pozice někoho zatracovat** – někteří jsou označováni v osobních či veřejných konverzích za problematické, jejich status ve sboru je snižován.
5. **Původní kultura se přetaví v kulturu stojící na strachu** – láska, přijetí a status začnou být vnímány jako podmíněné názorem jednoho či několika vyvolených. Ti, kteří se jim zprotiví, jsou ze společenství vytlačováni. Je jim naznačeno, že na jejich neúčasti nezáleží.
6. **Soudy a rozhodnutí jsou zásadně tvořeny v tajnosti** – duchovní a staršovstvo rozhodují za celé společenství, aniž by informace dostatečně sdíleli s ostatními. Aktivní lidé rezignují a odcházejí, aniž by to bylo nějak okomentováno. Vše ví pouze duchovní, případně jeho nejbližší.
7. **Rozrůstá se strach ze ztráty statusu**, obzvlášť pokud by k tomu mělo dojít veřejně. Duchovní napříč celým společenstvím vytvoří síť informátorů, od kterých zjišťuje stav jednotlivých oblastí. Utvvrzuje se pocit tajného dohledu nad všemi členy – duchovní reaguje i na situace, ve kterých osobně nebyl, aniž by bylo transparentní, jak se o nich dozvěděl.
8. **Odklizení nepohodlných z užšího organizačního kruhu** – i neaktivnější jednotlivci jsou zavrženi způsobem, který je hluboce osobně poznamená.

Určitým ukazatelem toxické kultury je první reakce na kritiku: Pokud je první reakcí popření, pokus přetvořit narativ do vlastního příběhu „co se opravdu stalo“, nebo obranný postoj proti těm, kteří se snaží „ohrozit“ dané společenství, jedná se o kulturu nezdravou.¹³⁰ Dochází i k napadení stylu,

¹²⁵LANGBERG, *Redeeming Power*, 53

¹²⁶MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 28

¹²⁷MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 30

¹²⁸MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 31

¹²⁹MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 34-38

¹³⁰MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 41

kterým byla negativní zpětná vazba nebo obvinění ze zneužívání vzneseny. V toxických církevních kulturách často platí tzv. „pravidlo Matouš 18“. Odkazuje na 18. kapitolu Matoušova evangelia, verše 15.-17.: „*Když tvůj bratr zhřeší, jdi a pokárej ho mezi čtyřma očima; dá-li si říci, získal jsi svého bratra. Nedá-li si říci, přiber k sobě ještě jednoho nebo dva, aby ústy dvou nebo tří svědků byla potvrzena každá výpověď*“. *Jestliže ani je neuposlechne, oznam to církvi; jestliže však neuposlechne ani církve, ať je ti jako pohan nebo celník.*“ V chápání zmíněných společenství jde o důraz na přednostní udělení zpětné vazby jedinci, na kterého chci vznést stížnost. A to zásadně osobně a neveřejně. Interní zpětná vazba je vnímána jako nutná podmínka případného dalšího postupu. Tento přístup je z hlediska obětí jakéhokoliv (předně sexuálního) zneužívání zcela cynický, protože mají oprávněný strach se o samotě setkat s člověkem, který jim ublížil. Pravidlo je aplikováno i tak, že pokud na jeho základě žena souhlasí se započítáním procesu osobním setkáním se zneužívajícím duchovním, může jí být zakázán doprovod jakékoliv další podpůrné osoby. Protože by se již nejednalo o konzultaci mezi čtyřma očima.¹³¹ Směřuje se tak pouze k ochraně duchovních a vedoucích daného sboru.¹³² Ve chvíli, kdy se oběti rozhodnou zmíněný princip nedodržet, je pak silněji poukazováno na to, že nepostupovaly biblicky než na závažná obvinění, se kterými přicházejí.¹³³

K umlčení obětí, které chtějí nahlásit zneužití moci duchovním, se používají i další biblické pasáže¹³⁴:

- 1. epistoła Timoteovi 5. kapitola, 19. verš: „*Stížnost proti starším nepřijímej, leda na základě výpovědi dvou nebo tří svědků.*“
 - K duchovnímu nebo sexuálnímu zneužívání tento text opět nelze téměř nikdy vztáhnout. Probíhá v ústraní beze svědků a jakkoliv podobné chování ve společenství mnohdy zažívá zároveň několik osob, vzájemně o sobě nevědí.
- 1. epistoła Korintským 6. kapitola, verš 1.-8.: „*Jak to, že se někdo z vás opovažuje, má-li spor s druhým, jít k pohanským soudcům místo k bratřím? Což nevíte, že Boží lid bude soudit svět? Jestliže budete soudit svět, nejste snad schopni rozsuzovat takové maličkosti? Nevíte, že budeme soudit anděly? Tím spíše věci všedního života! Máte-li spory o tyto všední záležitosti, proč se obracíte k těm, kdo nemají s církví nic společného? K vašemu zahanbení to říkám. Cožpak není mezi vámi nikdo rozumný, kdo by dovedl rozsoudit spor mezi bratřimi? Ale bratr se soudí s bratrem, a to před nevěřícími! Již to je vaše prohra, že se vůbec mezi sebou soudíte. Proč raději netrpíte křivdu? Proč raději nenesete škodu? Vy však křivdíte a škodíte, a to bratřím!*“
 - Na fungování západního světa ve 21. století je text opět neaplikovatelný. Spolupráce se sekulárními organizacemi, médii či s bezpečnostními složkami je naopak v určitých případech velmi nápomocná nebo nutná k podrobnému prošetření incidentu, udělení adekvátního trestu, či odškodnění.

Když vedoucí sboru či církve potlačují pravdu, je hluboce biblické ji šířit veřejně. Nebiblické by bylo cokoli jiného. Samozřejmě není vhodnou cestou se obrátit na média jako na první instanci řešení zneužívání, ale nelze také postupovat jako sbor Willow Creek, který nechal ženy čekat a neúspěšně prosit o vyřešení problematické situace s moc zneužívajícím duchovním čtyři roky, než svá svědectví zveřejnily v médiích.¹³⁵ Mnoha trpícím lidem církve znechucují křesťanství a odvádí

¹³¹MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 144

¹³²MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 47

¹³³MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 49

¹³⁴MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 50-52

¹³⁵MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 145

je pryč od Krista svou zjednodušující a velmi úzkou interpretací toho, co se Bohu nelíbí. Tváří se například, že Bůh nenávidí rozvod, ale vlastně může tolerovat zneužívání, manipulaci, výhrůžky a hrubost ve vztazích. Je nebezpečné, když si církev více cení toho, jak křesťanské vztahy vypadají navenek, než co se děje uvnitř.¹³⁶ Podle MacKnighta a Barringerové jsou nejčastějšími strategiemi umlčování:¹³⁷

1. **Kritiky diskreditovat** – ignorovat co říkají, a poukázat na vady jejich charakteru („emocionálně nestabilní“; „nikdy nebyl spolehlivý“ atd.) nebo je rovnou označit za lháře. Zneužívající duchovní se o toto mnohdy mezi staršovstvem a členy sboru snaží co nejdříve, než se započne samotné vyšetřování, aby již klíčila semínka pochybností.
2. **Kritiky přímo démonizovat** – vytvořit dojem, že se snaží zničit daný sbor, celou církev a skrze to i veškerou dobrou Boží práci na Zemi.
3. **Pootočít narativ jiným směrem**, vytvořit alternativní verzi událostí, která duchovního i jeho blízké chrání a nařčení zpochybňuje.
4. **Psychologická manipulace s obětí či oznamovatelem nežádoucího chování**, aby sami sobě přestávali věřit – nebyli si jistí vzpomínkami, jestli situaci opravdu správně pochopili, vyhodnotili. V očích jednotlivce i veřejnosti znehodnotit důvěryhodnost výpovědi.
5. **Vytvoření oběti z duchovního** – stěžuje si na únavu a zmatení z celé kauzy, mluví a na sociální síti i do církevních tiskovin píše o útoku na svůj charakter a na společenství, které už tak dlouho a úspěšně buduje. Dává na odiv svou ublíženost a veřejná nařčení označuje za pomluvy.
6. **Umlčení pravdy** – při vstupu do společenství vyžadované podepisované církevních smluv („church covenants“) s přihlášením se k pravidlům, která se v církvi dodržují ohledně řešení případných stížností. Dohody o mlčenlivosti („non-disclosure agreements“), po jejichž podepsání jedinec dostane určitou (mnohdy finanční) náhradu výměnou za své mlčení a musí druhé straně předat všechny své důkazy. Oba typy dokumentů mají zamezit tomu, aby se informace dostaly na veřejnost.
7. **Potlačení pravdy** – vedení sboru či církve může vyhrožovat ohlašovatelům zneužití, že se s nimi bude soudit se zdůrazněním finančních a právních možností, které sbor na rozdíl od jednotlivce má.
8. **Falešná omluva** – nevychází z doznání a pokání, ale jedná se opět jen o pokus ovlivnit veřejné mínění. Může mít několik podob¹³⁸:
 - Litovat pocity druhého, se skrytým záměrem poukázat na jeho labilitu („to mě mrzí, že se cítíš až takhle špatně“).
 - Použít „správná slova“, nicméně bez jakékoliv další snahy o vyřešení situace či zlepšení do budoucna.
 - Vysvětlit, proč není chybou sboru, že zde k nevhodnému chování došlo („nad tímto jsme nemohli mít žádnou kontrolu“, „té ženě mělo dojít, že nemá s duchovním zůstat takto sama“).
 - Pokus v omluvě zmínit také oblasti, ve kterých je sbor dobrý a za které by zasloužil pochvalu („naší rychlou a rozhodnou reakcí stojíme samozřejmě na straně obětí“).

¹³⁶LANGBERG, *Redeeming Power*, 95

¹³⁷MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 56-73

¹³⁸MULLEN, Wade. *What I've Observed When Institutions Try to Apologize and How They Can Do Better*, in: wadetmullen.com, (cit. 2. 3. 2023), dostupné online: <https://wadetmullen.com/what-ive-observed-when-institutions-try-to-apologize-and-how-they-can-do-better>

- Snaha získat dodatečně sympatie pro celé sborové či církevní společenství („tato kauza celý náš sbor / celou naši církev velmi zraňuje“)

Všechny zmíněné strategie mohou být reflektované a přiznané, nebo motivované klamem, do kterého upadlo celé společenství či jeho vedoucí týmy. Věřící si nedokážou představit a připustit, jak se celá věc vyvinula. Raději nevyhovující realitu odmítnou a věří, že jejich sbor a duchovní je spořádaný, než aby si připustili pravdu.¹³⁹

De Groat dává příklad toxického procesu (ne)řešení zneužívání moci duchovním ze sboru s 2500 členy na okraji velkého města. Za deset let služby duchovního zaměstnanci sboru zažívali jeho návaly vzteku, kruté odplaty za jakýkoliv projev neloyalitu, diktátorské vedení, holdování alkoholu a sexualizované ponižování podřízených. Neaktivnější členové sboru tyto své zážitky začali sdílet v soukromé Facebookové skupině. Cítili beznaděj, že duchovní za nevhodné chování nikdy nepřijme zodpovědnost. Vzájemně si ale část z nich dodala odvahu a vytvořili formální stížnost. Když to zneužívající duchovní zjistil, jeho první reakcí bylo zdánlivě slibné přiznání určitých chyb, ke kterým za ta léta došlo. Velmi brzy ale celý příběh zveřejnil na sociálních sítích a fanoušci jeho populárních knih a kázání mu začali veřejně vyjadřovat podporu. Tvrdili, že je pokorný, že přece učí „životu v milosti“ a tak by se i jemu mělo dané milosti dostat. Staršovstvo začalo být zúzkostněno představou, že by o tak populárního duchovního mohl sbor přijít. Zprávy o pochybeních (včetně těch sexuálního charakteru), byly zakryty. Další vlivní duchovní a křesťanské celebrity se postavily na jeho obranu, zatracující ty, kteří vznesli obvinění. Zmíněný duchovní na sboru zůstal.¹⁴⁰

Je otázka, zde se toxicky nastavená církevní hierarchie vůbec může sama změnit. Má-li být změna efektivně provedena, je zřejmě nutný vnější tlak občanské společnosti, laiků a duchovních mimo církevní mocenskou strukturu.¹⁴¹ Aby celá problematika začala být brána vážně, je vhodné usvědčit a za zastírání trestné činnosti potrestat také členy církevní hierarchie, kteří nahlášené případy ignorovali či zakrývali.¹⁴² Tolerance zneužívání duchovní moci, ať už na základě strachu, nevíry, či sebeklamu žádný křesťanský systém stejně nemůže dlouhodobě ochránit, pravda na světlo vyjde.¹⁴³ A že narcismus a zneužívající chování mezi duchovními nejsou novými fenomény, naznačuje už biblická kniha Ezechiel 34, 1-10:

I stalo se ke mně slovo Hospodinovo: „Lidský synu, prorokuj proti pastýřům Izraele. Prorokuj a řekni těm pastýřům: Toto praví Panovník Hospodin: Běda pastýřům Izraele, kteří pasou sami sebe. Což pastýři nemají pást ovce? Pojídáte tuk, oblékáte se vlnou, porážíte vykrmené, ale ovce nepasete. Neduživé jste neposílili, nemocnou jste neléčili, polámanou jste neovázali, zaběhlou jste nepřivedli nazpět, po ztracené jste nepátrali, panovali jste nad nimi násilně a surově. Jsou rozptýlené, jsou bez pastýře; staly se potravou veškeré polní zvěři a zůstávají rozptýleny. Mé ovce bloudí všude po horách, po kdejakém vysokém pahorku, jsou rozptýleny po celé zemi a není, kdo by je hledal, kdo by po nich pátral.

Slyšte tedy, pastýři, slovo Hospodinovo: Jakože jsem živ, je výrok Panovníka Hospodina, mé ovce jsou loupěny a stávají se potravou veškeré polní zvěři, protože nemají pastýře a moji pastýři mé ovce nehledají; pasou sami sebe, ale mé ovce nepasou. Proto, pastýři, slyšte slovo Hospodinovo! Toto praví Panovník Hospodin: Hle, chystám se na ty pastýře, budu je volat k odpovědnosti za své ovce. Nedovolím jim už pást ovce, aby místo nich pásli sami sebe. Vysvobodím své ovce z jejich chřtánu, nebudou jim potravou.“

Zdá se mi pravděpodobné, že když se tyto problémy v církevním světě udržely tak dlouho, budou s nimi zřejmě bojovat ještě i budoucí generace. O to důležitější je vzít téma vážně, postavit se mu čelem a pomocí preventivních snah v jednotlivých církevních společenstvích co nejvíce snížit rizika.

¹³⁹LANGBERG, *Redeeming Power*, 33

¹⁴⁰DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 67-68

¹⁴¹RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 52

¹⁴²RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 54

¹⁴³LANGBERG, *Redeeming Power*, 82

2 Prevence zneužívání moci duchovních

K prevenci (předcházení určitému problému) je možno přistoupit několika způsoby. Pro účel této práce vycházím z rozčlenění preventivních snah podle populace, kterou chceme obsáhnout. V případě, že věříme v důležitost a užitečnost preventivního programu pro celou populaci, budeme se pohybovat na poli tzv. **univerzální prevence**. V kontextu zneužití moci duchovního bychom při tomto přístupu preventivní programy směřovali na všechny členy dané církve, bez ohledu na jejich církevní roli, věk, pohlaví a další charakteristiky. Můžeme také soustředit úsilí na konkrétní skupinu, která je určitému riziku vystavena s větší pravděpodobností než jiné populační složky. V tu chvíli mluvíme o **selektivní prevenci**, která by v našem případě byla směřována např. na všechny aktivně sloužící duchovní dané církve. **Indikovaná prevence** je poté zaměřena na konkrétní jedince, kteří již toxickému chování podlehli či podléhají. Snaží se zredukovat rizika, že se toto chování bude opakovat a co nejvýrazněji snížit jeho závažnost. Šlo by tedy např. o práci s konkrétními duchovními, kteří jakkoliv zneužili své postavení.¹⁴⁴

Čím více úrovní při přípravě a provedení preventivních programů pokryjeme, tím efektivnější budeme v reakci na případné nemístné chování. Rozšířením informací k tématu a nabídnutím řešení předem se snižuje riziko, že ke zneužívání dojde, případně že bude dlouho probíhat nerozpoznáno. Autoři článku „*What Works in Prevention*“ popisují devět principů zvyšujících efektivitu jakéhokoliv preventivního programu. Ty mohou být při plánování základní osnovou.¹⁴⁵ Pět z těchto principů se týká přímých charakteristik daného programu:

- a) **obsahuje vše, co je třeba** – ideálně několik různých typů intervencí (např. vzdělávání, úprava církevních pravidel, využití církevních inzertních ploch, ...) na několika různých úrovních (církevní ústředí, seniorát, konkrétní sbor, skupina mládeže, ...)
- b) **zahrnuje různé vzdělávací metody** – co nejnázornější, interaktivní a podporující rozvoj konkrétních dovedností (říci NE, asertivita, rozvoj efektivní komunikace či sebereflexe, ...), nespolehá pouze na suché předání informací a případnou skupinovou diskusi
- c) **informace jsou podávány v dostatečných dávkách** – rizikovější skupiny mají více programů, než skupiny nerizikové; programy jsou přiměřené délkou a četností věku a potřebám skupiny; program má s odstupem času určitou návaznost, jakožto připomínku probíraného / zažitého (bez toho se časem znalosti a dovednosti opět vytrácejí)
- d) **vychází z existujících teorií** – reagují na zmapované důvody daného problematického chování a volí neefektivnější metody, jak mu opravdu předcházet
- e) **vytváří příležitosti pro pozitivní vztahy** – mít pevné vztahy, kterým můžu problematické chování nahlásit a v těžké chvíli se o ně opřít, je základem úspěchu – preventivní program by měl jejich tvorbu podporovat; nejlepší cestou není pracovat se zasaženými jednotlivci jen individuálně

Dva principy se věnují správnému výběru programu pro danou skupinu:

- f) **je přiměřený načasováním** – načasování vychází ze znalosti problému a nejrizikovějších skupin (např. vzdělávám ohledně problematiky zneužití moci přednostně děti a mladé lidi, kteří mají vyšší míru ovlivnitelnosti); program bere v potaz vývojová stádia a hlavní životní témata účastníků a je jim přizpůsoben
- g) **je sociokulturně přiměřený** – vychází ze znalosti psaných i nepsaných norem daného společenství ve vztahu k danému tématu – ideální je zapojit členy společenství, na které cílíme, již do přípravy a plánování daného programu

¹⁴⁴NATION a kol., *What Works in Prevention*, 450

¹⁴⁵NATION a kol., *What Works in Prevention*, 450-454

Dva principy zkoumají, jak je program proveden a zpětně hodnocen:

h) **je zapojen dobře vyškolený personál** – vedoucí programů musí být moudře vybráni, projít kvalitním tréninkem a být průběžně supervidováni, pokud bude jejich motivace k pořádání programů na dané téma nízká, nebude ani výsledek odpovídat původnímu záměru

i) **součástí programu je hodnocení jeho výstupů a výsledků** – zpětná vazba od účastníků vede ke zlepšení programu v budoucnosti; také je vhodné kontrolovat, že program má nějaký vliv – ideálně dostal původním cílům, aby se síly a finance nesměřovaly špatným směrem

Hledáme-li křesťanskou motivaci pro preventivní přístup k problematice zneužívání moci v církvi, můžeme se pro základní ukotvení vrátit k původci křesťanství – ke Kristu. Byl to on, kdo se snažil transformovat lidské nitro a reformovat veškeré nevyhovující náboženské zažití představy, včetně těch, které se vztahovaly k němu samotnému.¹⁴⁶ Žil celý život uprostřed nedokonalých, až zkorumpovaných (nejen) náboženských systémů, nicméně jim nepřizvukoval ani nepodlézal, ale byl naopak „hlasem disidenta“. Langberg zdůrazňuje, že Ježíš se stavěl proti oficiálnímu narativu, aby z náboženské obce vytvořil bezpečnější a tolerantnější prostor.¹⁴⁷ Každá kultura, natož ta církevní, je silným formativním činitelem. Kultura následující Krista se snaží žít v pravdě, nabízí zraněným útočiště a pomoc, hledá příležitosti k tomu, aby do světa šířila myšlenku Boží milosti a lásky. Takto hodnotově zakotvené společenství se přednostně zaměřuje na službu druhým, nikoliv samo sobě a svým představitelům. Církev po vzoru Ježíšově je vždy zaměřena na člověka. Vnímá, že poslání každého sboru je lidem zprostředkovávat Boží vše vykupující lásku.¹⁴⁸ Než jako o organizaci jde o takovém sboru či církvi mluvit jako o vyvíjejícím se živém organismu.¹⁴⁹

2.1 Univerzální prevence

2.1.1 Univerzální prevence zaměřená na církve

Zneužívání neprobíhá ve vakuu. Zneužití moci na dřevě obnažuje celkovou kulturu určité instituce – církve.¹⁵⁰ Jakkoliv tvorba zdravé kultury stojí převážně na bedrech jednotlivých sborů, které přímo a každodenně spolupracují s konkrétními duchovními, prvním krokem je, aby byly nejdůležitější body zdravé sborové kultury formulovány a sborům připomínány celocírkevně. McKnight a Barringerová zdravou církevní kulturu popisují takto:

Kultura milosti. Boží milost, si nezasluhujeme, je dána každému darem. Sborovou kulturou prostupuje toto uvědomění. Přijetí a milost se týkají každého člověka. Nejen duchovních a užšího kruhu aktivních křesťanů. Nikdo v kostele ani před Bohem není vyšší než jeho bližní. Všichni křesťané jsou „sourozenci“. A právě tento koncept sourozenectví pomáhá překonávat mocenské struktury.¹⁵¹

Kultura zaměřená na lidi („people-first“). Není tím myšleno odhlédnout od Hospodinovy svrchovanosti a upřednostnit člověka. Tato kultura stojí na uvědomění, že v každém člověku se Hospodin zrcadlí a když kohokoliv utlačuji, či zneužívám, chovám se stejným způsobem i k Bohu. Konkrétní lidé jsou zde důležitější než abstraktní instituce, byť má třeba tisíciletou tradici. Růst

¹⁴⁶LANGBERG. *Redeeming Power*, 154

¹⁴⁷LANGBERG. *Redeeming Power*, 85

¹⁴⁸MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 23

¹⁴⁹MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 203

¹⁵⁰MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 5

¹⁵¹MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 118

organizace a institucionalizace procesů nevedou k tomu, že by se ztratil zájem o potřeby jednotlivých věřících, celých skupin a generací.¹⁵²

Pravdomluvná kultura. Bible nás volá znát pravdu, říkat pravdu a žít v pravdě. Bůh je pravdou ultimátní. Všechno, co pravdě odporuje, tedy nemá v církevní či sborové kultuře co dělat. Ať už jde o lži, klamání, podvody, zakrývání různých selhání, či útlak.¹⁵³ Říkat pravdu znamená mimo jiné odolat tomu, co pravda není, a bojovat proti čemukoliv, co pravdu zastírá.¹⁵⁴ Kultura pravdomluvnosti volá církve a její jednotlivá společenství k tomu být pokornými, zranitelnými a vystavit se pravdě i ve chvíli, kdy je to náročné.¹⁵⁵ V případě zneužití duchovní moci může být přiznání pravdy opravdu bolestivý proces. Ti, kteří byli zraněni, ale chtějí a potřebují, aby jejich pravda zazněla. Potřebují, aby byla uznána jejich zranění, aby mohli započít proces svého uzdravení.¹⁵⁶ Církev nesmí věřící nutit, aby si vybrali mezi spravedlností a loajalitou k církvi. Tyto aspekty jdou ruku v ruce.¹⁵⁷

Kultura služebníků je ve společenství nejlépe formována, když duchovní a vedoucí představitelé církví a sborů aktivně přijmou služební charakter své práce. Podřídí svou pýchu, čas a status někomu druhému. A kromě toho, že slouží druhým, dovolí také recipocitu služby – aby jim bylo slouženo. V každém společenství se zvědomuje, že sloužit máme opravdu všem, nejen vybrané skupině ať už těch nejvyšších nebo nejnižších. Starat se pouze o okruh neaktivnějších zaměstnanců sboru je stejně nezdravé jako zaměřit veškerou péči pouze na lidi bez domova, které potkáváme v okolí kostela. Služba se týká každého člověka a každého člena křesťanského společenství.¹⁵⁸

Odolání kultuře celebrit znamená přijmout a připomínat tři zásadní křesťanské pravdy: 1) Neexistuje pozice „nejdůležitějšího duchovního“ ve sboru, větším církevním celku, či v celé církvi. Tudíž se do této pozice nikdo nemůže stylizovat. 2) Neexistuje „nejdůležitější sbor“ v tomto městě, církvi, či státě. Žádné z církevních společenství se do této pozice nemůže stylizovat. 3) Koncepty „duchovní celebrity“ či „celebritního sboru“ jsou v rozporu s učením a cestou Ježíše Krista – tvůrce křesťanství a pojítka všech křesťanských církví a sborů.¹⁵⁹

Na celocírkevní úrovni je kromě hlavních důrazů církevní kultury nutné pečlivě promyslet a formulovat, jaká je v dané církvi role duchovního – co má a co nemá obnášet. Působení duchovního nelze hodnotit přednostně z výkonové perspektivy, přinese-li úspěch, nové členy a peníze. Musí být udržen křesťanský důraz, že farář není primárně služebníkem své práce, ale předně služebníkem Krista a Hospodina. Jim by se měl především zodpovídat a v modlitbách odevzdávat a společenství by nemělo duchovní svými nároky přehnaně tlačit mimo jejich duchovní roli.¹⁶⁰ V dnešní době jsou mnohé církve vyděšené nedostatkem farářů a hnány kupředu rychlou dobou, kterou jako by nestíhaly. Církevní představitelé i všichni členové sborů si musí tento vnitřní narativ plný obav o budoucnost, které zdánlivě mohou zaplašit jen zástupy nových duchovních, připustit a uvědomit. Aby při posuzování adeptů na duchovní službu nebyla opomenuta (i biblicky zakotvená¹⁶¹) důležitost osobního růstu a duchovního zrání připravujícího se, začínajícího či dlouhodobě sloužícího

¹⁵²MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 121

¹⁵³MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 136

¹⁵⁴MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 137

¹⁵⁵MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 141

¹⁵⁶MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 143

¹⁵⁷MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 159

¹⁵⁸MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 195

¹⁵⁹MCKNIGHT; BARRINGER, *A church called Tov*, 189

¹⁶⁰LANGBERG, *Redeeming Power*, 149

¹⁶¹Mojžíšův exil, než na sebe vezme úkol vedení Izraele (Ex 2, 15 - Ex 4, 20), Symbolické putování pouští 40 let před vstupem do zaslíbené země (Ex 16, 35), Ježíšových 40 dní v samotě na poušti před začátkem aktivního působení (např. Mat 4, 2), Pavlovo setrvání v ústraní, než začne šířit křesťanství světem (Gal 1, 16-18), atd.

duchovního. Když jsou u někoho objeveny oblasti, ve kterých by bylo vhodné nejprve dozrát, než se jedinec vrhne (opět) do služby, je třeba mu tento čas dopřát. Kandidáti na službu v církvi by také měli projít dostatečně podrobným psychologickým vyšetřením, které vyloučí případné patologie, nebo na ně upozorní a nabídne další vhodný postup. Vzhledem k široce rozšířenému narcismu v této profesi je dobré se zaměřit přednostně na tuto problematiku.¹⁶² Pečlivost a konzistentní přístup je třeba v církvi zachovat i ve chvíli, kdy absence duchovního v konkrétním společenství může znamenat, nutnost povolání schopných laiků, kteří část starosti o společenství vezmou na sebe. Obecně se ukazuje, že je dobré moc v církvi decentralizovat.¹⁶³ Každé církevní společenství je tím odolnější, čím rovnoměrněji je v něm moc a zodpovědnost rozdělena. Laiky je třeba více zapojovat také do konkrétních procesů prevence i reakce na zneužívání v církvi. Moc by měla být vyváženě rozdělena i s ohledem na zapojení mužů a žen. Důraz na jejich rovnocenné zastoupení v komisích a ve vedoucích postech organizace je důležitým preventivním faktorem zneužívání moci.¹⁶⁴

Církev by měla podporovat duchovní na všech církevních úrovních, starat se o ně, o jejich spirituální i osobnostní růst (např. prostřednictvím terapeutické péče či nejrůznějších nejen vzdělávacích výjezdů) a o dočerpání sil. Nabízet pravidelné dovolené, zdůrazňovat důležitost odpočinku a připomínat možnost dlouhodobějšího pracovního volna (sabatikl).¹⁶⁵ Zároveň být schopné skrze soustavnou péči zachytit problémy a případně konfrontovat ty, kteří se stávají příliš kontrolujícími.¹⁶⁶ Proaktivní církevní vedení vede všechny své zaměstnance, dobrovolnické vedoucí jednotlivých skupin i ostatní členy k bdělosti a citlivosti na problematice situace. I každý jednotlivý sbor zaváže ke zvyšování povědomí o problematice zneužití duchovní moci. Ve všech církevních společenstvích organizuje nácviky potřebných dovedností (s ohledem na specifika vykonávané práce a cílové skupiny). Je plošně zdůrazňováno téma duševní pohody (well-being) duchovních.¹⁶⁷ Mimoto se jasně definuje zodpovědnost jednotlivých členů a zejména vedoucích za udržování zdravého a bezpečného prostředí v jejich komunitě. Je nutné mít jasně stanovená etická pravidla, včetně toho, jak dlouho se povinně uchovává pracovní korespondence a dokumenty. Aby např. nedošlo k situaci, kdy zneužívající duchovní své nevhodné konverzace sloužící jako důkazní materiál bez postihu smaže.¹⁶⁸

Zásadní je nastavit co nejefektivnější a nejtransparentnější procesy vyřizování stížností, aby v případě jakéhokoliv problému každý věděl, kam se obrátit pro další informace, pomoc a jak bude vypadat následný postup řešení. Důležité je také představitele jednotlivých církevních společenství a sborů naučit pracovat s prvními automatickými obrannými reakcemi, do kterých mohou ve svých rolích spadat, když se setkají s nahlášením zneužívání.¹⁶⁹ To vše musí v prvopočátku promyslet a nastavit vedení dané církve. Zvolený přístup zakotvit v etických kodexech pro jednotlivé pracovníky; v definicích, co je považováno za zneužití moci; v metodikách, jak postupovat, když k tomu dojde, a v církevních řádech.¹⁷⁰ Poté podpořit sbory, aby se k nim dostaly veškeré potřebné informace, probíhalo dlouhodobé vzdělávání (např. i formou na konkrétní problém zaměřených konferencí), byly zajištěny doplňující tiskoviny a informační materiály. Pokud před vstupem do služby musí kandidát úspěšně absolvovat církví předepsanou a s ní provázanou vzdělávací instituci, je vhodné navázat spolupráci s jejími zaměstnanci ohledně možnosti sdílení vzájemných pozorování a myšlenek a

¹⁶²DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 99

¹⁶³LANGBERG, *Redeeming Power*, 132

¹⁶⁴RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 43

¹⁶⁵DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 99

¹⁶⁶OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 9

¹⁶⁷DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 100

¹⁶⁸MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 77

¹⁶⁹RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 43

¹⁷⁰BENYEI, *Understanding clergy misconduct in religious systems*, 165

zároveň začít o kandidáta pečovat již v průběhu vzdělávacího procesu. DeGroat popisuje, jaký postup funguje na teologické škole, kde sám působí:

V prvním semestru je student podrobně vyšetřen externím psychologem. Od toho dostane v rámci další osobní schůzky podrobnou zpětnou vazbu. Ta zahrnuje mimo jiné oblasti, kde je ještě potenciál k růstu, rozbor oblastí problematických a případně návrh na zahájení léčby, zdá-li se toto řešení jako nutné. Pokud je třeba následné poradenství či terapie, jsou v rámci školy dostupné a finančně zvýhodněné. Studenti dále procházejí kurzem nenásilné komunikace, kde se učí poznávat a pojmenovávat své emoce, potřeby a zdravě vyjadřovat, co od okolí potřebují. Musejí vypracovat seminární práci na téma „rodina, ze které pocházím“ a absolvovat týdenní výjezd, kde osobní i vzájemné poznávání vychází z práce s enneagramem (jedním z modelů sloužících k popisu osobnosti). Součástí studijního plánu jsou také povinné semináře o sexuálním zneužívání, závislostech, rasismu a o zdravých duchovních návycích. V polovině studijního programu je první hodnotící setkání s „vikariátní komisí“ („formation staff“), kterého se účastní také dva zástupci fakulty.¹⁷¹

2.1.2 Univerzální prevence zaměřená na společenství

I přes nejlepší celocírkevní snahy bude největší díl preventivní práce vždy ležet na každém jednom konkrétním církevním společenství. Právě na úrovni sboru je nejpravděpodobnější, že se téma zneužívání moci duchovního projeví, a posléze se zde bude i nejintenzivněji řešit.¹⁷² Sborové společenství je tudíž prostorem, kde může nejpřirozeněji docházet ke zlepšování stávajícího stavu. Stejně jako celocírkevní vedení má i každý křesťanský sbor za úkol vytvářet zdravou kulturu, která odolá zneužití moci, případně na něj zvládne rychle a účinně reagovat. Teoretické koncepty a hodnoty se na úrovni jednotlivých společenství dají konkretizovat: Kultura milosti poukazuje na obdarování jednotlivých členů, ze kterých je možné se radovat. Lidé se za sebe modlí a vzájemně si žehnají. Tím vším jsou vztahy ve společenství utužovány. Toto vše je reciproční – každý křesťan se učí darovat i být obdarováván. A za vše, co bylo obdrženo, poděkovat a plně prožít vděčnost vůči lidem i Hospodinu.¹⁷³ V kultuře orientované na milost je přítomná důvěra. Bez ní není možná upřímnost a bezpečné společenství. Vztahy založené na důvěře vznikají právě z reciprocity. Když se vzájemně sdílíme, obdarováváme, žehnáme si. Čím více prvků je vyčleněno pouze pro někoho speciálního (čtení biblického textu, ohlášek atd.) tím těžší je vytvořit upřímnou vzájemnost, kde se všichni budou cítit na stejné úrovni.¹⁷⁴ Každý „sourozenec v Kristu“ ve sboru může objevovat své dary a povolání. Křesťané mohou zkoušet nové věci, dělat chyby, vyrůstat ve víře i ve svých nadáních. Ve zdravých sborech vedoucí a duchovní rozhovňují svá obdarování skrze to, že zplnomocňují ostatní členy, aby rozhovňovali svá obdarování oni.¹⁷⁵ A za to, co se nepovede, se společenství učí prosit o odpuštění a odpouštět.¹⁷⁶ Sbor „zaměřený na lidi“ se chová ke všem jako k lidem. Tvoří místo podpory vhodné pro každého. Takový sbor vítá do komunity návštěvníky zvenčí a následně i s nimi vytváří pevné vztahy. Zajímá se o jména nově příchozích, o jejich životní příběhy, sdílí své příběhy s nimi, zahrnuje je do života sboru (uvnitř sborových prostor i při setkáních v rodinách či veřejném prostoru), zve je, aby se stali součástí komunity. Zdravé společenství ve všech lidech rozeznává Boží obraz, chová se ke všem vyrovnaně „sourozenecky“ a řeší své problémy demokraticky. Toto vše samozřejmě vyžaduje čas a soustavnou péči.¹⁷⁷

¹⁷¹DEGROAT. *When Narcissism Comes to Church*, 100-101

¹⁷²BENYELI. *Understanding clergy misconduct in religious systems*, 17

¹⁷³MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 117

¹⁷⁴MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 119

¹⁷⁵MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 176

¹⁷⁶MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 120

¹⁷⁷MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 125-131

Úkolem každého křesťana je nastavovat zrcadlo světu, nepravostem a vymezovat se proti zneužívání.¹⁷⁸ Naopak omlouvání a banalizování přečinů duchovních je v rozporu s Božím plánem pro svět. Proto by každé jednotlivé společenství mělo s tématem zneužívání moci preventivně pracovat a v případě potřeby skrze nastavené principy a postupy posunout řešení konkrétního případu na vyšší celocírkevní úroveň.¹⁷⁹

Budoucnost toho, jak to ve sborech a v církvích bude vypadat, je silně utvářena i způsobem, jakým se o problémech mluví. Právě celkový narativ vztahující se k určitému tématu, se předává lidem kolem a posléze i dalším generacím.¹⁸⁰ Komunikace je důležitá ve všech oblastech sborového života. Pro vyrozumění, jestli je staršovstvo, jednotlivé týmy či sborové shromáždění s prací duchovních spokojeno mají některé zahraniční sbory pravidelné každoroční hodnocení činnosti duchovního („annual performance review“).¹⁸¹ Na takovémto setkání duchovní od vedoucího sborového orgánu slyší reflexi své práce – ocenění co se povedlo a zároveň také zpětnou vazbu, kde jsou prostory pro zlepšení. Také on může sdílet své představy o případných změnách v nastavení spolupráce. Případná nespokojenost se tudíž z obou stran vyjádří dříve, než začne působit hlubší problémy. U zneužívání duchovní moci totiž víceméně nehraje roli, jak velké je sborové společenství. Hlavním rizikový faktor je velikost ega daného duchovního a to, jestli toto ego zůstane moc dlouho bez korektivu.¹⁸² O existenci výročního hodnocení sborové práce je možné mluvit také s celým společenstvím a podnítit členy, aby do určitého data předali své podněty, které by zde měly zaznít.

Prvním krokem ke zkoumání prostorů pro zlepšení, je vymanění se z naivity, že v našem společenství vše funguje bezchybně.¹⁸³ Zdravá kultura povoluje pokládat otázky, nesouhlasit, rozvíjet svou vlastní spirituální cestu, a přesto být opečován společenstvím.¹⁸⁴ Zdravé systémy si váží a posilují každého svého člena a snaží se maximalizovat benefity pro všechny bez jakéhokoliv vykořisťování. Také žijí v radikální upřímnosti s vědomím toho, že to může mít i nepříjemné důsledky.¹⁸⁵ Všichni mají možnost nejen se vyjádřit ale také slyšet ostatní, jak se k danému tématu vyjadřují, protože se nejedná pouze za zavřenými dveřmi. Když někdo veřejně sdílí své obavy a postřehy o nezdravosti či chybách společenství, je to vnímáno jako odvaha motivovaná touhou po zdravém sboru, nikoliv jako sebestředná agenda, která musí být potlačena. To vše ale musí nutně vycházet od zdravého vedení. Jsou například sbory, kde se tvorbě zdravé kultury věnují všichni, až na hlavního duchovního, který je ochotný maximálně sdílet svůj expertní názor, nikoliv se, jakkoliv měnit v návaznosti na probíhající proces. Při tvorbě zdravějšího společenství je přítom i aktivita duchovního nutná. Svým využíváním terapie, duchovního doprovázení, seberozvojem a vzděláváním totiž motivuje další členy společenství k podobnému postupu.¹⁸⁶ Ve zdravých kulturách je nastavena rovnováha mezi jednotlivými lidmi a sborem/církví jako celkem. Lidem je slouženo a oni slouží druhým. Duchovní slouží a také jim je od ostatních i od jejich nadřízených slouženo. Sbory slouží jako celky a také jim je slouženo z nejvyšších pater.¹⁸⁷

Ve spolupráci s církví může i konkrétní společenství vzdělávat své členy o problematice zneužívání moci duchovních, vypracovat či do svých pravidel zahrnout metodiku, co dělat, když zjistíme, že ke zneužívání v daném sboru dochází. Bezpečný prostor pomáhá utvářet konkrétní člověk

¹⁷⁸LANGBERG, *Redeeming Power*, 168

¹⁷⁹LANGBERG, *Redeeming Power*, 162

¹⁸⁰LANGBERG, *Redeeming Power*, 114

¹⁸¹MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 28

¹⁸²MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 176

¹⁸³OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 161

¹⁸⁴OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 3

¹⁸⁵DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 11

¹⁸⁶DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 112-113

¹⁸⁷MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 179

či tým, který má tuto agendu („safeguarding“) na starost. Celému sboru je soustavně předávána zpráva, že tvorba bezpečnějšího prostředí je prioritou. K tomu mohou přispět i všudypřítomné brožury, plakáty a aktivní kontakty na lidi a organizace, které se tématem zneužití duchovní moci a následnou pomocí obětem zabývají.¹⁸⁸ Jasně uvedeno by mělo být, komu a jakým způsobem se podezření či zkušenost se zneužíváním hlásí na úrovni sboru, většího církevního celku, či celé církve. Také odkaz na fungující terapeutickou či svépomocnou skupinu. Veškeré informace jsou sepsány a je s nimi seznámen každý nově příchozí do služby, stejně jako jsou pravidelně opakovány i dlouhodobě sloužícím duchovním.

Nově nastupující duchovní či jiné pracovníky je možné poprosit o jejich náhled na společenství a jeho pravidla – mohou zachytit slabá místa díky zatím nezkreslenému pohledu na situaci sboru.¹⁸⁹ Do takového sborového hodnocení se dají zapojit i širší místní společenství. Například zástupci dalších sborů z okolí (klidně i z jiných církví), kteří mají na k tomu určeném setkání možnost sdílet svou zkušenost s (problematickým) duchovním či všeobecně náhled na fungování a spolupráci s daným sborem. Vedoucí duchovní a jeho tým v rámci těchto reflexí poslouchají, zapisují si a doptávají se. Nesnaží se ospravedlňovat a brát si přílišný prostor v diskusi. V následujícím roce se případně mohou osobně scházet s těmi, kdo na setkání promluvili, aby se dozvěděli podrobnosti. Tento pomalý proces vede k proměně směřování sboru a k vytvoření nových partnerství v místě jeho působení. Zvyšuje se také všeobecná důvěra uvnitř i vně společenství.¹⁹⁰ V jakémkoliv procesu tvorby zdravého církevního společenství je podstatné nespoléhat jen na lidské síly, ale vždy se znovu vracet k Hospodinu s prosbou o vedení a oporu v náročném transformačním čase.¹⁹¹ A mít na paměti, že proces obnovy sboru je nepřetržitý.¹⁹²

2.1.3 Univerzální prevence zaměřená na jedince

Jakkoliv jsou komplexnější opatření směřovaná na větší skupiny, i každý člen může v církvi přispět k prevenci zneužití duchovní moci. Předně svou ochotou vidět vlastní selhání. Mnohem lépe a bezbolestněji se nacházejí chyby u ostatních, každý křesťan je ale zodpovědný za péči o svou spiritualitu. Je vhodné opakovaně reflektovat, jestli si člověk sám něco k Písmu nepřidává. A modlit se k Bohu, aby ukazoval cestu, jak se můžeme vlastním životem blížít Ježíšovu příkladu a zneužívání moci či své pozice nepodléhat.¹⁹³ Krom toho pomůže sebevzdělávání o tématu zneužívání v církvi, aby jedinec věděl, co dělat v okamžiku, kdy je takové situaci sám vystaven, nebo je s ním sdílena.

Oakleyová a Humphreys ve svém výzkumu z let 2017-2018 v Anglii zjistili, že 61 % církevních respondentů uvedlo, že vědí, kam by se v případě zneužití duchovním obrátili na pomoc (tudíž 39 % nevědělo). Nejvíce z nich odpovídalo, že by věc nahlásilo nejvyšším církevním představitelům (ne nutně ze sboru, ve kterém ke zneužití došlo). Mnoho lidí zmínilo svou rodinu či přátele – i do těchto laických skupin by tedy bylo vhodné směřovat osvětu. Někteří by nejraději využili anonymní linku důvěry organizace „thirtyone:eight“, která se zneužití duchovní moci věnuje.¹⁹⁴

¹⁸⁸OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 138

¹⁸⁹OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 149

¹⁹⁰DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 113-114

¹⁹¹MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 96

¹⁹²MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 97

¹⁹³LANGBERG, *Redeeming Power*, 101

¹⁹⁴OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 80

Jedinec může v návaznosti na vzdělávací programy roznášet a prezentovat plakáty, či jiné informační materiály na jednotlivých sborových setkáních. Předávat do svých společenství naučené informace a vyvíjet tlak na sborové či církevní organizační týmy a vedení, aby tématu zneužívání moci byla věnována větší pozornost. Osobně anebo případně i skrze své sociální sítě. Také být otevřen hlubšímu hovoru s těmi, kteří s církví a jejími představiteli mají bolestnou zkušenost. A vědět, kam je případně dál odkázat.

2.2 Selektivní prevence

2.2.1 Selektivní prevence zaměřená na duchovní

Jakkoliv se zneužití moci nedá předcházet pouze skrze práci s aktivně sloužícími duchovními pracovníky, je zásadní směřovat na tuto skupinu speciální pozornost.¹⁹⁵ I proto, že jsou to právě duchovní, kteří se mnohdy nacházejí v orgánech a komisích, které nahlášené zneužití posléze budou řešit. Selektivní prevence pro duchovní začíná již při výuce a přípravě adeptů k duchovní službě. Zde by mělo docházet k podpoře v nahlédnutí a pochopení osobní historie a v rozvoji charakterových vlastností každého do služby směřujícího jedince. Tento důležitý aspekt zůstává často opomenut,¹⁹⁶ přestože schopnost konfrontovat své charakterové vlastnosti, které jsou riskantní pro další duchovní práci, je klíčová k dosažení autenticity a zdravého úspěchu budoucího duchovního.¹⁹⁷ V rámci mapování životních příběhů adeptů na službu v církvi je vhodné věnovat zvýšenou pozornost těm, kteří se v rodině či jiném společenství již se zneužíváním setkali a mohou k němu v jedné či v druhé roli být náchylnější.¹⁹⁸

Pro duchovní je důležité mít vždy na mysli, že mnohem dříve, než byli povoláni být pastýři – duchovními, byli povoláni být Božími ovečkami – prostými křesťany.¹⁹⁹ Když kvůli práci zanedbávají manželství, starost o domácnost, stahují se do sebe a utápí se ve studiu, má nad nimi již nadvládu něco jiného než Hospodin.²⁰⁰ Při opakovaném dotazování výzkumníci zjistili, že mnoho aktivních křesťanů i duchovních svou původní víru nijak nerozvíjí. Například se vůbec nemodlí. Mají pocit, že se nikdy nenaučili jak, nebo že jim modlitba nic neříká, nemají na ni čas, nezdá se jim potřebná. Tím se v nich ale posiluje pocit, že vše zvládají pouze oni sami. Nemodlí se duchovní vnímá jako středobod svých rozhodnutí převážně své JÁ, svou vlastní vůli.²⁰¹ Nikdo ale nemůže reprezentovat Hospodina bez toho, aby se mu snažil co nejvíce přiblížit.²⁰²

Kromě dobrého porozumění sám sobě, by sociální dovednosti duchovního měly zahrnovat ochotu poznávat druhé, umění jednat s lidmi, společenský takt, dovednosti kooperace, rozhodování a řízení, řešení konfliktů, zdravé sebeprosazení (asertivita), vyjednávací dovednosti,²⁰³ schopnost přijmout odpovědnost za své činy a otevřenost názorům druhých.²⁰⁴ S těmito nároky na svou roli, s konkrétní pracovní náplní a hodnotovým zakotvením tohoto povolání by měli být srozumitelně a transparentně seznamováni. Úkolem duchovního, který vede určité společenství, je také pečovat o dobrou informovanost ostatních. Tím dává najevo, že mu na nich a jejich případném zapojení a účasti

¹⁹⁵MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 5

¹⁹⁶LANGBERG, *Redeeming Power*, 130

¹⁹⁷OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 126

¹⁹⁸LANGBERG, *Redeeming Power*, 113

¹⁹⁹LANGBERG, *Redeeming Power*, 150

²⁰⁰LANGBERG, *Redeeming Power*, 149

²⁰¹LANGBERG, *Redeeming Power*, 151

²⁰²LANGBERG, *Redeeming Power*, 154

²⁰³VALIŠOVÁ, *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*, 48

²⁰⁴OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 115

záležit. Informace jsou předávány včas, efektivně a způsobem, který odpovídá potřebám a uspořádání skupiny. To zahrnuje i pozornost ke vzájemným vztahům a možným třecím plochám, kde se komunikace může zdrhávat. Vhodné je tedy podporovat i sdílení pocitů jednotlivých aktérů.²⁰⁵

Jakkoliv církev samozřejmě potřebuje lidi ve vedení (sborů, komisí, církví), sbory nepotřebují duchovní lídry, ale duchovní správce, kteří se budou řídit lídrem Ježíšem. Samozřejmě, že každý duchovní nějak aktivně formuje jemu svěřené společenství. Ale toto vedení má směřovat přednostně ke spirituální formaci.²⁰⁶ Hlavním úkolem duchovního není dovést sbor k vytvoření co nejúspěšnějšího byznysu. Sbor nenabízí produkt a neměří úspěch pouze na základě měřitelných veličin.²⁰⁷ Duchovní není nutně tím, kdo „vše zařídí“, ale spíše do komunity umístěným člověkem, který slouží společenství, upozorňuje na aktuální dění mezi bratry a sestrami a na důležitost jejich vztahu k Hospodinu. Tvoří lokální buňku Božího království, které je živé, osobní a založené na vzájemné lásce a modlitbách. Duchovní je někým, kdo je povolán rozvíjet „Ježíšovost“ v sobě a v druhých.²⁰⁸ Je smutným faktem, že mnoho duchovních, a tudíž i mnoho členů jejich shromáždění považují za primární smysl nedělního rána kázat a naslouchat kázání. To je samozřejmě důležité, ale nemůže se jednat o naprosto centrální všeobjímající princip života sboru. Kultura, kde se hlavně „chodí na dobrého faráře / dobré kázání“ není zdravou kulturou. Kázání je jen jednou složkou velmi komplexní duchovní práce. Nikoliv tou nejdůležitější.²⁰⁹

Základními křesťanskými ctnostmi jsou víra, naděje a láska.²¹⁰ Pro vedení lidí je zásadní věřit, že v sobě každý člověk nese dobro a pomoci jedinci v tuto pravdu také hluboce uvěřit. Těžko může vedoucí zplnomocňovat ostatní k aktivitě či vedení, když jim od počátku nevěří, že úkol zvládnou, případně jim tento svůj předpoklad dává i najevo.²¹¹ Křesťanská víra vytrvale doufá i navzdory beznaději. A právě tato naděje vede duchovního k tomu, že nad ostatními nezlomí hůl, ale dává jim nové šance nebo hledá jiné úkoly a příležitosti pro ty, kteří současný úkol třeba nejsou schopni zvládnout, ale mají zájem se do církevního života zapojit.²¹² Obzvláště duchovní, u kterých hrozí že jejich ego začíná převyšovat jejich službu, by měli sdílet kazatelnu s druhými a snižovat tak aktivně svůj status. Zvát nové mluvčí na sborové programy, na konference, nebo na nedělní bohoslužby. To vše je dobrou cestou k uvědomování a tréninku myšlenky, že sbor, církev a víra není a nemůže být jen o jednom jediném duchovním pracovníkovi. Přesto jsou církevní představitelé (mnohdy nejen duchovní, ale třeba i členové staršovstev či jiných církevně-organizačních skupin) velmi ochrannější vůči kazatelně. Neochotni na ni pustit kohokoliv, kdo není nějak speciálně pověřen, a až žárliví na lidi, kteří mají také dar slova, které z kazatelny rozeznávají.²¹³

Duchovní by měl být jednoduše dostupný. Čím více je lidem vzdálený, tím pravděpodobněji začne sám sebe vnímat jako výjimečnou celebritu. Duchovní, kteří jsou příliš vytížení, aby poskytovali duchovní doprovázení členům svého společenství, jsou příliš oddělení na to, aby se s nimi dalo mluvit, nedostupní emailem nebo zprávou, přestávají být duchovními. Protože duchovní nemůže být duchovním bez vztahů s lidmi.²¹⁴ Duchovní by zároveň měl hlavně duchovně vést lidi, které již ve společenství má. Ne se přednostně zaměřit na ty, které ve sboru ještě nemá a falešným

²⁰⁵ASSLÄNDER, GRÜN, *Řízení jako duchovní úkol*, 139

²⁰⁶MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 209

²⁰⁷MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 215

²⁰⁸MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 211

²⁰⁹MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 212-213

²¹⁰ASSLÄNDER, GRÜN, *Řízení jako duchovní úkol*, 88

²¹¹ASSLÄNDER, GRÜN, *Řízení jako duchovní úkol*, 89

²¹²ASSLÄNDER, GRÜN, *Řízení jako duchovní úkol*, 89-90

²¹³MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 199

²¹⁴MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 198

zájmem je nalákat do společenství, ve kterém o ně opět ztratí zájem. Důležitější než růst počtu členů a zaplnění lavic je, jestli společenství žije ve shodě s Kristovými morálními apely.²¹⁵ Duchovní ani jiný vedoucí sboru nemůže jednat v Božím jménu zkratkovitě a používat nekřesťanské metody, aby dosáhl očekávaných výsledků rychleji či efektivněji. Jakkoliv Hospodinovy cesty a načasování jednotlivých kroků nemusí odpovídat lidské touze a představě.²¹⁶

Ve zdravé kultuře by se duchovní měli proaktivně učit prohrávat v diskusích. Neprosazovat vždy a všude to, co se zdá nejdůležitější jim, ale v určitých případech ustoupit, aby se prosadilo to, co je důležité pro společenství. Existují duchovní, kteří nikdy „neprohráli“ v rozhovoru se staršovstvem. To je znakem autoritářství, které v církvi nemá místo.²¹⁷ Mezi duchovními je vhodnější posilovat naopak mentalitu hlásající, že „důležitější jsme MY, než JÁ“.²¹⁸ Aby na základě své teologické expertizy nezískali pocit, že jsou odborníky na jakékoliv se sborem/církví spojené téma a vše se má orientovat podle nich. Zásadní kompetence má staršovstvo a členové sboru, kteří určují, jak jejich společenství bude vypadat.

Duchovní by měl vyučovat a kázat s klidem, otevřeností a respektem k posluchačům. Uvědomovat si, že každý člen společenství má volbu, jak slyšené přijme a jak na to zareaguje.²¹⁹ Dobrý duchovní bude dělat chyby, ale vezme je za své, přízná se k nim, bude jich litovat a dále s nimi pracovat. Ochotně si vyslechne, jak jeho kroky zranili druhé, omluví se a prosí za odpuštění.²²⁰ Prevencí toho, že duchovní ve své náročné práci selže a nějakým způsobem svou pozici zneužije, je také pravidelný dohled a vedení. Mnoho dotazovaných duchovních dokonce vyjádřilo touhu po někom, kdy by jim byl dobrým mentorem (nejen na vikariátu či v jiném formativním přípravném období). Kdo by naslouchal a pomáhal hledat odpovědi na těžké otázky. Většina z nich ale zároveň sdílela, že nikoho takového v okolí nemají.²²¹ Obdobně důležitá jsou i pravidelná supervizní setkání, intervize, rozvoj vedoucích dovedností, pravidelné posouzení výkonů duchovního a vzájemné spolupráce, koučink, mentoring, či psychoterapie.²²² Vhodný je také kvalitní výcvik pro práci s lidmi v krizových situacích a programy zaměřené na prevenci syndromu vyhoření mezi duchovními.²²³ To vše je vhodné nabízet jak placeným, tak dobrovolnickým aktivním pracovníkům sboru.²²⁴ A případně nejen nabízet, ale přímo nakazovat, když se to ukáže jako nutné.

2.2.2 Selektivní prevence zaměřená na společenství

Vzhledem k tomu, že duchovní moc může být zneužita různými způsoby, určit další ohrožené skupiny – tentokrát již ze strany potenciálních obětí – je o něco těžší. Jedním kritériem výběru mohou být ti, kdo jsou s daným duchovním v nejužším kontaktu. Tudíž staršovstvo (či jeho obdoba), akční týmy, případně další sboroví zaměstnanci, nebo skupiny či konkrétní jednotlivci docházející na duchovní doprovázení či pastorační rozhovory. Velmi rizikové jsou skupiny s omezenou mírou svéprávnosti – hlavně děti, dospívající, senioři pokročilého věku nebo osoby s určitým mentálním deficitem. A také traumatizovaní jedinci, kteří do církve přicházejí hledat podporu a z nichž si často

²¹⁵MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 219

²¹⁶LANGBERG, *Redeeming Power*, 157

²¹⁷VALIŠOVÁ, *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*, 24

²¹⁸MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 199

²¹⁹OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 38

²²⁰DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 129

²²¹LANGBERG, *Redeeming Power*, 131

²²²OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 144

²²³KRAMEROVÁ, *Riziko zneužití moci v církvi*, 56

²²⁴OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 134

agresoři vybírají své oběti.²²⁵ U všech těchto lidí je hlavní složkou preventivního přístupu poskytnutí dostatečného množství informací o problematice zneužívání moci v církevním kontextu.²²⁶ A to vždy formou, která pro danou skupinu bude srozumitelná a nosná. Součástí tohoto ideálně pravidelně opakovaného vzdělávání musí být jasně předaná zpráva, jaké chování je špatné a co v případě, že se vyskytne, podniknout za kroky.

Je třeba nevzhlížet k duchovnímu, který vede sbor, s posvátnou úctou. Je pouze člověkem. Z křesťanského hlediska hříšným. Nemůže být vždycky prvním, kdo se k čemukoliv vyjadřuje, nemůžeme od něj očekávat tu jedinou správnou odpověď na jakkoliv těžkou otázku. Tímto náhledem členové společenství sami sebe připravují o moc, kterou přirozeně každý z nich má, a uměle potlačují své kompetence. Přitom snaha o vytvoření bezpečnější a zdravější sborové kultury musí nutně vycházet z týmové práce. Aby výsledná kultura co nejlépe odrážela potřeby celého společenství.²²⁷ Ke zplnomocnění jednotlivých členů sboru pomáhá i redefinice služby. Vysvětlení, že službou není jen práce teologická, či práce pro sbor a ve sboru, ale i pomoc jednotlivým bratřím a sestrám, či v dalších třeba i necírkevních zařízeních (nemocnicích, školách, vlastních domovech atd.). Také není možné mírou viditelné služby měřit hloubku vztahu k Hospodinu. Viditelné aspekty služby nic nevyovídají o tom, jestli je opravdu rozvíjena vnitřní spiritualita či nikoliv.²²⁸

Ukazuje se, že týmové vedení je protektivním faktorem snižujícím pravděpodobnost zneužití duchovní moci. Proto je vhodné ve společenstvích podporovat vzdělávání a trénink ohledně týmové práce a spolupráce.²²⁹ Pokud je třeba podpořit ve sboru téma rovnoprávnosti mužů a žen, jde toho docílit rozšířením povědomí o všech významných biblických ženách (nejen o několika nejznámějších). Sbor se společně zamýšlí nad jejich příběhy a obecně ženskou perspektivou v církvi. K tomu může sloužit i vyprávění životních příběhů důležitých žen církevní a sborové historie.²³⁰ To vše by mělo být i samozřejmou součástí bohoslužeb. Aby byly ženy také z kazatelny přirozeně podněcovány k vidění svých darů a velkého přínosu, který pro sbor a církve mají.²³¹ Každý (nejen duchovní) vedoucí sboru by se měl opakovaně vracet k otázce, jestli se opravdu stará o potřeby všech skupin a členů svého společenství.²³² Aby nezačaly vznikat výběrové sborové „kluby“ vyvolených, kterým je péče věnována, zatímco mnoho jiných lidí strádá.

Staršovstvo (nebo jiný obdobný orgán sboru) by mělo mít na mysli také možnost psychologického vyšetření duchovních nejen při vstupu do služby (což je v mnoha církvích před nástupem standardní procedura), ale i v jejím průběhu. Pokud společenství pojme podezření, že došlo ke změně v psychickém stavu duchovního, je vhodné tuto hypotézu ověřit nezaujatým odborníkem.²³³

V rizikových sborech je možné zavést pravidelné transparentní kontroly ze strany církve, mapovat, jak se vyvíjí atmosféra a zda se daří aplikovat nutné změny v toxickém přístupu.²³⁴ Zcitlivovat a učit členy společenství, jak se bavit se vzájemným respektem. A vysvětlovat, že pouhá modlitba na začátek a konec setkání nevykoupí zranění, ke kterým dojde, když diskuse v mezidobí

²²⁵Daniel Bartoň, 4. 5. 2023

²²⁶OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 135

²²⁷OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 128-129

²²⁸OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 44

²²⁹OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 135

²³⁰MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 107-108

²³¹V ČCE možno pro tyto aktivity využít tituly – Balabán: Jímavé portréty biblických žen; Opočenská: Zpovzdálí se dívaly také ženy; Fingerland: Hebrejky; Lukášová & Schillerová: Ženy z fary; Ženatá & Ženatý: Evangelický kalendář 2023

²³²MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 110

²³³RENZETTI, *Clergy sexual abuse social science perspectives*, 50

²³⁴OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 147

bude probíhat hádavým a druhého nerespektujícím, či přímo ponižujícím stylem.²³⁵ Zároveň je vhodné rehabilitovat možnost hněvu. Jsou situace, ve kterých je i pro křesťana hněv přirozenou reakcí a je dobré to vědět. Jakkoliv je v církvi hněv poměrně tabuizovaný, když je člověk hluboce zraněný, hněv je zcela přirozenou reakcí, která pomáhá vyrovnání se s těžkou situací.²³⁶ Ke změnám vždy může dojít jen skrze konkrétní lidi. A i když něco vypadá očima jednotlivce neřešitelně a beznadějně, Hospodin každý dobrý impuls může umocnit a skrze něj přinést celkovou transformaci.²³⁷

2.3 Indikovaná prevence

Tato prevence bude směřovat na konkrétního duchovního, který svou moc zneužil a na veškeré jeho oběti. Kromě toho je nutné pracovat také se staršovstvem (či jiným řídicím orgánem) sboru, kde ke zneužití došlo či docházelo, a posléze s celosborovým společenstvím, které bylo pro zneužívání podhoubím. To, co duchovní nebo vedení sboru/církve udělá *první* po vznesení obvinění, odhalí pravou kulturu daného společenství. Když je odpovědí doznání, pokání a závazek najít pravdu, jedná se spíše o zdravý sbor.²³⁸ Je možné, že ani zdravá kultura v určitém případě zneužití moci nedokázala zamezit, ale dokáže se mu alespoň konstruktivně postavit. Zdravá na pravdě založená společenství se v případě nahlášení zneužívání k celému problému postaví aktivně a transparentně.

2.3.1 Indikovaná prevence zaměřená na problematické duchovní

U zneužívajících jedinců, kteří nejsou schopni získat na svůj stav náhled, je pokračující služba v církvi nebezpečná a nežádoucí, nehledě na diagnózu, která u nich byla rozpoznána. Obzvláště duchovní, u kterých byly v kontextu zneužívání odhaleny specifické sexuální preference, by měli přestat pracovat s danou skupinou, která je pro ně přílišným pokušením.²³⁹ Zneužití moci duchovními je ale podmíněno i situačně, nikoliv pouze jednou konkrétní diagnózou. Například i u duchovních, kteří nevykazovali patologicky narcistní sklony, se ve výzkumech ukázalo, že čím více mají moci, tím méně jsou schopni empatie vůči druhým lidem.²⁴⁰ Duchovní, který nijak nerozvíjí svůj osobní vztah k Ježíši a Hospodinu, nemodlí se a nereflektuje svůj život křesťanskou optikou, bude stěží předávat víru a žít „příkladně“. Také nelze očekávat, že bude zdravé společenství vytvářet člověk, který nemá rád lidi a vyhovuje mu život v uzavřenosti a samotě.²⁴¹ Takový duchovní by se měl alespoň na čas z vedení sborového společenství stáhnout, než opět nalezne křesťanskou víru a její aplikaci do praxe.

Při práci s duchovním, který zneužil svou moc, je hlavní eliminovat možnost, že k tomu dojde opětovně. Většinou je tedy krátkodobě či dlouhodobě odvolán z církevní služby, nebo alespoň z nějaké její oblasti. Smyslem tohoto kroku nicméně není duchovního následně zcela vytlačit z církve. Po odstranění ze své pozice, která mu dodávala pocit jistoty a stability, a s probíhajícím procesem řešení jeho přečinů, se stává jedním z potřebných, o které mají církve za úkol pečovat. Nikoliv, aby se nutně vrátil ke svému předchozímu statutu, ale aby v nitru problematického duchovního, v nitru oběti i v celém společenství došlo ke smíření. Byť je to někdy těžké přijmout, odpuštění hříchů se

²³⁵OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 49

²³⁶OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 70

²³⁷LANGBERG, *Redeeming Power*, 87-88

²³⁸MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 41

²³⁹LANNING, *Child molesters*, 20-21

²⁴⁰LANGBERG, *Redeeming Power*, 132

²⁴¹AUGUSTYN, *Hluboce zranění*, 68

týká i duchovních, kteří zneužili svou moc. Jakkoliv toto odpuštění rozhodně neznamená a znamenat nemá, že jim bude navrácena také původní pozice.²⁴²

Pro mnohdy silné psychologické obrany problematických duchovních, je práce s nimi dlouhodobého charakteru. Byť se díky vysoce rozvinuté schopnosti manipulace snaží zneužívající duchovní velmi záhy tvářit, že dospěl k pokání a nápravě, k takovému výsledku jen těžko dojde bez dlouhodobé práce na sobě např. v terapii. A je vhodné i skrze ustanovený dohled pečlivě ověřit, že jedinec opravdu udělal potřebné pokroky.²⁴³

2.3.2 Indikovaná prevence zaměřená na problematické společenství

Při podezření na zneužití moci duchovním v daném sboru začíná počáteční fáze sběru dat a veškerých informací o problému, jeho genezi a kontextu. Na pomoc je ideálně přizván externí konzultant, který není zapojený do existujícího sborového v systému. Po analýze dat je informováno široké sborové společenství skrze osobní vystoupení a psaný report. Vedení sboru je podrobně seznámeno s možnými postupy, které je vhodné aplikovat. Konzultant a průvodce celým procesem pak v ideálním případě dostane od sborového vedení zakázku, jaké oblasti jsou pro společenství nyní k řešení nejdůležitější. Konzultant sám za sebe nedělá žádná rozhodnutí, může dojít pouze tak daleko, jak daleko chce dojít společenství. To ale nejprve prochází několika fázemi truchlení:²⁴⁴

- **šok** – sbor je informován o veškerém dění, ale není schopný zareagovat; mnohdy v této fázi zapojeným externistům nabízejícím pomoc společenství tvrdí, že je vše v pořádku a celou věc zvládnou sami
- **popření** – neuvěření, že by se opravdu mohlo ve sboru dít to, co je obsahem obvinění; touha a aktivní pokusy pokračovat v životě a aktivitách společenství bez jakékoliv změny
- **smlouvání** – snaha ztratit co nejméně; ideálně udržet na místě duchovního, např. skrze příslib, že bude docházet na terapii, kterou mu společenství zaplatí
- **vztek** – v této fázi už duchovní začíná být nahlížen realističtěji; vztek může ale kromě něj být zacílen také na jeho partnerku či partnera, že vše zapříčinili nedostatkem péče; na oběť, které je vyčítáno, že duchovního svedla; či na celé společenství, že se špatně staralo o svého vedoucího
- **pocit ztráty** – způsobený tím, že ze společenství či výrazné pozice zmizel učitel, poradce, duchovní, kazatel, správce sboru, přítel

Hlavním smyslem této krize je příležitost pojmout nyní vše jinak, lépe a narůstající ochota členů sboru ke změnám. Odstranění zneužívajícího duchovního z vedoucí pozice ještě neznamená, že se ze společenství odstraní i toxicita. Ta se mimo jiné projevuje neochotou či neschopností odhodlat se k plánovaným krokům směrem k vyléčení špatně nastaveného systému. Raději se rychle hledá nový duchovní s myšlenkou, že toto bude dostatečnou změnou. Lepší je, si naopak vyhradit delší čas na podrobnou reflexi.²⁴⁵ Opravdová práce totiž většinou začíná právě až po vyhození zneužívajícího faráře z jeho pozice.²⁴⁶

Dobrým krokem může být, když staršovstvo ve spolupráci s nejvyššími církevními představiteli uspořádá očištné shromáždění – inspiraci je možné hledat v židovském svátku Jom kipur

²⁴²MCKNIGHT, BARRINGER. *A church called Tov*, 44

²⁴³DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 159

²⁴⁴BENYEI, *Understanding clergy misconduct in religious systems*, 148-153

²⁴⁵DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 103

²⁴⁶DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 137

– Den smíření. Jsou vyznány viny, dojde k pokání a k omluvě. Nesmí to ale být uspěchané setkání nutící oběti odpustit a smířit se, aniž by byla ze strany společenství a církve ochota měnit zažité vzorce. Nesmí dojít k situaci, kdy bohoslužby smíření ještě podtrhnou existující toxickou kulturu a např. vyzvednou proklamované utrpení duchovního vinného z celé kauzy s jasnou výčitkou směrem k obětem, které se ozvaly na svou obranu.²⁴⁷ Pro očištné setkání je vhodné vytvořit speciální kající litanii. Kromě doznání, kdo a co udělal špatně, jsou v ní zmíněna jména všech, kteří veřejně vystoupili a pomohli pravdě na světlo. Obsahuje i společné proklamace pro celé sborové společenství. Každý oddíl může například začínat společnou větou: „Bože, ve své milosti slyš naše modlitby“ a končit „Bože, ve své milosti odpusť naše hříchy“.²⁴⁸ V takovéto litanii je zásadní zahrnout tyto body: 1) Potvrdit, kdo o věci říká pravdu, 2) Pojmenovat pachatele a všechna jeho konkrétní provinění, 3) Přiznat veškerou (ať už záměrnou nebo pouze nezáměrnou působenou) spoluúčasť sborových vedoucích a celého společenství, 4) Veřejně uznat zranění, která byla obětem způsobena, vyjádřit lítost, naříkat a zpovídat se ze selhání, kát se a žádat o odpuštění, 5) veřejně potvrdit touhu/záměr měnit současný nedostačující stav.

Inspirací pro veřejné vyjádření k jakémukoliv zneužívání, může být osnova doporučení pro komunikaci o sexuálním hříchu v církvi:²⁴⁹

1. **Použijte slova, která Hospodin používá při popisu hříchu** – zakotvěte to, co se stalo, pevně v církevním kontextu
2. **Buďte specifictí, struční, upřímní a jděte přímo k věci** – do symbolických slov každý může vložit vlastní významy, ty mohou být ještě horší než skutečnost, nedávejte k tomu záminku
3. **Vezměte na sebe bezpodmínečnou a kompletní zodpovědnost** – vina leží na mnoha stranách, vlastním příkladem je třeba inspirovat všechny k doznání svého dílu
4. **Vyjádrete upřímnou lítost a pokorně proste o odpuštění** – i když jste vy osobně nepochybili, možná budete prvními, kdo omluvu nahlas vysloví, což je pro oběti i celé společenství velmi důležité
5. **Zavažte se ke změně** – traumatická situace může být lépe zpracována, když bude transparentní, že bude v důsledku mít vliv i na pozitivní změny v životech jedinců a celého sboru
6. **Určete odpovídající náhradu újmy** – obětem vznikla škoda, která se nedá nijak vyčíslit, přesto je vhodné vymyslet způsob, jak jim ulehčit vyrovnávání se s traumatem – například pokrýt náklady na terapii
7. **Snažte se o plné smíření** – péči potřebuje kromě oběti také duchovní, aby mohl nahlédnout míru a hloubku svého prohřešku, prosit upřímně o odpuštění a snažit se chyby napravit; cílem vzájemného smíření je návrat hříšníka do společenství, nikoliv vedoucího k moci

Jeden z příkladů dobré reakce na nahlášené zneužívání je z presbyteriánského sboru Tates Creek:²⁵⁰

Když bylo vedoucímu duchovnímu nahlášeno, že jeho předchůdce měl před 10 lety podivné sexuální motivované styky s mladými chlapci a muži, ihned zkontaktoval všechny, koho se to mělo týkat. Svolal setkání všech zaměstnanců a staršovstva. Připravili speciální setkání členů sboru jen k tomuto tématu, aby všechny

²⁴⁷MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 151

²⁴⁸MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 154-157

²⁴⁹MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 44

²⁵⁰MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 44

informovali a zodpověděli otázky. Nahlásili vše na policii, která ale odmítla situaci vyšetřovat. Poté sbor najal nezúčastněnou třetí stranu – organizaci GRACE, aby provedla ve sboru šetření. Vedoucí duchovní následně vydal podrobná vyjádření na stránkách sboru v počáteční fázi i poté, co GRACE ukončila vyšetřování.²⁵¹ Ve druhém dokumentu zdůrazňuje dva body, které z vyšetřování vyšly za nejdůležitější. 1) Nebyla nastavená formální pravidla a postupy, jak k obdobným případům přistupovat. Standardy chování nebyly oficiálně formalizované. K tomu konečně došlo až po propuknutí skandálu. 2) Nevytvořili vzdělanou a zneužití odolnou kulturu. Protože zneužívající duchovní se dotýkal svých obětí přednostně na nohou, pro členy společenství to bylo matoucí a nespojili si to se sexuálním zneužíváním. I když motivace duchovního byla přiznaně sexuální. Chyběl trénink společenství, jak může zneužití ze strany duchovního vypadat a co v případě, že k němu dochází, dělat.²⁵² Vedoucí se sboru omluvil za zneužívání, ke kterému docházelo dříve, než v Tates Creek začal pracovat. Omluvil se za hříchy předchozího pastora a začal s nastavování nových protektivních pravidel.²⁵³

Cesta jednotlivých sborů k uzdravení je různá, ale zásadní je k ní přizvat externího průvodce s expertízou v dané problematice, který není příliš nasáklý dlouhodobou kulturou a celkovou dynamikou společenství. Ideální je vyhradit na celý proces dostatečně dlouhou dobu (alespoň rok). Tato cesta může mít např. následující části:²⁵⁴

1. **Období říkání pravdy** – vytváření příležitostí a prostoru pro psychologem řízený dialog vedoucí k těžkým konverzacím, k řešení rozporů ve vnímání a dopadu vedení zneužívajícího duchovního na jednotlivé členy společenství. Důraz je při rozhovorech na respektující přístup všech zúčastněných, navzdory rozdílnosti názorů, na nutnost naslouchat a snažit se pochopit druhého spíše, než jen souhlasit či nesouhlasit. Toto trvá po dobu několika měsíců. Nezavádí se žádné velké změny ve sboru a služba je vedena prostě a jednoduše. Je pravděpodobné, že netrpělivci, na které je proces moc pomalý, či lidé nespokojení s tím, že zneužívající duchovní byl ze své role odvolán, opustí sbor.
2. **Znovupromýšlení identity a poslání sboru** – většina vedoucích je dychtivá se zaměřit pouze na diskusi, kdo sbor dále povede. Uspěchat toto rozhodnutí ale může mít velmi zraňující následky.²⁵⁵ Nejprve je třeba posílit důvěru mezi aktivními lidmi a podrobně zmapovat, co sbor do budoucna potřebuje – jaké jsou již existující zdroje společenství, na kterých může vyrůstat nová strategie sboru a vedení, než dojde k velkým rozhodnutím.²⁵⁶
3. **Zplnomocnění sborových vedoucích** – psycholog provázející sbor celým procesem podpoří vedoucí v tom, že již mají dostatek zdrojů a sil zvládnout další kroky sami. Zůstává dostupný pro případné konzultace. Vedení si naformuluje očekávání, jaký by měl být další duchovní. Případně vytvoří nové role, které pomohou lépe předcházet zneužívání duchovní moci do budoucna. Změní se rozdělení autority ve sboru – ne vlivem diktování svrchu, ale na základě demokratických rozhovorů a dohod. Starší a aktivní členové sboru získají větší sebedůvěru ve svůj hlas.
4. **Reflexe** – na závěrečném setkání proběhne reflexe celého procesu. Vyjádří se za něj a sobě navzájem vděčnost. Může se přistoupit k zaměstnání duchovního se zaměřením na spolupracující přístup ve vedení sboru. Přestože v procesu možná i desítky lidí sbor opustí, ti,

²⁵¹CUNNINGHAM, Robert. *Addressing Our Past*, in: tcpca.org, 23. 6. 2018, (cit. 2. 3. 2023), dostupné online: <https://tcpca.org/addressing-our-past>

²⁵²CUNNINGHAM, Robert. *Addressing Our Present & Future*, in: tcpca.org, 8. 6. 2019, (cit. 2. 3. 2023), dostupné online: <https://tcpca.org/addressing-our-present-future>

²⁵³MCKNIGHT, BARRINGER, *A church called Tov*, 47

²⁵⁴DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 144-146

²⁵⁵OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 157

²⁵⁶Pro biblickou motivaci zdrženlivého přístupu k výběru duchovního, může sloužit verš 22. z 1. Tim, 5. kapitoly: *Neustanovuj nikoho v církvi ukvapeně, abys neměl spoluvinu na cizím hříchu.*

kteří zůstanou jsou mnohem ztotožněnější se společenstvím a hluboce zapojeni do dalšího dění ve sboru.

2.3.3 Indikovaná prevence zaměřená na oběť

Prvními kroky k překonání traumatu je chovat se k oběti důstojně, s respektem, s účastí, mile a se zaměřenou pozorností.²⁵⁷ Obzvláště v situacích, kdy došlo k spirituálnímu zneužití, jsou mnozí opatrní a ustrašení v tom, jak zareagovat. Je v pořádku, když někdo pocítí, že na řešení tak složité situace nemá dostatek dovedností a zkušeností. Je nicméně nutné oběť odkázat na člověka, kdo tyto možnosti má a poskytne dostatečnou pomoc a podporu. Také v případě, že se do řešení zapojí někteří členové společenství, je vhodné i jim nabídnout doprovázení a možnost podpory, kdyby ji potřebovali.²⁵⁸

Pro věřící může být hluboce znepokojivé poslouchat, jak ostatní popisují svou zneužíváním způsobenou krizi víry nebo tápání. Přesto je nutné rozvíjet schopnost naslouchání napříč církvemi. Každý věřící by měl ustát pochybnosti a nejasnosti někoho jiného, bez nutnosti tlačit jedince zpět k víře či odpuštění, když na to není (a možná ani nikdy nebude) připraven.²⁵⁹

I v případě, že sbor se věnuje prevenci zneužívání skrze někoho pověřeného v vytváření bezpečného prostředí („safeguarding“), může být zneužití i tak nejprve nahlášeno někomu jinému. Oběti se nejprve svěřují těm, ke kterým mají největší důvěru.²⁶⁰ I členové společenství jsou v ideálním případě dlouhodobě učeni, jak aktivně naslouchat druhým – reagovat gesty, tělem, slovy i následnou akcí, bude-li vyžadována.²⁶¹ Touto akcí ale vůbec nemusí být vyhodnocení, jestli se zneužití opravdu stalo. Stačí naslouchat a předat informaci dál někomu, kdo je za řešení podobných situací v církvi zodpovědný, nenechat si vše pouze pro sebe.²⁶²

Je nevhodné obětem proaktivně navrhnout možnost modlit se za ně, nebo citovat pasáže z Písma. Může to být nejen neúčinné, ale i zraňující. Pokud se nám zdá obdobná nabídka pro daného jednotlivce vhodná, je nutné ji každopádně uvést způsobem, který mu dává velkou svobodu přijmout, až se na to bude sám cítit.²⁶³ Oběti zmiňovaly, že by si přály na církvi nezávislou možnost vznést stížnost. Třeba skrze speciální linku bezpečí, která by ochránila totožnost oznamovatele.²⁶⁴ Některé také potřebují pomoci s překážkami, které jim brání začít situaci řešit. Jednou z bariér může být povaha jedince a potřeba najít dostatečnou motivaci pro řešení své situace. Obzvláště při zneužití ze strany duchovního je vztah oběti s pachatelem velmi komplikovaný. Může to být člověk, který ji přivedl k víře, pomohl překonat zásadní existenciální otázky, začlenil ji do společenství. V některých případech může mít fixace na zneužívajícího jedince i formu psychické závislosti, kterou oběť sama bez pomoci zvenčí jen stěží překoná. Systém pomoci by tak měl být co nejtransparentnější a nejnízkoprahovější, citlivý a nápomocný, aby oběti nesvíral strach ze svěřením se s takto hlubokým zraněním oficiální cestou.²⁶⁵ V případě aspektů, na které církev nestačí, je v pořádku odkázat dál a nabídnout instituty a organizace, které se tématu věnují profesionálněji. Případně oběti nabídnout doprovod na místo, kde jí bude poskytnuta lepší pomoc, a psychická podpora k tomuto kroku.

²⁵⁷ LANGBERG, *Redeeming Power*, 120-121

²⁵⁸ OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 73

²⁵⁹ OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 77

²⁶⁰ OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 89

²⁶¹ OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 90

²⁶² OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 94

²⁶³ OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 97

²⁶⁴ OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 102

²⁶⁵ KUTÁLKOVÁ, KOBOVÁ, *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*, 157

2.4 Organizace zaměřené na prevenci zneužití moci a pomoc obětem

Důležitou inspirací pro situaci v České republice jsou organizace ze zemí, které mají v řešení zneužívání v církvi náskok. V Americe je nejstarší (nyní již mezinárodně rozšířenou) podpůrnou organizací pro oběti zneužití v církvi SNAP (Survivors Network of those Abused by Priests).²⁶⁶ Organizací věnující se převážně prevenci je GRACE (Godly Response to Abuse in the Christian Environment), která zplnomocňuje křesťanská společenství k tomu, aby dokázala poznat, předcházet a reagovat na zneužívání. Nabízejí nezávislé vyšetřování nahlášených případů; posouzení současného stavu společenství s doporučeními, kde jsou oblasti pro zlepšení; video nebo telefonní konzultace ohledně specifické situace, ke které ve sboru došlo; revizi zásad a řádů organizace s přihlédnutím k mezerám v oblasti vytváření bezpečného prostoru; on-line vzdělávání v několika se zneužíváním souvisejících oblastech a celostní proces proměny společenství směrem k jeho bezpečnějšímu fungování („safeguarding initiative“).²⁶⁷ Velmi podobné služby včetně velmi pěkných informačních plakátů, brožur a dalších materiálů ke stažení či zakoupení²⁶⁸ nabízí denominačně nezávislá anglická organizace thirtyone:eight. Mimo jiné také provozuje „Safeguarding Helpline“, telefonní linku, kde je možné získat odpovědi na jakékoliv otázky ohledně tvorby bezpečnějšího prostředí ve své komunitě.²⁶⁹ Podobné projekty fungují i v Německu.²⁷⁰ Pro katolickou německou církev nabízí např. pomoc obětem a informování o současném vývoji řešení zneužívání duchovními dobrovolníci z Eckiger Tisch. Kromě e-mailové poradny poskytují informace o tom, jak získat finanční odškodnění, a aktuálně pracují na tvorbě mapy míst, kde docházelo ke zneužívání katolickými duchovními.²⁷¹ Zahraničních organizací podobného typu je ještě mnohem více.

V České republice je pro efektivní reakci na zneužívání moci duchovními třeba vykročit za zdi kostelů a církví a spolupracovat i s komunitou vně.²⁷² Ekumenická organizace, která řeší přímo zneužívání moci v církvi, je v České republice jen jedna – Někdo ti uvěří.²⁷³ Pod Arcidiecézní charitu Praha spadá poradna Magdala²⁷⁴, zaměřená na pomoc obětem násilí v blízkých vztazích a obětem obchodování s lidmi, kam by se oběť zneužívání v církvi také mohla obrátit, pokud by chtěla věc řešit skrze církevní organizaci. Katolická církev byla dále k větší aktivitě na poli prevence (převážně) sexuálního zneužívání v církvi ponouknuta vatikánským summitem, který svolal papež František. Ten v návaznosti na mezinárodní setkání vydal 26. 3. 2019 papežský dokument *Motu proprio* „O ochraně nezletilých a zranitelných osob“²⁷⁵ v římské kurii a ve Vatikánu a směrnici popisující konkrétní kroky, jak větší bezpečnosti dosáhnout. Česká biskupská konference zareagovala v tomtéž roce zřízením

²⁶⁶SNAP – Survivors Network of those Abused by Priests, dostupné online: <https://www.snapnetwork.org> (cit. 23. 5. 2023)

²⁶⁷GRACE – Godly Response to Abuse in the Christian Environment, dostupné online: <https://www.netgrace.org> (cit. 22. 3. 2023)

²⁶⁸Thirtyone:eight – E-shop, dostupné online: <https://thirtyone-eight-charity.myshopify.com> (cit. 22. 3. 2023)

²⁶⁹Thirtyone:eight – Safeguarding helpline, dostupné online: <https://thirtyoneeight.org/help-and-resources/safeguarding-helpline> (cit. 22. 3. 2023)

²⁷⁰Zentrale Anlaufstelle, dostupné online: <https://www.anlaufstelle.help> (cit. 22. 3. 2023)

²⁷¹Eckiger Tisch, dostupné online: <https://www.eckiger-tisch.de/missbrauchskarte> (cit. 22. 3. 2023)

²⁷²OAKLEY, HUMPHREYS, *Escaping the Maze of Spiritual Abuse*, 106

²⁷³SCHLICHTSOVÁ, *V nerovném vztahu a postavení (rozhovor s Jiřím Kylařem)*, 70

²⁷⁴Poradna Magdala, dostupné online: <https://praha.charita.cz/sluzby/magdala> (cit. 22. 3. 2023)

²⁷⁵PAPEŽ FRANTIŠEK. *On the Protection of Minors and Vulnerable Persons*, in: vatican.va, 26. 3. 2019 (cit. 25. 3. 2023), dostupné online: https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190326_latutela-deiminori.html

svého „Kontaktního místa pro ochranu nezletilých a zranitelných“²⁷⁶, které se nicméně moc neosvědčilo.²⁷⁷ Neochotě obětí, obracet se na církevní představitele touto cestou, rozumím. Již při zběžném pročtení stránek vyniká zvláštní rozpor. Web je přednostně jako by zaměřen na mladistvé, ale používaný jazyk je velmi chladný a složitý. Druhou cílovou skupinou jsou „zranitelné osoby“, což je pojem sice navazující na papežský dokument, nicméně minimálně v českém prostředí působí toto zastřešující označení všech ostatních zneužitých poněkud zvláštně. Sama bych dlouho přemýšlela, jestli jsem schopná se s ním ztotožnit natolik, abych se skrze takto komunikující stránku obrátila na pomoc.

Sekulárních organizací, které pomáhají ženám a mužům, kteří byli nějakým způsobem zneužiti, je násobně více. Byť problémem zůstává, že tyto specializované organizace jsou soustředěny převážně v Praze a Brně, případně dalších velkých městech.²⁷⁸ I tak je nicméně možné se (případně alespoň na dálku) obrátit na organizaci:

- Bílý kruh bezpečí²⁷⁹ (pomáhající obětem zneužití a kriminální činnosti skrze linku důvěry, poradenství a vzdělávání)
- Persefona²⁸⁰ (komplexní pomoc a vzdělávání v problematice domácího a sexuálního násilí)
- Spondea²⁸¹ (pomoc těm, kteří zažili domácí násilí, zneužívání, pronásledování, týrání, nebo šikanu – krizová pomoc, poradenství, doprovod)
- ProFem²⁸² (centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí – krizová intervence, poradenství, právní zastupování, skupinová práce s oběťmi sexuálního násilí, infolinky)
- Konsent²⁸³ (vzdělávání v oblasti zdravého sexuálního chování a prevence sexuálního násilí, snaha o redefinici znásilnění, svépomocná skupina pro ženy se zkušeností sexuálního násilí)
- Rosa²⁸⁴ (komplexní pomoc ženám obětem domácího násilí – odborné poradenství, krizová intervence, sociálně terapeutické a sociálně právní poradenství, vytvoření bezpečnostního plánu, poskytování utajeného azylového ubytování)
- Dětské krizové centrum²⁸⁵ (pomoc dětem, které jsou týrané, zneužívané, mají osobní či jiné problémy)
- V první chvíli mohou také intervenovat širěji zaměřené organizace jako je např. Linka bezpečí²⁸⁶, či Modrá linka²⁸⁷, které poskytují pomoc v jakýchkoliv krizových situacích.

Velká část know how těchto organizací je jistě přenositelná i do církevních realit. Kromě vzdělávacích programů, které by bylo možné využít církevními společenstvími a na celocírkevních akcích, popisují tyto organizace problémy, se kterými se v tématu zneužívání, obzvláště sexuálního, setkávají a které do preventivních snah mohou zasáhnout (psychická závislost na pachateli; obava z jeho nadřazené mocenské pozice a nepříjemností, kterým by oběť mohla být kvůli tomu vystavena; nechuť být redukována na případ, se kterým se obíhá administrativní kolečko; strach ze stigmatizace

²⁷⁶Kontaktní místo pro ochranu nezletilých a zranitelných, dostupné online: <https://www.ochrananezletilych.cz/cs> (cit. 22. 3. 2023)

²⁷⁷KUBÍK, Jiří. *Ve stínu celibátu: Přihlásilo se 30 nových obětí, Duka mluví o diskreditaci*, in: *sez-namzpravy.cz*, 27. 6. 2021, (cit. 22. 3. 2023), dostupné online: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ve-stinu-celibatu-biskupove-meni-pristup-k-obetem-duka-mluvi-o-diskreditaci-168426>

²⁷⁸KUTÁLKOVÁ, KOBOVÁ, *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*, 86

²⁷⁹Bílý kruh bezpečí, dostupné online: <https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost> (cit. 22. 3. 2023)

²⁸⁰Persefona, dostupné online: <https://www.persefona.cz> (cit. 22. 3. 2023)

²⁸¹Spondea, dostupné online: <https://www.spondea.cz/cz/jak-pomahame> (cit. 22. 3. 2023)

²⁸²ProFem, dostupné online: <https://www.profem.cz/cs> (cit. 22. 3. 2023)

²⁸³Konsent, dostupné online: <https://konsent.cz> (cit. 22. 3. 2023)

²⁸⁴Rosa, dostupné online: <https://www.rosacentrum.cz> (4. 6. 2023)

²⁸⁵Dětské krizové centrum, dostupné online: <https://www.ditekrize.cz> (4. 6. 2023)

²⁸⁶Linka bezpečí, dostupné online: <https://www.linkabezpeci.cz> (cit. 22. 3. 2023)

²⁸⁷Modrá linka, dostupné online: <https://www.modralinka.cz/o-nas> (cit. 22. 3. 2023)

ve své komunitě a na veřejnosti).²⁸⁸ Popisují i to, že sexuální násilí, resp. sexualita obecně, jsou vnímány jako těžká a obavy vyvolávající témata mezi většinou pracovníků pomáhajících profesí. Což je dáno mimo jiné tím, že v naší zemi není zvykem otevřeně hovořit o sexu.²⁸⁹ V církevním prostředí je tato tabuizace ještě umocněna. Žádoucí by nicméně bylo, aby i těžké téma zneužití bylo možné s církevními pracovníky bezpečně otevřít. K tomu jsou na straně pracovníka potřeba schopnosti naslouchat, neodsuzovat, být vyrovnaný se svým sebevědomím a sexualitou, přátelský přístup, přijetí druhého, oddělení svých náboženských či morálních postojů od postojů oběti, neslibovat zachování tajemství, když je vysoká pravděpodobnost, že nebude moci být zachováno.²⁹⁰

Šídová a Chomová pro sborník *Sexuální násilí: Proč se nikdo neptá?* Zpracovaly stručnou osnovu, jak podpořit člověka, který prožil trauma:²⁹¹

- Zajistit klientovi bezpečí jak v aktuálním pomáhajícím vztahu, tak v jeho současné životní situaci.
- Zvážit doporučení psychoterapie či jiné odborné pomoci.
- Mít a umět předat alespoň základní informace o jednotlivých terapeutických směrech, jejich metodách a možnostech.
- Vysvětlit klientovi, že terapie není „potvrzením nenormálnosti“. Je to nástroj podpory, osobního rozvoje a prostředek ke zvládnutí obtížných životních období.
- Vyptat se klienta, jaká má očekávání ohledně toho, jak návštěva u psychoterapeuta vypadá.
- Podporovat klienta v hledání vlastního terapeuta, který mu bude vyhovovat. Je důležité, aby byl navázán dobrý terapeutický vztah. Delší hledání či několik změn v počátku procesu jsou v kontextu terapie normální.
- Nenechat se zahltit příběhem klienta. Reflektovat rizika přílišné fascinace traumatem.
- Pečovat o sebe (např. i skrze odbornou pomoc – supervize atd.).
- Rozvíjet dovednost mluvit otevřeně o osobních a intimních věcech (partnerství, vztahy, sexualita atd.).
- Vzdělávat se v problematice (sexuální a spirituální zneužívání, trauma, posttraumatická reakce, ...).
- Vzdělávat se v oblastech prevence.
- Navázat a rozvíjet spolupráci se specializovanými organizacemi.
- Sbírat doporučení na terapeuty a terapeutky, kteří se specializují na pomoc těmto obětem.
- Usilovat o vzdělávání veřejnosti v tomto tématu.

V následující kapitole se již věnuji tomu, jaké kroky v tomto ohledu podniká Českobratrská církev evangelická (ČCE).

²⁸⁸KUTÁLKOVÁ, KOBOVÁ. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*, 158

²⁸⁹KUTÁLKOVÁ, KOBOVÁ. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*, 157

²⁹⁰KUTÁLKOVÁ, KOBOVÁ. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*, 89

²⁹¹KUTÁLKOVÁ, KOBOVÁ. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*, 115-116

3 Prevence zneužití moci v ČCE

V této kapitole se zabývám rolí faráře v ČCE. Farář je v této církvi označení duchovního představitele farního sboru.²⁹² Kromě oficiálních církevních dokumentů, článků a několika rozhovorů se zainteresovanými lidmi, čerpám při tvorbě této kapitoly také ze zkušenosti. Od narození jsem členkou velkého pražského sboru ČCE, kde jsem kromě učení nedělní školy a vedení letních táborů zastávala dva roky pozici pastorační pracovnice pro mládež, byla v úzkém kontaktu s farářem a se staršovstvem sboru. Čtyři roky jsem působila v poradním odboru mládeže pražského seniorátu a setkávala se tedy s církevními orgány na této úrovni. Již čtyři roky také trávím velmi intenzivně čas vedle kamaráda z kostela, studenta teologie a posléze mého manžela Benjamina Rolla. Ten letos v září završí svůj přípravný rok vikariátu a vstoupí do farářské služby. Nejenže jsme spolu po celé toto období, ale máme za sebou i proces komunikace se sbory a výběr společenství, do kterého manžel v říjnu pracovně nastoupí. Kombinace výše psaných zkušeností mi dala možnost být poměrně blízkým pozorovatelem církevních procesů práce s lidmi i s budoucími faráři.

Cesta k farářství může vycházet z různých životních období, zkušeností a větší či menší znalosti církve. Až na pár výjimek však vždy začíná studiem na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy (ETF). Vystudování tříletého bakalářského a následně dvouletého magisterského programu evangelická teologie je totiž v ČCE jednou z podmínek pro vstup do farářské služby.²⁹³

3.1 Evangelická teologická fakulta UK

Profil absolventa magisterského studia evangelické teologie uvádí na prvním místě: **Cílem navazujícího magisterského studia je příprava k duchovní službě v církvích**, dále v oblasti katechetické, vzdělávací a pastorační...²⁹⁴ Obdobné vyjádření nalezneme taktéž v dokumentu „Teze k děkanské volbě“ současného děkana Jana Roskovce: „máme vztahy dobré a živé, nemálo přesahující **naš základní úkol vzdělávání budoucích kazatelů**“; „fakulta je primárně škola, tedy **vzdělávání kazatelů a kazatelek je naším hlavním úkolem, vlastním důvodem našeho bytí**“.²⁹⁵ Značná část pedagogů však v soukromí i veřejně ve výuce prezentuje myšlenku, že primárním úkolem ETF není příprava faráře ke službě. Za těmito prohlášeními mimo jiné snaha normalizovat studium teologie i pro ty, kteří se faráři stát nechťejí. Nicméně jelikož je tato konkrétní škola víceméně jedinou možností pro kvalifikaci na faráře v Českobratrské církvi evangelické²⁹⁶, zdá se mi tento přístup poněkud alibistický. Samozřejmě vychovat dobré faráře není jediným úkolem ETF. Ostatně podstatně větší studentská základna je zde v oborech spojených se sociální a pastorační prací. Ale na druhou stranu ať ETF chce nebo nechce, je nejdelším soustavným formačním obdobím, kterým potenciální farář v ČCE musí projít. Umýt si nad tímto faktem ruce a promrhat možnost s tzv. kandidáty na službu v církvi (viz níže) pracovat speciálním způsobem už na škole, mi přijde velká škoda a v důsledku ztráta pro všechny zúčastněné. Můj osobní názor je takový, že po obecném bakaláři evangelické teologie by bylo nejvhodnější magisterské studium dělit do dvou typů – např. evangelická teologie a evangelické farářství. Studentům, kteří chtějí bádát na akademické půdě, by toto bylo umožněno,

²⁹²Duchovních pozic je v ČCE několik, v této práci se zaměřuji pouze na roli faráře, protože je nejčastější a spojená s největším dílem svěřené moci.

²⁹³Řád pro kazatele, Oddíl B, Čl. 9.

²⁹⁴*Charakteristiky oboru Evangelická teologie (Mgr.)*, in: web.etf.cuni.cz, 11. 4. 2023, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://web.etf.cuni.cz/ETFN-522.html>

²⁹⁵ROSKOVEC, Jan. *K mé kandidatuře na funkci děkana ETF*, dostupné online: https://web.etf.cuni.cz/ETFN-673-version1-dekanske_teze_jr.pdf (25. 5. 2023)

²⁹⁶Adekvátně je vnímán jen obdobný studijní program na zahraniční teologické fakultě. Zmíněna je i možnost udělení výjimky synodní radou, ale nepředpokládám, že to je časté. Viz: Řád pro kazatele, Oddíl B, Čl. 9

zatímco budoucí faráři by se ve zvýšené míře učili jednat se sebou a s druhými, což je posléze největším dílem jejich práce. Již zde by bylo možné po vzoru zahraničních vzdělávacích institucí zakotvit základy prevence zneužití moci ve farářské službě formou povinných a případně rozšiřujících dobrovolných seminářů. Krom toho by vyučující z univerzity mohli být v mnohem užším kontaktu se synodní radou zodpovědnou za „kandidáty“, nikoliv fungovat jako dvě zcela oddělené entity, které si vzájemně získané postřehy a informace o jednotlivých studentech nijak transparentně a skrze zakotvené procesy nepředávají. Jako součást Karlovy Univerzity ETF samozřejmě není církevní školou, ale s církvemi (nejen ČCE), jejichž duchovní de facto připravuje ke službě, by měla navázat mnohem užší spolupráci.

Prostředí ETF by tak mohlo pomoci srovnat rozdíly mezi jednotlivými zájemci o farářské povolání (někteří jsou v církvi od narození, jiní pár let; někdo je velmi aktivně zapojen do církevního dění, někdo nikoliv atd.). Ať už je výchozí pozice jakákoliv, znalosti se mohou zásadně lišit (ani vyrůstat od malička v církvi nemusí znamenat, že je jedinec dostatečně informovaný). Na úplně nejzákladnější úrovni by mi přišlo vhodné toho docílit skrze povinný kurz pro kandidáty na službu v církvi „Úvod do ČCE“, kde by bylo teoretickou i praktickou formou představeno vše podstatné o této církvi – vedení, struktura, ústředí, nejdůležitější závazné dokumenty, fungování sboru, hodnoty, farářská úloha a role atd. Studenti, kteří v ČCE vyrostli a aktivně působili, by do výuky mohli být zapojeni např. formou prezentací ohledně aspektu, kterému se věnovali, a který by mohli podrobněji představit ostatním kolegům. Tím by také dali najevo, že má-li někdo o určité téma zvýšený zájem, může je s nimi otevřít i mimo čas semináře. Studenti, kteří do církve vstoupili až v průběhu života, by zase mohli mluvit o své zkušenosti a upozornit, co je překvapovalo, jaké mají k církvi postřehy. Pohled „zvenčí“ může být velmi obohacující pro ty, kteří takto dané prostředí nahlédnout nemohou. Pro zájemce o službu v církvi je ETF každopádně zásadním formativním prostředím. Mnohdy jsou konfrontováni s novou, vědeckější teologií, která nabourává nevyspělou víru a může být prvním faktorem preventujícím vstup do farářského povolání těm, kteří by se s řády, pravidly a teologií ČCE nepotkávali. Někteří ze studia evangelické teologie z tohoto důvodu odcházejí.

Další podmínkou na cestě k farářské službě je již zmíněné kandidátsví na službu v církvi. Student ETF, je-li současně členem ČCE, se k němu může přihlásit po úspěšném dokončení prvního ročníku bakalářského studia evangelické teologie. Podá písemnou žádost a získá doporučení příslušného seniorátního výboru a staršovstva sboru, v němž aktivně žije.²⁹⁷ Tato podmínka zní poměrně smysluplně a můžeme ji vnímat jako další pokus o prevenci toho, aby se ke službě dostal někdo nevhodný – zaručuje se za něj přece sbor, kterého je členem. V realitě jsem ale byla dvakrát přítomna situaci, kdy někdo pevně rozhodnutý stát se farářem, vstoupil do sboru a po roce přesvědčil staršovstvo, aby mu dalo potvrzení kandidátsví, aniž by v konkrétním společenství, jakkoliv aktivně působil, pravidelně chodil na bohoslužby či jiné sborové akce a kdokoliv ho blíže znal. Sbory mají radost, že jim v době poklesu účastníků, přibývá nový člen. Ale z hlediska jejich zaručení se za potenciálního kandidáta na službu v církvi je toto víceméně nepoužitelné svědectví založené na jednom či dvou rozhovorech se staršovstvem, které nejsou prostorem pro odhalení problematičnosti.

3.2 Kandidát na službu v církvi

Po splnění daných podmínek student absoluuje rozhovor se synodní radou, která ho do 30 dní vyrozumí, jestli se stal „kandidátem“.²⁹⁸ Každý rok se následně účastní hromadného kandidátského

²⁹⁷Řád pro studenty bohosloví, Čl. 1.

²⁹⁸Řád pro studenty bohosloví, Čl. 1.

setkání se synodní radou a odesílá souhrnnou zprávu o svých aktivitách v církvi (na kterou Benjamin nikdy nedostal žádnou zpětnou vazbu²⁹⁹).³⁰⁰ V tomto období, kdy student oficiálně demonstruje svůj zájem o profesi faráře, mu ETF nevěnuje žádnou zvláštní péči. Nezprostředkovává např. reflexivní setkání kandidáta se zástupci církve a fakulty věnující se silným a slabým stránkám jedince a možnostem jeho rozvoje a dalšího růstu v církevní službě, jak navrhuje DeGroat (viz kapitola 2.1.1).

Kandidát na službu v církvi musí absolvovat alespoň dvě bohoslovecké praxe ve sborech ČCE v rozsahu vždy nejméně tři týdnů, napsat z nich reflexi a obdržet zprávu od mentora, který praxi vede. Má být zapsán alespoň rok v seznamu kandidátů a nejméně dva roky být oficiálním členem ČCE, než podá žádost o přijetí do další etapy své cesty k duchovní práci – do vikariátu. Od staršovstva a příslušného seniorátního výboru, kde je uchazeč o vikariát členem, je třeba předložit další doporučení staré maximálně šest měsíců. Stejně tak se v tento moment posuzuje i vyjádření psychologa určeného synodní radou o osobnostní způsobilosti uchazeče ke službě faráře.³⁰¹

Tyto na kandidáty kladené podmínky se mohou zdát přísné a pro prevenci nevhodných jedinců možná dostačující, ale bohužel mají výrazné limity. Ty jsem mohla osobně poznat v rámci svého vstupu na pozici pastorační pracovnice a při následné účasti na jednáních staršovstva. Jakkoliv se dva roky členství ve sboru mohou zdát jako dlouhá doba, kdy starší už snad nového člena opravdu poznají, obzvláště ve velkých pražských sborech tomu tak není. I tento posudek je pak vydán víceméně pouze na základě rozhovorů s kandidátem o jeho životě a deklarovaném působení, pokud žadatel nevstoupil v daném sboru nijak aktivně do služby a nebylo možné jeho kompetence ověřit prakticky. V takovou chvíli zmíněná podmínka není příliš vypovídající.

Dalším, a ještě výraznějším problémem je současný přístup k psychologickému posudku. Absolvovala jsem ho já, můj manžel i mí přátelé u stejného psychologa – je to sice můj předpoklad, ale mám za to, že do dnešních dní je domluvená spolupráce pouze s tímto jedním mužem (který je praktikujícím členem jiné církve). Souhlasím se zahraniční literaturou, že podrobné psychologické vyšetření, obzvláště zaměřené na nejproblematictější a nejčastěji se mezi duchovními vyskytující diagnózy, je velmi podstatné při posuzování vhodnosti kandidátů na jakoukoliv službu v církvi. K tomu nicméně bohužel dnes nedochází. Synodní radě i zájemci o službu je zaslán nic nevypovídající text o víceméně jediné důležité větě - „doporučuji k angažmá v církvi“.³⁰² K tomuto výsledku se dojde na základě jednoho psychologického sezení, které se skládá z anamnestického rozhovoru a Rorschachova testu. Podmínka vyšetření, která by mohla být velmi nosná a směřovat mimo jiné k hlubší reflexi života a osobnosti jedince pro něj i pro synodní radu jakožto budoucího zaměstnavatele, je tedy nyní do určité míry pouze na efekt. Její preventivní potenciál je bohužel výrazně okleštěn.

3.3 Vikariát

Pokud kandidát na službu v církvi splní všechny výše psané podmínky, může po úspěšném dokončení magisterského studia nastoupit na tzv. vikariát. Stává se vikářem, a tudíž nyní i oficiálním zaměstnancem církve. Vikariát absolvuje pod vedením mentora, v jehož sboru působí jakožto druhý pomocný farář ve všech aktivitách, ke kterým ho mentor přizve. Vikariát by měl „poskytnout odbornou asistenci v procesu osobnostního zrání budoucího faráře, zajistit mu dostatečný prostor pro osobní orientaci v nové roli, pro experimentální ověření vlastních dovedností a schopností a pro důkladnou reflexi zamýšlené duchovenské práce“.³⁰³ Po konzultacích se svým manželem

²⁹⁹ Benjamin Roll, 31. 5. 2023

³⁰⁰ Řád pro studenty bohosloví, Čl. 2.

³⁰¹ Řád pro kazatele, Čl. 10.

³⁰² Plné znění mého posudku viz příloha 3)

³⁰³ Pravidla vikariátu. Oddíl A, Čl. 2.

Benjaminem věřím, že vikariát z většiny tyto cíle naplňuje.³⁰⁴ Zároveň dává církvi možnost blíže poznat uchazeče o službu a vyhodnotit, jestli je k ní vhodný. A to skrze spolupráci s vikariátní komisí, která je ustanovena synodní radou.

Komise sbírá hodnotící zprávy od jednotlivých mentorů, vikářů a z pěti jí organizovaných seminářů, v rámci, kterých stráví vikáři společně s lektory celkem sedm týdnů mimo místo svého působení. Věnují se intenzivně otázkám katecheze, homiletiky, liturgiky, pastorače, řádů a sborového hospodaření. Odevzdávají několik vypracovaných úkolů a reflexivních esejí. S přihlédnutím ke zprávám mentora a vedoucích seminářů, psaným výstupům a závěrečnému pohovoru předloží další komise – pro hodnocení absolventů vikariátu (a jáhenské praxe)³⁰⁵ - synodní radě vyjádření, jestli je vikář způsobilý k duchovenské službě. Pokud je vyhodnoceno, že vikář uspěl, je mu vystaveno osvědčení o způsobilosti k ordinované službě faráře v církvi. Jakmile je některým sborem zvolen, stává se farářem.³⁰⁶ Vikariát trvá jeden rok. V případě, že má komise nějaké pochybnosti o zralosti vikáře, může být období vikariátu o další rok prodlouženo.³⁰⁷

Vikariát mi přijde zásadní, a i na svém manželovi vidím, jak mu dodává sebevědomí do služby, pomáhá promýšlet nová témata, zaobírat se více sebereflexí a hledáním svých silných i slabých stránek. Je výborné, že ČCE vikariát rok od roku upravuje a rozšiřuje o důležitá témata. Výše opět vidíme plno podmínek, mnohé z nich přímo určené pro prevenci problematického chování. V kontextu této práce je třeba zmínit, že konkrétně problematice moci faráře byly v roce 2022-23 věnovány hned dvě přednášky. Na úvodním semináři na téma Sebeklam pod vedením psychologa Tomáše Hančila³⁰⁸ a na pastoračním semináři na téma Moc a hranice pod vedením faráře Jiřího Weinfurtera (vedoucí celého pastoračního semináře)³⁰⁹. Zde také každý vikář obdržel metodický dokument „Stručné body pro vedení rozhovoru při podezření ze sexuálního zneužívání“, vypracovaný členkou synodní rady Janou Šarounovou.³¹⁰ Bohužel Benjamin potvrdil domněnku, že víceméně každé jedno téma probírané na vikariátním semináři by si zasloužilo semestrální kurz již na ETF, resp. mnohem více času, který by se mu věnoval. Takto se jedná spíše o ochutnávku než o dlouhodobě formující záležitost.³¹¹

Dalším dvousečným faktorem je velká důvěra synodní rady a komise pro hodnocení absolventů vikariátu k mentorovi daného vikáře. Je to na jednu stranu pochopitelné, protože to je člověk, který s vikářem tráví nejintenzivnější čas, a to při mnoha různých aktivitách. Bohužel, jak se pokusím nastínit osobním příběhem, i mentor je chybující:

V době mé docházky do konfirmační přípravy byl v našem sboru vikář, který na mě působil trochu specifickým introvertním, možná až odtazitým dojmem. Ale byla jsem dost mladá a obecně ho moc nevnímala. Co si pamatuji do dneška, je nicméně moment, kdy se mě před ostatními konfirmandy ptá: „Nepřibrála jsi náhodou?“. Otázka mě hodně zaskočila. Z dalších interakcí si už vybavuji jen vděčnost ostatním dětem, které se pohoršily, jak se může na takovou věc ptát. Tehdy jsem to neuměla pojmenovat, ale fakt, že si epizodu pořád pamatuji, snad demonstruje, jak mě komentář duchovního zabolet. Bylo to ostatně v křehkém období, kdy většina dívek řeší svou postavu více, než by bylo nutné. Po letech na stejného člověka přišla řeč v interakci s

³⁰⁴Benjamin Roll, 31. 5. 2023

³⁰⁵Jedná se o speciální komisi složenou z: předsedy voleného synodem, jednoho člena synodní rady a tří členů vikariátní komise.

³⁰⁶Pravidla vikariátu. Oddíl A, Čl. 3. - Oddíl E, Čl. 1.

³⁰⁷Řád pro kazatele, Oddíl B, Čl. 10

³⁰⁸Hlavní náplní bylo sebezkušenostní cvičení zkoumající vlastní strategie fungování v konfliktech a v komunikaci obecně.

³⁰⁹Hlavní náplní byla diskuse o různých aspektech moci ve farářském povolání a v církvi obecně a aktivita zaměřená na všudypřítomnost a jemné detaily tohoto tématu.

³¹⁰Viz příloha 4)

³¹¹Benjamin Roll, 31. 5. 2023

jeho tehdejší spoluvikariátníkem. K mému překvapení sdílel zkušenosti, jak se daný člověk v průběhu celého vikariátu velmi nevybíravě vyjadřoval k ženám, srážel i před vedoucími seminářů ostatní vikáře, a to dokonce i ve společných modlitbách, které využíval jako volný prostor pro urážky. Mimoto svým kolegům posílal zlé a posměšné e-maily. To vše bylo včas a s dodáním důkazů nahlášeno tehdejší synodní radě. Jelikož nicméně daný vikář svou sečtělostí zcela oslnil mentora, který se za něj přimluvil, souhlas ke službě mu byl přese všechno udělen. Po prvním roce odešel podivným způsobem ze svého sboru, čímž celé společenství velmi zasáhl a zranil.³¹² Následně z evangelických stránek evangnet.cz nechal vymazat své jméno, aby jeho spojitost s ČCE byla nedohledatelná.

Jakkoliv naši církev znervózňuje snižující se počet zájemců o profesi faráře, věřím, že při jakýchkoliv pochybnostech o vhodnosti kandidáta, je dobré vikariát prodloužit. Tento nástroj je ostatně příhodně zakotven v současných rádech. Vikariátem v ČCE totiž víceméně končí období intenzivnější práce s vikářem, jeho doprovodu a dohledu. Problematické chování faráře už se hlídá mnohem hůř a jeho rizikovost tedy strmě narůstá.

3.4 Výběr sboru

Na prvním sboru si farář nastavuje poprvé pracovní procesy, hranice, je seznamován s tím, jaké ne/jsou kontrolní mechanismy ve sboru a v celé církvi. Zprostředkování transparentní komunikace mezi vikářem – budoucím farářem a sborem je důležité, aby spolupráce do budoucna probíhala ke spokojenosti všech tří stran (farář, sbor, církev). V období bez faráře se pro sbor jedná o unikátní moment, kdy se dá otevírat a nově nastavovat téma sborové kultury. Je to čas, kdy se se sbory dá přirozeně probrat téma změny, ke které se církev případně rozhodne (např. ve věci utváření bezpečnějšího prostředí; ohledně změny ve zpětné vazbě farářů atd.) a nastavit toto od začátku spolupráce s novým farářem.

V ČCE je výběr sboru, na který bude farář povolán, na domluvě budoucího faráře a staršovstva. Vikář si může na webu³¹³ či v měsíčníku Český bratr projít inzeráty sborů, které hledají kazatele, a ty proaktivně oslovit (dané inzeráty jsou mnohdy velmi stručné, a ne příliš o společenství vypovídající). Zároveň jsou sbory předem informovány, kolik a jakých lidí je daný rok na vikariátu a mají možnost oslovit vybraného kandidáta samy prostřednictvím pověřené osoby – nejčastěji kurátora. Z naší zkušenosti jsou při takovémto oslovení předány mnohem podrobnější informace o daném společenství a částečně případně i o očekávání od budoucího faráře. Při osobnější komunikaci některé sbory přiloží i rozvojové plány a výsledky diskusí o budoucnosti. To vše je nosné pro co nejpodrobnější zmapování, jestli jsou obě strany kompatibilní. Vikariátní komise také dle mého velmi moudře radí vikářům, ať se v prvním půlroce vikariátu nevěnují domlouvám se sbory, ale načerpají co nejvíce ze seminářů, aby na vyjednávání byli co nejpřípravenější. S manželem jsme toto chtěli také respektovat, nicméně brzy jsme odhalili nedomyšlenost přístupu, kdy stejná informace není předávána také sborům. 6 z 12 nabídek jsme tudíž obdrželi v prvních pár měsících vikariátu.

Dříve, než farář vstoupí do služby, může být procesem výběru sboru dost zaskočen a negativně naladěn vůči své práci, jelikož jsou společenství, která se již záhy projeví jako komunikačně toxická.³¹⁴ A bohužel i když tyto poznatky ohledně určitých sborů vzniknou, momentálně není jednoduchý systém, jak s nimi dále pracovat. Např. společná reflexe s církevním vedením ohledně

³¹²Rozhovor s Monikou Drdovou v Evangelickém kalendáři 2023, 46

³¹³Inzeráty na volná kazatelská místa v ČCE, dostupné online: https://www.evangelnet.cz/oznameni/kazatelska_mista (cit. 27. 4. 2023)

³¹⁴Šorm a kol., *Jak se dělá farář*, 25 – příběh Jakuba Helebranta

toho, jak celý proces probíhal, by pro vikáře, sbor i církev mohla být nosná pro poučení se do budoucna a nastavení co nejzdravější komunikace.

3.5 Farář

Farář je placeným zaměstnancem ČCE zvoleným na konkrétním sboru. Má teoreticky na starost: péči o duchovní život a správu farního sboru (ve spolupráci se staršovstvem), přípravu bohoslužeb, kázání a službu svátostmi. Katechetické a pastorační působení na všechny sborové skupiny, návštěvy členů sboru (obzvláště těch, kteří již nejsou schopni přijít na shromáždění). Odpovídá za vedení jáhnů, výpomocných kazatelů, předčitatelů, pastoračních pracovníků a katechetů, kteří působí ve sboru. Jeho zodpovědností je i řádné vedení církevních matrik, knih, archivu a sborové kanceláře a plnění administrativních a správních úkolů.³¹⁵ Farář je společně s kurátorem (neplacenou církevní laickou pozicí) statutárním zástupcem daného sboru. Jeho práci může korigovat několik úrovní církevních struktur. Staršovstvo daného sboru (jehož je sice jedním z členů, ale může být přehlasován), seniorátní výbor seniorátu, ve kterém se sbor nachází, synodní rada a synod zastřešující celou církev. Přijde mi pro možnost efektivně preventovat zneužívání moci velmi důležité držet důraz na to, že jednotliví faráři jsou vůči zmíněným orgánům a celkům v podřízené pozici. A je nutné to respektovat.

Farářská role je v úvodu Řádu pro kazatele zakotvena takto: *Od svých kazatelů a kazatelek církev očekává, že budou ve své službě osvědčovat opravdovou víru, která cele spoléhá na Boží milost stvrzenou dílem Ježíše Krista. Očekává, že budou žít pravdivě a čistě, a tak dosvědčovat, jak moc Ducha Kristova obnovuje vnitřní život člověka i vztahy mezi lidmi. Očekává i upřímnou a stálou touhu po vzdělání a pohotovost dát všechny své schopnosti do služby Bohu, který kazatele a kazatelky povolává prostřednictvím církve ke svému dílu.*

*Církev si je vědoma toho, že kazatelský úkol znamená zvláštní a v jiných povoláních neobvyklý nárok nejen na kazatele či kazatelky, ale také na jejich manželky či manžely, i na všechny členy jejich rodin, neboť povolání kazatele smazává hranici mezi prací, službou a soukromím. V důvěře, že kazatelé a kazatelky tuto skutečnost zrale zvažují, očekává od nich církev, že budou své rodiny a vztahy v nich spravovat tak, aby byly v souladu s Kristovým evangeliem.*³¹⁶

ČCE ordinuje muže i ženy, což je prvním dobrým pokusem o snížení výlučné role mužů farářů. Jakkoliv ČCE mezi českými církvemi patří v tomto ohledu k liberálnějším, i zde jsem se osobně setkala např. s názory, že ženy jsou horší farářky, protože jsou méně autoritativní a vyjadřují se z kazatelen méně důrazně. Když pomínu, že se jedná nezakotvenou generalizaci, nesouhlasím s představou, že by se kvalita duchovního měla posuzovat pouze výkonem na kazatelně, či autoritativností. Neméně důležitá, resp. dle mého důležitější, je celková péče o společenství, schopnost duchovního doprovázení, naslouchání a starosti o všechny potřebné dle křesťanských apelů. Silně se mě dotýká, když i některé pražské jinak názorově velmi liberální sbory do svého čela ani nezvažují ženu farářku s odůvodněním, že by společenství „přece nemohla zvládnout“.

ČCE se zároveň v řádech hlásí k zásadě „pouhou milostí“ - víra a práce faráře nemá být jím ani druhými vnímána jako jeho zásluha – vše je dáno milostí a požehnáním Hospodinovým. Faráři nemají nikoho (ani sebe) klamat, ale žít pravdivě. Co znamená zmíněná „čistota“ asi nějak intuitivně tušíme, ale je otázka, jestli by zrovna zde nebyl prostor pro změnu formulace za účelem větší srozumitelnosti. Od farářů je očekáváno nejen to, že se budou celoživotně vzdělávat, ale také že toto

³¹⁵Řád pro kazatele, Oddíl B, Čl. 11

³¹⁶Řád pro kazatele, Preambule

budou činit dobrovolně s vědomím velkého přínosu, kterým pro ně vzdělávání je.³¹⁷ S tímto přístupem by dle mého názoru měli být schopni bez výhrad akceptovat i povinné z vyšších církevních struktur nařízené vzdělávání týkající se např. problematik zmiňovaných v této práci. Každý rok má také farář právo na dva týdny studijního volna, po pěti letech pak na tři měsíce,³¹⁸ ve kterých může vystoupit ze zažitého rytmu a odpočinout si např. různě dlouhým pobytem v zahraniční spřátelené církevní instituci, nebo prací na projektech, na které v běžném provozu nezbývá čas. I tento krok mi přijde preventivní z hlediska zneužívání moci, jelikož farář na jasně daný čas odchází z výlučné pozice a sborové společenství i on si mohou připomenout, co vše se zvládne bez něj a jak se s jeho absencí proměňuje celková atmosféra. Tato volna společně s pravidelně vybíranou dovolenou předcházejí vyhoření a dalším negativním psychickým jevům, kterým může přepracovaný farář podlehnout. I zde by nicméně bylo dobré hlídat, že si faráři volna opravdu dopřávají a zbytečně se z pocitu vlastní nepostradatelnosti nepřepřacovávají.

Velmi problematická mi naopak ze strany církve přijde určitá samozřejmost prezentovaná v poslední zvýrazněné větě rozebírané preambule. Farářská práce je jistě náročná na udržení zmíněných hranic, ale přišlo by mi moudřejší do řádu zcela jasně uvést, že udrženy být musí – to je úkolem faráře. Farář má nárok na soukromí oddělené od práce a práci oddělenou od soukromí. Jen tak se dá zamezit konfuzi jeho rolí a umožnit mu zdravé vztahování se k lidem kolem. Pokud je soukromí faráře zcela pohlceno sborem a církví, rodinné vztahy tím bolestivě trpí a násobně se zvyšuje riziko jejich selhání či úplného přetrhání. Farář pak ztrácí svou nejbližší oporu a korektiv, což neprospívá jeho psychice, spiritualitě ani schopnosti dobře a bez rizika odvádět svou práci. Hranice musí být udrženy i vzhledem k církevním prostorám. Např. zajistit, že ubytování mladých, dospívajících, či jiných účastníků hromadných sborových akcí probíhá pouze ve veřejných částech farních budov, nikoli v místnostech určených k bydlení faráře.³¹⁹

Farář je do služby v církvi povolán na dobu určitou, která nesmí být delší než 10 let (po uplynutí volebního období může být zvolen znovu), a to skrze volbu sborového shromáždění sboru, do kterého má nastupovat. Volba je následně potvrzena synodní radou, jakožto nejvyšším farářovým nadřízeným.³²⁰ V tom vidím další snahu o regulaci farářské činnosti. Povoláním na dobu určitou se stanoví, že po jejím uplynutí nutně musí proběhnout další volby, což je pro společenství i faráře dobrá upomínka, že spolupráce může skončit. A že v případě nespokojenosti je velmi jasné, kdy nejpozději se projeví. (Byť je smutné, že někdy se projeví právě až v okamžiku volby, čímž vznikají zbytečná zranění na všech stranách.) Zdálo by se mi ale stejně vhodnější snížit tento časový úsek, neb je dle mého příliš dlouhý.

Spíše symbolickou prevencí zneužívání je také tzv. „kazatelský revers“, který uchazeči o ordinovanou službu v církvi musí podepsat: *Budu-li ordinován/a ke službě Slova a svátostí a povolán/a za kazatele/ku ČCE, budu tuto službu konat věrně a v poslušnosti trojjediného Boha. Budu zvěstovat evangelium Ježíše Krista, jak je podáno v Písmu svatém a dosvědčeno ve vyznáních, ke kterým se hlásí ČCE, a sloužit Kristovými svátostmi podle jeho ustanovení. Svou službu budu vykonávat v souladu s Církevním zřízením a řády ČCE. Zachovám povinnost mlčenlivosti o tom, co mi bude důvěrně sděleno. Budu dbát na to, aby mým jednáním nebyla snížena věrohodnost ordinované služby, a vyvaruji se všeho, co by narušovalo společenství Kristovy církve.*³²¹ Dalším

³¹⁷Farář je ke vzdělávání motivován i finančně – pro zvýšení platu, musí během tří let alespoň na jeden církví pořádaný vzdělávací kurz. Nicméně dle své vlastní volby a z poměrně široké nabídky, takže se klidně tématům z této práce může naprosto vyhnout. Řád pro kazatele, Oddíl A, Čl. 1

³¹⁸Řád pro kazatele, Oddíl A, Čl. 2

³¹⁹AIROLDI, MARCHETTI. *Prevence a ochrana nezletilých*, 58

³²⁰Řád pro kazatele, Oddíl A, Čl. 4

³²¹Řád pro kazatele, Oddíl G, Čl. 27

preventivním prvkem je také nutnost faráře mít platné osvědčení o způsobilosti k ordinované službě, které uděluje a odnímá synodní rada po podepsání reversu.³²²

Co vnímám v ČCE jako problém z hlediska řadového věřícího, je malá informační prostupnost napříč sbory, obzvláště jsou-li v jiných seniorátech. Konkrétní práce daného faráře na sboru není pravidelně proaktivně kontrolována a reflektována – nízká či přílišná aktivita, sociální specifika, či nedostatky v komunikaci jsou většinou řešeny až ve chvíli, kdy si někdo oficiální cestou stěžuje. A jelikož se farářské přešlapy a přestupky řeší netransparentně prostřednictvím pastýřských rad (viz níže), sbory při oslovení daného kandidáta nemusí vědět, jakým problémům čelil v minulosti a jak je jeho práce hodnocena.³²³ Záleží to čistě na jejich iniciativě, případně známostech v předchozím místě farářova působení. Až po nástupu faráře na sbor například zjišťují, že na bohoslužby nikdy nechodí včas, nebo že pastoračně působí výhradně na mladé ženy a další členy sboru spíše ignoruje. Aleš Drápal upozorňuje, že někteří faráři se dodnes vnímají jako ti ve sboru zcela nejdůležitější a víceméně nepostradatelní. Uznávají pouze aspekty sborového života, které sami vedou. Případně pocítují stálou nervozitu z jakékoliv pravidelné sborové činnosti, kterou nemají plně v moci. V nejhorším případě se tyto aktivity snaží utlumit, nebo převést pod svoji patronaci. Za v ČCE přítomný projev zbytnělého farářského ega považuje také podrážděnost, či posměšky při setkání s názory či zbožností, které jsou danému faráři vzdáleny a se kterými nesouhlasí. Drápal rozvádí svůj náhled na ideální přístup k roli faráře v ČCE takto:

1. Farář je v čele sboru – této úloze rozumí a nemate členy společenství tím, že by se pozici autority zcela vyhýbal a nenaplňoval ji.
2. Farář zároveň pověřuje ostatní – zmocňuje druhé, aby spolu s ním tvořili vnitřní strukturu lidí, jejichž obdarování je rozpoznáno a naplňováno ve sboru.
3. Farář je schopný být zranitelným – ustoupit ze své mocenské pozice a být jednou ze součástí týmů laiků, se kterými má otevřené společenství.

Připomíná také důležitost kurátora, který by měl být faráři rovnocenným pomocníkem a zároveň prvním korektivem. Když tato role dobře funguje, může kurátor faráře usměrnit, aniž by bylo nutné do toho ihned zatahovat staršovstvo nebo celý sbor. To mohou být případné další kroky.³²⁴ Důležitost spolupracovníků pro faráře zdůrazňuje i Jana Hofmanová. Z pozice farářky se do dneška vyrovnává s rozměrem vlastní moci, kterou cítí přednostně jako odpovědnost. Příznává zároveň, že vnímá, jak hodně může ovlivňovat druhé svými slovy. Reflektuje své obavy, aby tuto moc třeba i nevědomě nezneužívala. Nechce ovlivňovat staršovstvo svými názory z pozice vnímané autority, a uvědomuje si, že z kazatelny nezní pozvání k diskusi, ale spíše určitý názorový diktát. Právě spolupráce s dalšími lidmi a sdílená odpovědnost můžou být nápomocné tomu, aby se vliv faráře rozmělnil.³²⁵

Je také vhodné faráře upozorňovat na varovné signály, které značí, že s určitým člověkem je nutné ukončit spolupráci a předat péči o něj jinému odborníkovi či doprovázejícímu. Pastorační snahy nesmí podporovat psychickou závislost pastorovaného na duchovním. Pastorační služba není o hlubokém vstupování do života druhého a o jeho ovládnutí. V doprovázení by měl jedinec dozrát a naučit se své zkoušky překonat s podporou, ale sám za sebe. Jakmile farář zpozoruje, že se vztah s pastorovaným začíná měnit v duchovní nebo citovou závislost, je třeba jej přerušit.³²⁶ Církevní

³²²Řád pro kazatele, Oddíl A, Čl. 3

³²³Po poslední úpravě Řádu pastýřské služby by se tento problém mohl zlepšit. Daniel Bartoň, 15. 6. 2023.

³²⁴KADLECOVÁ a spol. *Jak funguje moc*, 51-52

³²⁵KADLECOVÁ a spol. *Jak funguje moc*, 47-48

³²⁶TERLIKOWSKI, Tomasz. *Patologie spirituality*, in: nekdotiuveri.cz, 6. 7. 2021, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://www.nekdotiuveri.cz/clanky/texty-k-lepsimu-porozumeni/patologie-spirituality>

tajemník Martin Balcar vnímá, že faráři a farářky nejsou systémově na téma zneužití moci připravováni, a že to se musí změnit.³²⁷

3.6 Církevní společenství ČCE

3.6.1 Místní farní sbor

Místní farní sbor má kromě zajišťování bohoslužebných a katechetických shromáždění také následující úkoly: *Společenství sboru je svým členům oporou. Dává jim jistotu, že nejsou sami ve svých duchovních i docela všedních zápasech, ani ve svých radostech a nadějích. Doprovází je a nese přímluvnými modlitbami, pastýřskou péčí, radou i konkrétní pomocí, vzájemným sdílením i nesením životních břemen.*³²⁸ Zdůrazňuji, že se zde mluví o společenství sboru, nikoliv o faráři nebo případně pouze o faráři. Tuto zodpovědnost je vhodné sborům připomínat právě v kontextu prevence zneužití duchovní moci. Na bedrech sboru je vytváření bezpečné atmosféry, zavádění funkčních mechanismů zpětné vazby, řešení konfliktů a problémů a pomoc případným obětem. Těm mají členové společenství břemena nosit, nikoliv aktivně nakládat případnou nedůvěrou, či zastrašováním, sdílí-li někdo zkušenost, která na sbor nevrhá nejlepší světlo. Sbory by se měly dozvědět a porozumět problematice sexuálního, emocionálního a spirituálního zneužívání, aby došlo k uvědomění závažnosti a dlouhodobých následků těchto typů zneužívání.³²⁹ Je třeba aby sborová společenství rozuměla mocenské dynamice a převzala více zodpovědnosti za duchovní růst svých členů. To je nicméně mnohde to, co staršovstva, zahrnutá jinou vyčerpávající prací, nedělají. A bohužel jiné týmy pečující o duchovní růst členů v dnešních dnech ve sborech spíše nefungují.³³⁰ Šarounová (dnes členka synodní rady) upozorňuje, že ve chvíli, kdy jsou církevní řády opravdu dodržovány, dávají hlavní rozhodovací moc staršovstvu, nikoliv statutárním zástupcům (faráři a kurátorovi). Zároveň přiznává, že vliv na rozhodování o sborových záležitostech má v ČCE stejně hlavně ten, kdo je ochotný dát sboru hodně času. Když někdo něco důkladně promyslí a připraví podklady pro rozhodování staršovstva, je možné prosadit leccos. Tomu samozřejmě i napomáhají rozvinuté schopnosti jedince argumentovat a druhé přesvědčit, aby se postavili na jeho stranu. V rukou takovýchto lidí je tedy moc snáze koncentrována. Farář se do takovéto pozice dostane nejjednodušeji.³³¹

Zásadním korektivem farářského narcismu a teologickým klíčem k prevenci zneužití moci v ČCE je v řádech zakotvený důraz na **všeobecné kněžství**.³³² Jakkoliv já sama jsem se o tomto principu dozvěděla poměrně nedávno a nemám pocit, že by v mém sboru byl nějak zásadně probírán a podporován, jedná se o významné specifikum evangelické tradice. **Každý věřící** je v ČCE povoláván k pastoraaci druhých a zpřítomňování Ježíše ve světě, nikoliv jen ke slepému následování duchovních autorit.

Příklad křesťanského společenství, které pevně stojí na této hodnotě, je „Dům všech hříšníků a svatých“ v Denveru. Tento luteránský sbor byl založen farářkou Nadiou Bolz-Weberovou v roce 2008 a jeho hlavní prioritou je dělat věci společně, nikoliv nutně perfektně.³³³ Důraz je na angažovanost všech účastníků, a to například i při nedělních bohoslužbách. Někdo, kdo do kostela přišel poprvé, má ihned možnost se zapojit

³²⁷Martin Balcar, 5. 6. 2023

³²⁸Řád sborového života, Čl. 4

³²⁹DEGROAT, *When Narcissism Comes to Church*, 125

³³⁰Jestli tomu správně rozumím, dříve takto fungovala Křesťanská služba, nicméně dnes se tak spíše označují lidé připravující kávu a sušenky po bohoslužbách.

³³¹KADLECOVÁ a spol. *Jak funguje moc*, 49-50

³³²*Církevní zřízení*, Preambule, dostupné online: <https://www.evangelnet.cz/cce/czr/cz.html> (24. 4. 2023)

³³³*How We Worship*, in: houseforall.org, (cit. 23. 2. 2023), dostupné online: <https://houseforall.org/how-we-worship>

do liturgického procesu. Speciální bohoslužby pak mají dopředu ohlášené termíny přípravy a ti, kteří mají zájem se na nich podílet, mohou přijít a společně tvořit. Bez toho, aby museli mít teologické vzdělání, nebo se v církvi pohybovali dlouho. Hierarchie je v tomto sboru rovnoměrněji rozdělena a různost s originalitou jsou oslavovány. Není třeba, aby společenství vystupovalo uniformně, podporována je pestrost.³³⁴

Pro běžné ČCE společenství je vytvoření zdravé kultury, případně řešení problematického chování duchovního, poměrně náročné. Airolodi a Marchetti v tomto ohledu dávají několik zcela praktických rad³³⁵: Každému, koho žádáme o spolupráci v pastorační oblasti, musíme zároveň poskytnout vhodnou přípravu pro jeho úkol. Toto není možné redukovat na pár jednoduchých praktických rad. Je zásadní doprovázet každého pracovníka i dobrovolníka tak, aby lidsky rostl a ve službě dozrával.³³⁶ Právě v rámci tohoto procesu vzděláváme o formách prevence zneužívání a o nezbytných podmínkách k vytvoření bezpečného prostředí. Vysvětlujeme, že za to všichni neseme spoluzodpovědnost a všichni se musíme orientovat v etických pravidlech dané církve či sboru.³³⁷ Nové dobrovolníky je vhodné zapojovat do již pevně vybudovaného systému ochrany zranitelných. Užitečné je mít základní pravidla a pokyny sepsané, a pracovníkům je na začátku rozdávat. Ideální je na začátku každého pracovního roku svolat specializovanou schůzku určenou novým dobrovolníkům (klidně z několika sborů v okolí), kde se s nimi dokumenty a platná pravidla podrobně projdou. Na schůzce se také začínajícím pracovníkům představí člověk, který je jejich mentorem do začátků.³³⁸ Jeho zodpovědností je mimo jiné dbát na pořádání reflexivní setkání, kde se ohlíží za průběhem dané aktivity a za tím, co do budoucna udělat stejně nebo ještě lépe.³³⁹ Důležité je také např. mít přehled o správě klíčů od sborových prostor. Vědět, kdo má jaké klíče a že se žádné nepohybují v rukou nezletilých.³⁴⁰ I takto jednoduchá doporučení si sbory v každodenním provozu nemusí uvědomit. Proto je zásadní, aby ve svých snahách o vytváření bezpečného prostředí nezůstalo společenství samo. V ČCE fungují dokonce dvě nadřazené struktury, které mohou a měly by být v této věci pomoci.

3.6.2 Seniorátní sbor³⁴¹

Na úrovni seniorátu funguje jako vedení tzv. seniorátní výbor, jehož představiteli jsou senior a seniorátní kurátor.³⁴² Senioráty se ve svém přístupu k tématu zneužití moci liší – některé již nyní aktivně spolupracují s lidmi ze spolku Někdo Ti uvěří a zvou si odborníky na danou problematiku na svá pravidelná setkání farářů (pastorální konference „pastorálky“), jinde je toto téma ignorováno, nebo se o jeho řešení nedá nic dohledat.³⁴³ Přitom na seniorátní úrovni je jednodušší vytvořit síť podpory než na úrovni celocírkevní. A to nejen farářům, ale i katechetům a dalším dobrovolníkům. Mohou při společných akcích diskutovat, tvořit metodiky, předávat si podněty z praxe, případně získat větší kontakt s dalšími aktivními lidmi ze seniorátu.³⁴⁴

Seniorátní výbor (obdobně jako synodní rada) je povinen podnikat vizitace do jednotlivých sborů. Ty se mi obzvláště na této úrovni zdají velmi důležité, jelikož faráři se v seniorátu alespoň bazálně znají, a tudíž můžou být jednodušeji odhalena specifika a vizitace podniknuta za účelem

³³⁴HEIMANS, TIMMS. *Nová moc*, 30–32

³³⁵Více z jejich příručky viz Příloha 5)

³³⁶AIROLDI, MARCHETTI. *Prevence a ochrana nezletilých*, 16

³³⁷AIROLDI, MARCHETTI. *Prevence a ochrana nezletilých*, 17

³³⁸AIROLDI, MARCHETTI. *Prevence a ochrana nezletilých*, 19

³³⁹AIROLDI, MARCHETTI. *Prevence a ochrana nezletilých*, 20

³⁴⁰AIROLDI, MARCHETTI. *Prevence a ochrana nezletilých*, 57

³⁴¹Tzv. seniorát je širší společenství místních sborů. Senioráty zhruba odpovídají krajům.

³⁴²Řád o správě církve, Čl. 32

³⁴³Daniel Bartoň, 4. 5. 2023

³⁴⁴AIROLDI, MARCHETTI. *Prevence a ochrana nezletilých*, 42

jejich zmapování. Smyslem vizitací je buď prohloubit vztahy a vzájemnost společenství a seniorátu, nebo podrobněji poznat život konkrétních sborů včetně jejich správy a hospodaření, jak oblasti hodné pochvaly, tak limity a problémy.³⁴⁵ Vizitace mohou být předem avizované, vyžádané ze strany sboru, nebo neohlášené, žádá-li si jich seniorátní výbor či synodní rada.³⁴⁶ Na vizitaci se podílí alespoň jeden farářský a jeden laický zástupce ze seniorátního výboru, případně další přízvaní církevní pracovníci. Součástí vizitace by měly být společné bohoslužby.³⁴⁷ Při vizitaci farního sboru se kontroluje mnoho oblastí, včetně správnosti účetnictví a celkového hospodaření, zápisy z jednání staršovstva, smlouvy, došlá a odeslaná pošta atd. Doporučené okruhy zkoumané při vizitaci obsahuje poctivě připravený Vizitační dotazník, který v ideálním případě předem vyplní a zašle jak farář, tak staršovstvo. Opět výborná iniciativa směřující k tomu, že ve vizitačním rozhovoru bude pokryto opravdu vše důležité. Než ovšem zrak padne na několik konkrétních vět ze zadání dotazníku, které dobrou snahu opět oklešťují: „*Dotazník nemusí sloužit ani jako osnova vizitačních rozhovorů. Použití ani úplné vyplnění dotazníku není povinné.*“³⁴⁸ Z vizitace je komisí vyhotoven zápis, který do 30 dnů od vizitace zašle správním orgánům vizitovaného sboru a nadřízenému správním orgánům. Vizitovaný sbor se k zápisu může písemně vyjádřit.³⁴⁹

3.6.3 Povšechný sbor³⁵⁰

Slyším kolem sebe často silné vymezování (obzvláště zkušenějších farářů) proti ÚCK a rozhodnutím synodní rady, bez jakékoliv reflexe, že se jedná o lidi, kteří dané faráře zaměstnávají a umožňují jim celou řadu benefitů. (Ke kterým v ČCE nutno započítat možnost zaměstnance vyjadřovat se bez jakýchkoliv dopadů velmi kriticky až vulgárně na adresu nejvyšších představitelů. Což by dle mého názoru v jakékoliv jiné organizaci vedlo k velkým problémům a potenciálnímu rozloučení se s pracovníkem). Samozřejmě nevolám po striktně hierarchické struktuře, která působí tolik problémů např. v katolické církvi. Na druhou stranu bych však byla radši, kdyby obzvláště v tématu zneužití moci v církvi nejvyšší vedení pevně vstoupilo do své vedoucí role a vzdělávání a úpravu určitých zažitých pravidel nastolilo povinně, nikoliv pouze dobrovolně, jak je tomu nyní. Určitým prvním krokem bylo školení členů a členek seniorátních výborů a pastýřských rad o prevenci a řešení zneužívání v církvi s profesionálními lektory z organizace Někdo ti uvěří, které proběhlo 25.-26. února 2023 pod patronací synodní rady a ÚCK ČCE. Z každého ze 14 seniorátních výborů ČCE se mohli zúčastnit dva členové, stejně tak i z pastýřských rad (viz níže). Účast byla záměrně omezena, aby se udržela interaktivnost workshopu. Myšlenkou bylo, že tito zástupci rozšíří informace do svých působišť. Věřím nicméně, že osobní účast je u takovýchto programů těžko nahraditelná. Snad bude v budoucnu možné obdobných školení mít více a na nejrůznějších úrovních.³⁵¹

Církevní struktury se naopak samy vzdaly určitých práv, která by hypoteticky mohly uplatňovat a proces řešení problematických farářů urychlit. Předně nemožnost církevního ústředí či synodní rady jakéhokoliv faráře vyhodit, či suspendovat bez toho, aby došlo k řízení před Pastýřskou radou. Je samozřejmě dobré, že se nejprve vše prošetří, než se dojde k závěru. Ale vzhledem k tomu, že je pastýřské radě nejprve třeba podat oficiální žádost, může se stát, že vedení církve již o problematice chování ví, ale kvůli nedokončení správných procesů ve věci nijak razantně

³⁴⁵Řád vizitací sborů, Čl. 1

³⁴⁶Řád vizitací sborů, Čl. 2

³⁴⁷Řád vizitací sborů, Čl. 3

³⁴⁸Vizitační dotazník, in: evangnet.cz, dostupné online: https://evangnet.cz/cce/czr/rvs_vd.pdf (cit. 21. 5. 2023)

³⁴⁹Řád vizitací sborů, Čl. 3

³⁵⁰Tzn. celá ČCE vedená synodní radou a synodem a spravovaná Ústřední církevní kanceláří (ÚCK).

³⁵¹Daniel Bartoň, 15. 6. 2023

nekoná.³⁵² Je pěkné chválit z pozice synodní rady rychlost jednání jiného církevního společenství ve věci řešení případu sexuálního zneužívání ze strany duchovního: „*Sdílíme přesvědčení, že k projevům sexualizovaného násilí by měla mít církev nulovou toleranci a jednat neprodleně, diskrétně a transparentně.*“³⁵³ Nicméně hlodá ve mně otázka, jestli by stejné akce byla ČCE schopná. Současná církevní struktura a pravidla to sice začínají umožňovat, nicméně vždy záleží na konkrétních lidech a jejich odpovědnosti.

Nejkomplexnější vyjádření ČCE k problematice zneužívání v církvi je na jedné ze záložek oficiálního církevního webu.³⁵⁴ Jelikož mě toto téma zajímalo už před lety, zaregistrovala jsem čas, kdy o něm žádná zmínka na webu nebyla. V roce 2021 pak vznikla tato záložka nejprve s kratším a posléze s poměrně obsáhlým textem. Jsem za tuto iniciativu ČCE velmi vděčná. Text obsahuje nosná prohlášení i důležité postupy a odkazy. Je nicméně škoda, že stránka je poměrně důkladně ukryta. Je třeba najet na záložku Kontakty (ale nikoliv ji rozkliknout) a na sedmém řádku vybrat „Prevence zneužívání a pomoc obětem“, jinak se k těmto informacím nedá dostat. Jakkoliv tím nechci chválit katolický web a připomínám, že v důsledku odkazuje na stránky, které zřejmě nejsou dostatečně citlivé ani efektivní, „dlaždice“ ohledně ochrany nezletilých v církvi se ukáže jako jedna z prvních na prominentním místě na stránce.³⁵⁵ Podobně viditelný by mohl být odkaz i na webu ČCE.

Kompletní text webové stránky je k nahlédnutí v příloze 7). Dále se věnuji jeho krátkému rozboru. Úvodní citace současného synodního seniora Pokorného z roku 2021 je velmi nadějná nejen v příslibu, který nese, ale též ve vyjádření určité informovanosti, kterou nejvyšší církevní vedení má. Např. přiznání, že není problémem jen sexuální, ale obecně mocenské zneužívání duchovními. Problém také není (jako v případě katolické církve) rámován přednostně z hlediska zneužívání mladistvých, ale je transparentně přiznáno, že zneužívání mohou být klidně vystaveni i lidé dospělí.

Následuje výzva „pomozte nám zlepšit systém“, která směřuje k apelu, aby jednotlivci konkrétní případy, nebo slabá místa církevních struktur nahlašovali a pomáhali s jejich řešením. Se zvláštním důrazem na řešení nevhodného sexualizovaného chování. Ano, toto je úkol nás všech věřících.

„*Přejeme si, aby bylo zřejmé, že jakákoliv forma zneužívání moci či důvěry je v Českobratrské církvi evangelické nepřijatelná a nebude tolerována.*“ To zní velmi silně a zvučně, ale jsem trochu skeptická k naplňování tohoto příslibu. Že zneužívání nebude tolerováno, může znamenat širokou škálu řešení, z nichž ne všechna opravdu ochrání oběť a společenství od kontaktem s problematickým duchovním (viz oddíl o pastýřských radách níže).

„*Uvědomujeme si, že tyto jevy se mohou objevit kdekoli, kde je někomu svěřena formální či neformální autorita, a žádné společenství vůči nim není zcela imunní. Proto je zásadní dostatečná prevence, osvěta a vzdělávání. Chceme k tématu přistupovat poučeně a s vážností. Zásadní pro nás je vytvářet bezpečné prostředí důvěry a otevřenosti.*“ To zní jako dobrý závazek, ale na sborové úrovni jsem téma nezaregistrovala, na seniorátní také ne (resp. vím o jedné pražské pastorálce s tímto tématem), na celocírkevní proběhl jeden workshop 13. 6. 2022 a již zmíněné dobrovolné vzdělávání.³⁵⁶ Na pražském konventu roku 2022 téma nezaznělo, na synodu 2023 již alespoň v

³⁵²Řád pro kazatele, Oddíl A, Čl. 3

³⁵³Vyjádření k případu sexuálního zneužívání v metodistické církvi: POKORNÝ, Pavel; ROZBOŘILOVÁ, Adéla. *Vyjádření k případu sexuálního zneužívání v metodistické církvi. Oficiální stanovisko Českobratrské církve evangelické k nedávnému incidentu*, in: e-cirkev.cz, 18. 12. 2021, (cit. 24. 4. 2023), dostupné online: <https://e-cirkev.cz/aktuality/vyjadreni-k-pripadu-sexualniho-zneuzivani-v-metodisticke-cirkvi>

³⁵⁴*Prevence zneužívání a pomoc obětem*, in: e-cirkev.cz, (cit. 12. 4. 2023), dostupné online: <https://e-cirkev.cz/kontakty/prevence-zneuzivani-a-pomoc-obetem>

³⁵⁵ Viz příloha 6)

³⁵⁶*Prevence zneužívání a pomoc obětem*, in: e-cirkev.cz, (cit. 12. 4. 2023), dostupné online: <https://e-cirkev.cz/kontakty/prevence-zneuzivani-a-pomoc-obetem>

náznak ze strany reprezentantů mládeže ano. Velmi nosnou aktivitu v tomto vykazuje Poradní odbor organizační a právní společně s (celo)Církevní pastýřskou radou věnující se úpravám Řádu pastýřské služby. Na všech třech posledních synodech byly schváleny nové formulace preventivnějšího charakteru než dříve.³⁵⁷ To se nicméně nedozvídáme z webu. Tam není jasné, jak se tedy bezpečnost nyní tvoří a kdo je za to aktuálně zodpovědný.

Následuje uklidnění pro oběti, které se mohly se zneužíváním setkat v minulosti, kdy toto téma nebylo veřejné a církevní řády zastaralé. „*Případy sexuálního zneužívání jsou v Evangelické církvi nepromlčitelné. To platí i zpětně. Znamená to, že není důležité, kdy se staly – víme, že bolest přetrvává a chceme, aby ti, kdo ji způsobili, mohli být voláni k odpovědnosti kdykoli. I po dlouhých letech.*“

Další apel na kontaktování policie ČR je určitě na místě, církev vskutku její práci nemůže nahradit. Mně osobně by nicméně ve zmíněném odstavci přišlo lepší nabídnout konzultaci a pomoc (radu, doprovod) do situace, kdy věc na policii chceme hlásit. Pro jednotlivce toto může být přece jen ohromně náročným krokem a vnímám, že církev, jejíž duchovní selhal, by měla pomoci oběti i ve využívání světských prostředků.

Další oddíl se týká toho, *co mohu udělat, když jsem zažil zneužití nebo mám podezření, že je zneužíván někdo v mém okolí:*

01. Svěřit se – použité příklady všechny směřují do sexuální oblasti, zdá se mi vhodné zahrnout i případy kdy došlo k fyzickému, emocionálnímu, či spirituálnímu zneužívání. Jako první krok lidem představit, co všechno vlastně je zneužití moci duchovním, aby se mohli ujistit, že jejich situace opravdu do výčtu spadá. *Členové synodní rady jsou připraveni vyslechnout každého, kdo o to projeví zájem (kontaktní osoby jsou synodní senior Pavel Pokorný a členka synodní rady Jana Šarounová, obracet se na ně můžete třeba i anonymně. A to zejména pokud byste měli pocit, že se kdekoli v církvi brání tomu, aby pravda vyšla najevo, nebo že se nedostává podpory postiženým.)* Velmi silný symbol, že je možné jít rovnou za nejvyšším vedením se svým podnětem, a ono se mu bude věnovat. Dobrým krokem je také zřízení speciální adresy: pomoc@e-cirkev.cz, ze které vám do 48 hodin jedna z kontaktních osob odpoví a dohodne s vámi další postup (například osobní schůzku, telefonický rozhovor). Zde je jediná otázka, a to jestli je zmíněná lhůta opravdu dodržována.

U dalších kontaktů (Ludmila Míchalová Mikšíková ze Strmilova a Martina Zuštinová z Klobouk u Brna) není úplně jasné, proč jsou právě ony kontaktními osobami. Za sebe předpokládám, že prošly speciálním školením nebo terapeutickým výcvikem. Pokud bych tuto informaci našla na webu, zdálo by se mi to jednak profesionálnější a za druhé bych byla jakožto případná oběť o něco klidnější, že se svěřuji do rukou profesionálek.

Dále je otázka, na kolik dalších organizací odkazovat. Projekt „V duchu“ je extrémně zajímavý a jistě dává smysl tímto směrem nasměrovat případnou oběť. Ale např. Psychosociální intervenční tým ČR, je skvělým projektem, nicméně pokud je s jeho členy domluvena v této věci bližší spolupráce, bylo by vhodné to na církevní web napsat. Na jejich vlastních stránkách totiž nabídka pomoci obětem zneužívání v církvi explicitně nefiguruje. Případně uvést konkrétní kontakt na zodpovědného pracovníka na toto téma z dané organizace. Organizací zmíněnou na prvním místě by rozhodně měl být spolek Někdo Ti uvěří, který je na poli řešení zneužívání moci v církvi nejpovolanější.

³⁵⁷Viz 3. zasedání 35. synodu tisk č. 28 a 4. zasedání 35. synodu tisk č. 24 s podrobně rozepsaným komentářem, proč jsou stávající úpravy užitečné.

02. Iniciovat kázeňský postih

Tato část odkazuje na existenci pastýřských rad a osvětluje, že svůj podnět může podat kdokoliv, kdo se cítí jakkoli zneužit, podveden, nebo má obavu, že by v jeho okolí mohlo k takovému chování dojít. Toto je pro mne velmi zajímavý text, protože když jsem před lety přemýšlela o podání podnětu já, nešlo to takto jednoduše, ale pouze cestou oficiální stížnosti přes staršovstvo sboru, kde byl problematický duchovní zaměstnan. Jsem ráda za konkrétní projevy aktivních změn v této oblasti. Je to ostatně zřetelné i ze tří posledních úprav Řádu pastýřské služby na synodech. Odkaz na kontakty členů Pastýřské rady je opět perfektní a jednoduchou cestou, jak usnadnit nahlašování nevhodného chování těm, kteří by jinak museli sami být v hledání proaktivní.

03. Oznámit trestný čin

Opět je zmíněna důležitá možnost ohlásit trestný čin Policii ČR. Tentokrát i s nabídkou pomoci od spolku Někdo Ti uvěří. Jakkoliv rozumím, že zde jsou větší profesionálové na dané téma než v řadách církevního vedení, stále přemýšlím, jestli by i tak nebylo vhodné nabídnout nějaké zprostředkování se spolkem nebo policií i skrze ČCE. Možná se k tomu stavím přehnaně citlivě, ale myslím, že kontakt s institucí, se kterou jsem dlouhodobě spjat, je psychologicky jednodušší, než kontakt s jinou (byť profesionálnější) organizací. I v ČCE by bylo možné např. v zahraničí vyškolit nějaké osoby v „safeguardingu“ a následně je povolát do této církevní služby, ve které by pomáhali otvírat důležitá témata ohledně zneužívání a podporovali tvorbu zdravých sborových a církevních kultur. Prvním krokem tímto směrem (který ještě na webu není uveden) je přijetí Jany Grollové, jakožto koordinátorky preventivních aktivit ve věci předcházení zneužití moci v církvi. Zásadní je, že se tato problematika v ČCE stala tématem systémovým.³⁵⁸ Samozřejmě je však potřeba vzít v potaz také možnost, že zneužití moci narušuje právě i důvěru oběti ve svou domovskou instituci a nabídka externí pomoci je tedy na místě.

Nadějný je i příslib snahy o změnu systému. Jakkoliv už z neurčitosti příslušných vět vyplývá, že cesta to bude dlouhá. Nicméně etická pravidla a kodexy jsou jejími důležitými součástmi. Konkrétně v roce 2021 byl v platnost uveden a mezi sbory šířen Etický kodex pro organizaci pobytových akcí.³⁵⁹ Který např. jasně říká že „každý vedoucí si musí být vědom toho, že má vůči účastníkům nadřazené (mocenské) postavení, resp. jedná z pozice autority a může účastníkům dávat pokyny, které účastník vnímá jako závazné. Kodex je závazný pro všechny vedoucí celocírkevních akcí. Důrazně jej doporučujeme všem farním sborům ČCE, které akce se svěřenými osobami pořádají.“ Církevní tajemník Martin Balcar vnímá, že tento dokument byl přijat jako funkční pomůcka pro rozhovor v týmu vedoucích pobytových akcí. Otevírá témata, o kterých se jinak spíše nemluví. Zároveň byly zahájeny první preventivní vzdělávací kroky na celocírkevní úrovni (kromě školení pastýřských rad a vedoucích letních akcí, se připravují i semináře pro zaměstnance ČCE).³⁶⁰

Balcar také věří, že se synodní rada odhodlá otevřít i zpětně některé případy, které rozbily společenství a jsou dodnes bolavé.³⁶¹ Dalším logickým krokem by mělo být vytvoření etického kodexu pro profesi faráře ČCE. Podněty nosné i pro ČCE nacházím také v reportu organizace GRACE pro sbor Tates Creek.³⁶²

³⁵⁸Martin Balcar, 5. 6. 2023

³⁵⁹Viz příloha 8)

³⁶⁰Martin Balcar, 5. 6. 2023

³⁶¹Martin Balcar, 5. 6. 2023

³⁶²Viz příloha 9)

3.7 Pastýřské rady

Pro indikovanou prevenci je v ČCE závazný „Řád pastýřské služby“, který rozlišuje dva typy postupů v případě problémů s duchovním pracovníkem. Základní má být „pastýřská péče“, v rámci které problémy na daném sboru zvládne vyřešit sbor sám - od staršovstva je v tomto ohledu očekáváno, že bude „v lásce předkládat kazatelům i členům staršovstva přání a stížnosti týkající se jejich církevní práce a způsobu života, a kdyby jejich snaha zůstala bez úspěchu, činit oznámení vyšším církevním orgánům, případně příslušným pastýřským radám“. Také různí kazatelé ČCE „mají o sebe vzájemně pastýřsky pečovat a bratrsky si pomáhat k poslušnému životu podle Písma.“ Zvláštní odpovědnost v tom nesou senioři, seniorátní výbory, synodní senior a synodní rada.³⁶³ Až následujícím krokem v případě, kdy předchozí selže nebo je-li provinění příliš vážné, je „pastýřská služba“. Tou jsou pověřeny pastýřské rady.³⁶⁴

Ty jsou celkem čtyři. Oblastní pastýřská rada I pro seniorát jihočeský, liberecký, ochranovský, poděbradský, pražský, ústecký a západočeský; Oblastní pastýřská rada II pro seniorát brněnský, horácký, chrudimský, královéhradecký a poličský; Oblastní pastýřská rada III pro senioráty senioráty moravskoslezský a východomoravský a Církevní pastýřská rada projednávající odvolání podaná proti rozhodnutím oblastních pastýřských rad. Všechny rady jsou voleny synodem na 6 let a jejich členy jsou dva faráři, dva laici a jeden člověk s právnickým vzděláním.³⁶⁵ Oblastní pastýřské rady zahajují řízení ve chvíli, kdy je jejich předsedovi zaslán oficiální podnět a je-li vyhodnocen jako relevantní. (Nově má PR možnost odmítnout podnět jako neopodstatněný. I z toho důvodu, že se zjednodušil proces nahlašování stížností, což nutně vedlo k situaci, kdy někteří nahlašují své církevní křivdy, které nicméně nespádají do oblastí, kterými se PR zabývají.) Pokud je řízení s určitým pracovníkem zahájeno, oblastní pastýřská rada o tom vyrozumí církevní pastýřskou radu.³⁶⁶ Většina provinění se promlčuje po uplynutí 5 let od dokonání. Provinění proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti je v ČCE nepromlčitelné.³⁶⁷

Po zkušenostech z církevní pastýřské rady v roce 2013 Pavel Pokorný (současný synodní senior) získal pochybnost, zda jsou jednotlivé sbory ČCE schopny si všimnout projevů arogance, manipulace a ponižování včas a účinně jim čelit. Zajímavý je jeho postřeh, že napadení se často neodvažují nebo nechtějí ozvat, zatímco problematičtí jedinci se popisem událostí ze svého pohledu s předstihem pokoušejí získat na svou stranu autoritu pastýřské rady.³⁶⁸ Jak zmiňuje i farář Joel Ruml, projednávané případy jsou pro všechny bolestné a pojí se s nimi vždy určitá míra stresu. I proto není moc chuť řešit problémy sborů cestou pastýřských rad, a i ty nejzásadnější případy, o kterých ŘPS mluví, se tam dostanou málokdy. Ve shodě s Pokorným vnímá, že se spíše problémy nechávají mlčky „vyhnít“, než aby se jimi čeřil církevní prostor.³⁶⁹ Čím více bude téma otevíráno a existence a možnosti pastýřských rad připomínány, tím větší transparentnosti snad budeme jako církev dosahovat.

Církevní pastýřská rada zpravidla jednou ročně organizuje společnou poradou členů a náhradníků všech pastýřských rad. Účelem porady je vzdělávání, konzultace a výměna zkušeností. (Nesmí se zde probírat případy, jejichž projednávání ještě nebylo definitivně ukončeno.) Dobrá je i nově zavedená praxe, kdy církevní pastýřská rada vede evidenci všech řízení probíhajících před

³⁶³Řád pastýřské služby, Čl. 1

³⁶⁴Řád pastýřské služby, Čl. 2

³⁶⁵Církevní orgány volené synodem, in: ustredicce.e-cirkev.cz, dostupné online: <https://ustredicce.e-cirkev.cz/synod-1/cirkevni-organy-volene-synodem> (cit. 21. 5. 2023)

³⁶⁶Řád pastýřské služby, Čl. 4

³⁶⁷Řád pastýřské služby, Čl. 17

³⁶⁸POKORNÝ, Pavel. Pastýřská rada. Řeší provinění proti církevním pravidlům, in: ceskybratr.cz, 4. 7. 2013, (cit. 21. 5. 2023), dostupné online: <https://ceskybratr.cz/clanky/pastyrska-rada-resi-provineni-proti-cirkevnim-pravidlum/>

³⁶⁹RUML, Joel. Církevní soužití a jeho ochrana, in: ceskybratr.cz, 11. 3. 2020, (cit. 21. 5. 2023), dostupné online: <https://ceskybratr.cz/clanky/cirkevni-souziti-a-jeho-ochrana>

pastýřskými radami, ze které je možné v případě nutnosti informace sdílet. Pastýřské rady poskytují data orgánům činným v trestním řízení, ale jinak jsou zavázány poměrně striktní mlčenlivostí. Základní informace o řízení např. sdílí s Ústřední církevní kanceláři pouze u zvlášť závažných provinění za účelem jejich případné komunikace veřejnosti. Jinak dbají na ochranu soukromí dotčených osob, na ctění presumpce nevinny a na to, aby zveřejněné informace neohrozily objasnění skutečností důležitých pro probíhající řízení. Když je člen pastýřské rady v příbuzenském vztahu se stranou řízení nebo je jinak zpochybněna jeho nestrannost, je povolán náhradník. (Pokud dojde k jakékoliv výměně jednajících v průběhu jednání, projednává se celý případ znovu.) Probíhající řízení dokončí pastýřská rada v nezměněném složení i ve chvíli, kdy uplyne doba, na kterou byli její členové a povolání náhradníci zvoleni.³⁷⁰ Naprosto schvaluji přístup chránící oběť i vyšetřovaného před zbrklými závěry a zkreslenými soudy dalších členů církve. Při psaní této práce jsem nicméně byla několikrát zaražena komentáři ve stylu: „Hm, téma je to zajímavé, ale vždyť se nás vůbec netýká. Žádné skandály nemáme.“ Také Martin Balcar upozorňuje, že hlavní překážkou v řešení zneužívání moci v ČCE je si připustit, „že se to týká i nás“: „Jsem stále dokola překvapován tím, že i velmi vzdělaní členové této církve považují téma zneužití moci za „nám nehrozící““.³⁷¹ Mediální skandály sice nemáme, mnoho případů zneužití moci duchovním bohužel ano. Přišlo by mi tedy pro uvědomění této skutečnosti lepší určité obecné statistiky ohledně počtu, typu a závažnosti dosavadně řešených případů v církvi zveřejňovat. Protože když si zvnitřníme, že se nás problém týká, jednodušeji získáme motivaci začít s preventivními snahami.

Dříve byl základní princip, že pastýřská služba je vedena snahou o smíření. „*Smírčí řízení je neformální, důvěrné a diskrétní a jeho provádění je zcela ponecháno pastýřské moudrosti, lásce a odpovědnosti členů rady.*“ Nemusí být vedeno ani před celou pastýřskou radou.³⁷² Pokud se smíření nedosáhlo, rozhodla oblastní pastýřská rada o zahájení „řízení ve věci“ kázně. Nově je již rozpoznáno, že pro případy zneužití moci duchovního není tento přístup vhodný. V takovou chvíli se přistupuje rovnou ke druhému typu řízení. Při obdržení podnětu tedy rada rozhodne o jeho odmítnutí pro zjevnou nepřijatelnost, zahájení smírčího řízení, nebo zahájení řízení ve věci kázně. Toto rozhodnutí oblastní pastýřská rada zašle církevní pastýřské radě a člověku, který podnět podal.

Oblastní pastýřská rada také nově dostává zprávu, jestli proti členovi, kterého volá ke kázni, již je nebo bylo v minulosti vedeno řízení, a pokud ano, také výpis z církevní evidence.³⁷³ Než byla tato úprava zavedena, stávalo se, že proti někomu bylo vedeno několikáté řízení zcela od začátku, aniž by se vycházelo z již zjištěných zkušeností, nebo předchozí případy přispěly k vyhodnocení zneužívajícího duchovního jakožto recidivisty.³⁷⁴

Řízení ve věci kázně je vedeno před celou oblastní pastýřskou radou. Oblastní pastýřská rada provede dokazování a řízení ukončí rozhodnutím. Tím musí být člen volaný ke kázni buď zproštěn obvinění, nebo uznán vinným. Před finálním rozhodnutím je nicméně v tomto typu řízení kdykoliv možné uložit předběžná preventivní opatření. Např. po dobu řízení zákaz vykonávat určitou konkrétní činnost v církvi, nebo se o ni ucházet; zákaz kontaktu s poškozeným, jemu blízkými osobami, či svědky; zákaz zdržovat se na konkrétně vymezeném místě.³⁷⁵ Předběžná opatření jsou vhodným mezistupněm, když probíhá řízení a zároveň panuje obava, aby se problematické chování v průběhu jednání pastýřské rady neopakovalo a byla dostatečně chráněna oběť.

³⁷⁰Řád pastýřské služby, Čl. 6

³⁷¹Martin Balcar, 5. 6. 2023

³⁷²Řád pastýřské služby, Čl. 8

³⁷³Řád pastýřské služby, Čl. 7

³⁷⁴Daniel Bartoň, 4. 5. 2023

³⁷⁵Řád pastýřské služby, Čl. 9

Když je farář shledán vinným, přistoupí se k opatření ve věci kázně. Tím může být nápravné opatření stanovující podmínky pro možnost dál zastávat roli duchovního: stanovení dohledu, podstoupení školení zaměřeného na příčiny či následky provinění, podstoupení vyšetření, léčby, nebo nahrazení újmy vzniklé v důsledku provinění. U těžších provinění je možno přistoupit k omezení práv: zakázat výkon činnosti, která měla souvislost se spáchaným proviněním; zakázat styk s určitými osobami či zdržování se v určitých prostorech; zbavení funkce v orgánu ČCE; ztráta způsobilosti k volbě na dobu nejvýše 12 let; ztráta hlasovacího práva v ČCE na dobu nejvýše 12 let; zbavení úřadu faráře nebo jáhna ve sboru; ztráta způsobilosti k ordinované službě na dobu nejvýše 12 let. Pastýřská rada uloží nápravné opatření pouze po předchozím projednání s členem volaným ke kázni a s jeho souhlasem. Ve výroku o uložení nápravného opatření pastýřská rada zpravidla uvede dobu, po kterou se nápravné opatření uplatní; rozsah nebo způsob realizace nápravného opatření a osobu, která bude dodržování nápravného opatření kontrolovat a o svých zjištěních informovat pastýřskou radu.³⁷⁶ Velmi mne zaujalo, že dohled nad plněním opatření, je v rádech zakotven až úpravou z roku 2022. Do té doby i v této už poměrně vážné věci řády vycházely z myšlenky napravených hříšníků, jejichž proces nápravy netřeba nějak kontrolovat či podporovat.³⁷⁷ Pokud uložené nápravné opatření dosáhlo svého účelu, rozhodne oblastní pastýřská rada o tom, že se člen volaný ke kázni osvědčil; jinak rozhodne o prodloužení nebo změně nápravného opatření, uložení nového nápravného opatření nebo o omezení práv.³⁷⁸ Pokud je radou potvrzeno, že se provinilec osvědčil, veškerá opatření se tzv. „zahradí“ a na člena volaného ke kázni se hledí, jako kdyby se žádného provinění nedopustil.³⁷⁹ Donedávna zde proces končil a nastávala pouhá archivace na ÚCK. Nyní Církevní pastýřská rada vede evidenci všech probíhajících i ukončených řízení na základě vlastní činnosti a informací, které jí průběžně poskytují oblastní pastýřské rady. Každoročně také informuje předsednictvo synodu o počtu řízení, která se vedou u všech pastýřských rad, a jejich výsledcích bez uvedení stran řízení a jejich předmětu.³⁸⁰ Z rozhovoru s právníkem Danielem Bartoněm nicméně vyplynulo, že současná praxe nedává moc smysl, protože ve zmíněném na synodu prezentovaném čísle řešených případů se mixují tři kategorie (odmítnuté nařčení, zproštění viny, obvinění) a poskytovaných informací je velmi málo. Tudiž o ne/vážnosti současné situace v ČCE nevyprávějí.³⁸¹

Bartoň také upozornil, že v pastýřských radách jsou zastoupeny převážně starší generace. Vzpomněla jsem si v návaznosti na tento výrok na situaci, které jsem byla účastníkem. A kterou dnes zpětně hodnotím jako příklad generačního nepochopení:

Před lety jsem se s jedním mužem z ČCE, toho času členem pastýřské rady krátce bavila o situaci v naší církvi a o zneužívání vlivu a moci našimi duchovními (k finančnímu obohacení, ale i v oblasti vztahové či sexuální). V rozhovoru bylo zmíněno leccos, ale utkvěla mi věta, že je to problematické se ženami, které proaktivně faráře svádí. Ustát takový nápor je prostě náročné a že za to pak farář zodpovědnost tak úplně nenese. V pozici posluchače jsem názor vyslechla a řeč rychle přešla jinam. Nicméně cestou domů jsem si pojmenovala, co vlastně bylo mezi řádky míněno. Dnes bych parafrázovala asi takto: “Když v duchovním rozhovoru cizí žena začne s farářem flirtovat, či když s ním na akci vytrvale koketuje nezletilá mládežnice, je jeho případné zneužívající a hranice překračující chování méně závadné, než kdyby se ženy nenabízely. V tu chvíli si za to mohou vlastně samy.”

³⁷⁶Řád pastýřské služby, Čl. 10

³⁷⁷Daniel Bartoň, 4. 5. 2023

³⁷⁸Řád pastýřské služby, Čl. 16

³⁷⁹Řád pastýřské služby, Čl. 18

³⁸⁰Řád pastýřské služby, Čl. 12

³⁸¹Daniel Bartoň, 4. 5. 2023

Selhání je nicméně selhání, ať už to s druhou stranou bylo jakkoliv. Jak píše Poláčková: „Dokud není jasně komunikováno, že oběť nikdy není vinna, nemá smysl dělat cokoliv dalšího.“³⁸² Přijde mi zásadní si uvědomit, že v bezpečném světě dle Božího plánu by žena mohla klidně jít po ulici zcela odhalená, aniž by jí kdokoli, jakkoliv ublížil. Zarážející je, že jakkoliv západní církve mnohdy v sekulárním světě často zmiňovaný příklad s vyzývacím oblečením vnímají jako zavádějící, ve vlastních společenstvích už tak vnímaví nejsme. A i v pozici těch nejpovolanějších se může vyskytnout takto nebezpečný názor omlouvající predátorské chování. Na posledních dvou celocírkevních Poradách mládeže opakovaně mladí zmiňovali, že by velmi ocenili, kdyby se církev věnovala více tématu sexuálního násilí. Současná předsedkyně Celocírkevního odboru pro mládež mezi mládežníky vnímá velkou touhu slyšet od církve jasná vyjádření k tématům jako je konsent či pomoc těm, kdo byli zneužiti. A to nejen ze strany faráře, ale třeba i v jiném vztahu. Když nejsou faráři v této oblasti vzdělání, nejsou také schopni poskytovat oporu a pomoc lidem, kteří se na ně po špatné zkušenosti obrátí. Jak bohužel někteří v posledních letech poznali bolestně osobně.³⁸³

Martin Balcar má jako vedoucí komunikace ústřední církevní kanceláře určitý přehled o případech, kterým se pastýřské rady věnují. Potvrzuje, že i naší církve se téma zneužití moci farářem týká, jsou sbory, které případy řešily či zrovna řeší. Zavírání očí před touto skutečností nicméně mnohdy skončí až ve chvíli, kdy se v konkrétním společenství problém vyskytne.³⁸⁴ Mám za to, že ve věci preventivní osvěty je v ČCE potřeba velmi rapidně zrychlit, jelikož už i česká necírkevní veřejnost se začíná probouzet a problematika zneužívání duchovními se ve veřejném prostoru dostává na úroveň zahraničních skandálů a diskusí.³⁸⁵ Mohlo by se tedy jednoduše stát, že církvi v kritický moment ujede vlak a do médií uniknou doposud poměrně důrazně střežené informace o přečinech našich farářů. Problematické je ostatně i to, že nejzásadnější změny Řádu pastýřské služby jsou velmi čerstvé, a ještě tudíž téměř nepropsané do reálného fungování procesů.

Z výše psaného ale myslím jasně vyplývá, že ČCE je alespoň v posledních cca pěti letech na velmi dobré a aktivní cestě s tématem zneužívání ve svých řadách pracovat. Inspiraci může pro preventivní snahy hledat např. i v grafických materiálech zahraničních³⁸⁶ či českých³⁸⁷ organizací, které se na prevenci zneužívání moci v církvi specializují. Tato soustavná práce se jistě v budoucnu vyplatí. Nejen při prevenci zneužití moci sloužících farářů, ale také pro snížení toxicity farářů bývalých. Na změny duchovních v důchodu má církev vliv už téměř nulový. A jelikož jejich toxicita může společenství rozbíjet a ničit i plno let po skončení jejich aktivní služby, je třeba na to myslet, když ještě ve službě jsou. Tak snad je ČCE opravdu na dobré cestě, které bude nadále žehnáno.

³⁸²POLÁČKOVÁ, Monika. *O jaké oběti sexuálního násilí církev nejlépe pečuje? O ty mrtvé*, in: a2larm.cz, 19. 12. 2022, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://a2larm.cz/2022/12/o-jake-obeti-sexualniho-nasili-cirkev-nejlepe-pecuje-o-ty-mrtve/>

³⁸³Ema Pospíšilová, 31. 5. 2023

³⁸⁴Martin Balcar, 5. 6. 2023

³⁸⁵Viz reportážní série na deníku A2larm:

RYCHLÍKOVÁ, Apolena. „Když chci jít do kostela, musím si vzít neuroi.“, in: a2larm.cz, 21. 4. 2023, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://a2larm.cz/2023/04/kdyz-chci-jit-do-kostela-musim-si-vzit-neurol-pokud-se-dospivani-divek-v-katolicke-cirkvi-zmeni-v-trauma-ztrati-viru-i-boha;>

RYCHLÍKOVÁ, Apolena. „Můj duchovní život je v troskách.“, in: a2larm.cz, 2. 5. 2023, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://a2larm.cz/2023/05/muj-duchovni-zivot-je-v-trorskach-kdyz-se-dospivani-divek-v-katolicke-cirkvi-zmeni-v-trauma-ze-zivota-zmizi-vira-i-buh;>

RYCHLÍKOVÁ, Apolena. „Tělo si to pamatuje.“, in: a2larm.cz, 24. 4. 2023, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://a2larm.cz/2023/04/telo-si-to-pamatuje-kdyz-se-dospivani-divek-a-zen-v-katolicke-cirkvi-zmeni-v-trauma-ze-zivota-mizi-vira-i-buh>

³⁸⁶*Thirtyone: eight* – E-shop, dostupné online: <https://thirtyone-eight-charity.myshopify.com> (cit. 22. 3. 2023)

³⁸⁷*Infografiky*, in: nekdotiuveri.cz, 29. 10. 2021, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://www.nekdotiuveri.cz/clanky/texty-k-lepsimu-porozumeni/infografiky-pro-vas>

Závěr

V celé své práci jsem pomocí dat, sdílení případů ze zahraničí i Česka a komentářů zainteresovaných badatelů naznačila, že zneužití moci duchovními vůdci církví je skutečně vážný problém. Byť může mít mnoho různých projevů, manipulace je vždy zraňující pro společenství, jedince a jejich zdravou víru. Za důležitý bod svých zjištění považuji uvědomění, že zneužívání moci začíná mnohem dříve, než dojde k trestnému činu. A tyto předchozí fáze se dají pojmenovat, zachytit a tím umožnit včasný zásah do dění. Druhá kapitola nabízí inspiraci pro nové přemýšlení o církvi, úloze sborů i jednotlivců ve vytváření bezpečného prostoru. Navrhuje různá konkrétní řešení, jak se dá zneužití ze strany duchovních zabránit, nebo alespoň snížit jeho dopady. Vnímám, že hlavní součástí preventivního přístupu je na straně každého jednotlivce přijmout zodpovědnost za to, kam jeho sbor a církev směřuje. Musíme si uvědomit, že církev tvoříme společně (i proto se označujeme jako společenství) a aby bylo vůbec možné moc duchovního nějak korigovat, je třeba do organizace církevního života zapojit více různých lidí. Zásadní je také přiznat si, že žádná církev není bezchybná a všichni duchovní jsou obyčejnými lidmi a jako takoví jsou hříšní. To musíme mít na mysli vždy, když téma zneužití moci a jeho prevence plánujeme otevřít: Týká se nás a bude se nás týkat i v budoucnu. Českobratrská církev evangelická toto na poli nejvyššího vedení pochopila. Nejnovější úpravy řádu pastýřské služby víceméně odpovídají modernímu západnímu způsobu uvažování o ochraně obětí a řešení přečinů zneužití. To, že se téma i skrze novou celocírkevní koordinátorku preventivních programů stává systémovým, je skvělý krok. Ve třetí kapitole si nicméně všímám tradiční evangelické váhavosti komukoliv cokoliv „nutit“ a pocitu, že na vše musí vždy dozrát dostatečně dobrý čas. Téma zneužití moci je citlivé téma a chápu, že se v ČCE nikdy nebude lehce plošně otevírat. Obávám se, že v tomto ohledu hodiny tikají velmi rychle. Dosavadní komunikační uzavřenost vedla na mnoha frontách k pocitu, že nás více pálí jiné otázky. Sama mám za to, že tento přístup je iluzorní. Právě zneužívání moci (ať už faráři, kteří překračují hranice směrem k jednotlivým členům sboru, nebo si vymýšlejí speciální práva na užívání či dokonce převod církevních budov do svého vlastnictví) je pro všechny kolem velmi zraňující a matoucí zkušeností. Ti, kteří ještě o Ježíši a evangeliu nikdy neslyšeli, možná v průběhu života řady ČCE rozšíří. Ale s těmi, které jsme hluboce zklamali svým nezájmem, nepochopením, toxickým přístupem a prostředím, s těmi už se v kostelích nejspíše nikdy nepotkáme. Jsou to lidé, kterým místo předání dobré zprávy navždy bereme Ježíše, Hospodina, naději i společenství.

Svou práci vnímám jako přehledovou a jsem si vědoma toho, že víceméně každé jedno zmíněné téma by mohlo být předmětem hlubšího badatelského ponoru. Ten nechávám na případných dalších navazujících autorech. Věřím, že základní povědomí o prezentovaných myšlenkách, i jejich budoucí hlubší reflexe jsou nejen pro Českobratrskou církev evangelickou zásadní. Velmi zajímavé by mi přišlo navázat na tento text kvalitativním výzkumem s podrobnými rozhovory jednak s těmi, kteří mají se zneužitím moci faráře zkušenost ze svých společenství, a také s jedinci, kteří se aktivně podílejí na řešení těchto případů a na nastavování celocírkevní preventivní strategie. Byť to zatím není v ČCE rozšířené přesvědčení, prevence zneužití moci a pomoc obětem je zásadní téma, kterým by se měli křesťané zabývat. A to i proto, aby církev mohla být prostorem, kde všichni zneužívání najdou útočiště a oporu pro své vyrovnání se s traumatem. Nejmladších generací se o tuto problematiku velmi zajímají. Při dlouhém odkládání řešení by mohlo dojít k výraznému generačnímu střetu. I proto jsem moc ráda za dosavadní postup v tomto ohledu, a modlím se, aby ČCE i všechna ostatní společenství dokázala v budoucnu nastavovat jednoznačné hranice, vymáhat jejich dodržování, chránit všechny své členy a pomáhat tam, kde už bylo ublíženo.

SEZNAM LITERATURY

Bible – Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih), Český ekumenický překlad, Praha: Česká biblická společnost, 2012.

ASSLÄNDER, Friedrich; GRÜN, Anselm. *Řízení jako duchovní úkol*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008.

AUGUSTYN, Józef. *Hluboce zranění: Církev a fenomén sexuálního zneužívání*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2003.

BARTOŇ, Daniel. *Postoj k obětem je výpovědí o společenství*. Dingir, 25 (2002), str. 48-50.

BENYEI, Candace R. *Understanding clergy misconduct in religious systems: Scapegoating, family secrets, and the abuse of power*. New York: Routledge, 2014.

BUKOWSKI, Peter. *Budu s tebou...: role bible v pastýřském rozhovoru*. Jihlava: Mlýn, 2008.

CUNNINGHAM, Robert. *Addressing Our Past*, in: tcpca.org, 23. 6. 2018, (cit. 2. 3. 2023), dostupné online: <https://tcpca.org/addressing-our-past>

CUNNINGHAM, Robert. *Addressing Our Present & Future*, in: tcpca.org, 8. 6. 2019, (cit. 2. 3. 2023), dostupné online: <https://tcpca.org/addressing-our-present-future>

DEGROAT, Chuck. *When Narcissism Comes to Church*. Downers Grove: InterVarsity Press, 2020.

DRÁBEK, Marek. *Toxické může být i prostředí*. Dingir, 25 (2002), str. 52-54.

HEIMANS, Jeremy; TIMMS, Henry. *Nová moc: jak funguje moc v hyperpropojeném světě – a jak to udělat, aby fungovala ve váš prospěch*. Brno: BizBooks, 2019.

KADLECOVÁ, Martina a kol. *Jak funguje moc*. Benešov: Eman, 2018.

KRAMEROVÁ, Rita. *Riziko zneužití moci v církvi*. Dingir, 25 (2002), str. 55-56.

KUBÍK, Jiří. *Církev metodistů odhalila faráře – sexuálního predátora. Případ má policie*, in: seznamzpravy.cz, 16. 12. 2021 (cit. 9. 2. 2023), dostupné online: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-cirkev-metodistu-odhalila-farare-sexualniho-predatora-pripad-ma-policie-183405>

KUBÍK, Jiří. *Ve stínu celibátu: Přihlásilo se 30 nových obětí, Duka mluví o diskreditaci*, in: seznamzpravy.cz, 27. 6. 2021, (cit. 22. 3. 2023), dostupné online: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/ve-stinu-celibatu-biskupove-meni-pristup-k-obetem-duka-mluvi-o-diskreditaci-168426>

KUBÍK, Jiří; SLONKOVÁ, Sabina. *Tajný případ: První důkazy, že církev tajila svědectví o sexuálním zneužívání*, in: seznamzpravy.cz, 20. 3. 2019, (cit. 9. 2. 2023), dostupné online: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/tajny-pripad-prinasime-prvni-dukazy-ze-cirkev-v-cesku-tajila-svedectvi-o-sexualnim-zneuzivani-68763>

KUTÁLKOVÁ, Petra; KOBOVÁ, Ľubica a kol. *Sexuální násilí: proč se nikdo neptá?*. Praha: In IUSTITIA, 2014.

LANGBERG, Diane. *Redeeming Power: Understanding Authority and Abuse in the Church*. Grand Rapids: Brazos Press, 2020.

LANNING, Kenneth. *Child molesters: A behavioral analysis for professionals investigating the sexual exploitation of children*. Alexandria: National Center for Missing & Exploited Children, 2010.

MAČÍ, Josef. *Mapa sexuálního zneužívání v katolické církvi*, in: seznamzpravy.cz, 7. 4. 2019, (cit. 16. 2. 2023), dostupné online: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/mapa-sexualniho-zneuzivani-v-katolicke-cirkvi-v-cesku-je-53-dolozenych-obeti-69243>

MARCHETTI, Gianluca; AIROLDI, Francesco. *Prevence a ochrana nezletilých: osvědčené postupy*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2022.

MCKNIGHT, Scot; BARRINGER, Laura. *A church called Tov: Forming a goodness culture that resists abuses of power and promotes healing*. Carol Stream: Tyndale House Publishers, 2020.

MULLEN, Wade. *What I've Observed When Institutions Try to Apologize and How They Can Do Better*, in: wadetmullen.com, (cit. 2. 3. 2023), dostupné online: <https://wadetmullen.com/what-ive-observed-when-institutions-try-to-apologize-and-how-they-can-do-better>

NATION, Maury a kol. *What Works in Prevention*. The American psychologist, 58 (2003), str. 449-456.

OAKLEY, Lisa; HUMPHREYS, Justin. *Escaping the Maze of Spiritual Abuse: Creating Healthy Christian Cultures*. London: SPCK, 2019.

POKORNÝ, Pavel. *Pastýřská rada. Řeší provinění proti církevním pravidlům*, in: ceskybratr.cz, 4. 7. 2013, (cit. 21. 5. 2023), dostupné online: <https://ceskybratr.cz/clanky/pastyrska-rada-resi-proviveni-proti-cirkevni-pravidlum/>

POKORNÝ, Pavel; ROZBOŘILOVÁ, Adéla. *Vyjádření k případu sexuálního zneužívání v metodistické církvi. Oficiální stanovisko Českobratrské církve evangelické k nedávnému incidentu*, in: e-cirkev.cz, 18. 12. 2021, (cit. 24. 4. 2023), dostupné online: <https://e-cirkev.cz/aktuality/vyjadreni-k-pripadu-sexualniho-zneuzivani-v-metodisticke-cirkvi>

POLÁČKOVÁ, Monika. *O jaké oběti sexuálního násilí církev nejlépe pečuje? O ty mrtvé*, in: a2larm.cz, 19. 12. 2022, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://a2larm.cz/2022/12/o-jake-obeti-sexualniho-nasili-cirkev-nejlepe-pecuje-o-ty-mrtve/>

RENZETTI, Claire M. *Clergy sexual abuse social science perspectives*. Boston: Northeastern, 2013.

REZENDES, Michael. *Church allowed abuse by priest for years*, in: The Boston Globe. 6. 1. 2002 (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.bostonglobe.com/news/special-reports/2002/01/06/church-allowed-abuse-priest-for-years/cSHfGkTlrAT25qKGvBuDNM/story.html>

RUML, Joel. *Církevní soužití a jeho ochrana*, in: ceskybratr.cz, 11. 3. 2020, (cit. 21. 5. 2023), dostupné online: <https://ceskybratr.cz/clanky/cirkevni-souziti-a-jeho-ochrana>

RYCHLÍKOVÁ, Apolena. *„Když chci jít do kostela, musím si vzít neurolog.“ Pokud se dospívání dívek v katolické církvi změní v trauma, ztratí víru i Boha*, in: a2larm.cz, 21. 4. 2023, (cit. 25. 5. 2023),

dostupné online: <https://a2larm.cz/2023/04/kdyz-chci-jit-do-kostela-musim-si-vzit-neurol-pokud-se-dospivani-divek-v-katolicke-cirkvi-zmeni-v-trauma-ztrati-viru-i-boha>

RYCHLÍKOVÁ, Apolena. „Můj duchovní život je v troskách.“ *Když se dospívání dívek v katolické církvi změní v trauma, ze života zmizí víra i Bůh*, in: a2larm.cz, 2. 5. 2023, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://a2larm.cz/2023/05/muj-duchovni-zivot-je-v-troskach-kdyz-se-dospivani-divek-v-katolicke-cirkvi-zmeni-v-trauma-ze-zivota-zmizi-vira-i-buh>

RYCHLÍKOVÁ, Apolena. „Tělo si to pamatuje.“ *Když se dospívání dívek a žen v katolické církvi změní v trauma, ze života mizí víra i Bůh*, in: a2larm.cz, 24. 4. 2023, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://a2larm.cz/2023/04/telo-si-to-pamatuje-kdyz-se-dospivani-divek-a-zen-v-katolicke-cirkvi-zmeni-v-trauma-ze-zivota-mizi-vira-i-buh>

SAUVÉ, Jean-Marc a kol. *Sexual Violence in the Catholic Church France 1950–2020*, in: ciase.fr, 5. 10. 2021, (cit. 16. 2. 2023), dostupné online: <https://www.ciase.fr/medias/Ciase-Summary-of-the-Final-Report-5-october-2021.pdf>

SCHLICHTSOVÁ, Jitka. *V nerovném vztahu a postavení*. Dingir, 25 (2002), str. 68-70.

SIMANI, Ellis; SCHWENCKE, Ken: *Credibly Accused*, in: propublica.org, 28. 1. 2020, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://projects.propublica.org/credibly-accused>

ŠORM, Zvonimír a kol. *Jak se dělá farář/ka*. Jihlava: Mlýn, 2022.

TEDESCO, John; OLSEN, Lise; DOWNEN, Robert. *Silence, survival, speaking out*, in: Houston Chronicle. 6. 6. 2019, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.houstonchronicle.com/news/houston-texas/houston/article/Abuse-of-Faith-Survivors-of-Baptist-sexual-abuse-13938643.php>

TERLIKOWSKI, Tomasz. *Patologie spirituality*, in: nekdotiuveri.cz, 6. 7. 2021, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://www.nekdotiuveri.cz/clanky/texty-k-lepsimu-porozumeni/patologie-spirituality>

VALIŠOVÁ, Alena. *Jak získat, udržet a neztrácet autoritu*. Praha: Grada, 2008.

VOJTÍŠEK, Zdeněk. *Pravomoc a její zneužití*. Dingir, 25 (2002), str. 37.

WAGNEROVÁ, Doris. *Duchovní zneužívání – jak k němu dochází, co pro zasvěcené osoby znamená a co se s tím dá dělat*, in: nekdotiuveri.cz, 1. 2. 2021 (cit. 1. 4. 2023), dostupné online: <https://www.nekdotiuveri.cz/clanky/texty-k-lepsimu-porozumeni/duchovni-zneuživani-jak-k-nemu-dochazi-co-pro-zasvecene-osoby-znamená-a-co-se-s-tim-da-delat>

ŽENATÁ, Daniela; ŽENATÝ, Daniel a kol. *Evangelický kalendář 2023*. Praha: Kalich, 2022.

DALŠÍ ZDROJE

Bílý kruh bezpečí, dostupné online: <https://www.bkb.cz/o-nas/poslani-a-cinnost> (cit. 22. 3. 2023)

Cesty víry: Přes bolest k naději, in: [ceskatelevize.cz](https://www.ceskatelevize.cz), odvysíláno 5. 9. 2021, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1185258379-cesty-viry/221562215500006>

Církevní orgány volené synodem, in: ustredicce.e-cirkev.cz, dostupné online: <https://ustredicce.e-cirkev.cz/synod-1/cirkevni-organy-volene-synodem> (cit. 21. 5. 2023)

Církevní zřízení, Preambule, dostupné online: <https://www.evangnet.cz/cce/czr/cz.html> (24. 4. 2023)

Český statistický úřad oznámil první výsledky Sčítání 2021, in: e-cirkev.cz, 20. 1. 2022, (cit. 1. 6. 2023), dostupné online: <https://e-cirkev.cz/aktuality/cesky-statisticky-urad-oznamil-prvni-vysledky-scitani-2021>

Dětské krizové centrum, dostupné online: <https://www.ditekrize.cz> (4. 6. 2023)

Eckiger Tisch, dostupné online: <https://www.eckiger-tisch.de/missbrauchskarte> (cit. 22. 3. 2023)

ForumM, dostupné online: <https://www.forum-studie.de> (cit. 1. 5. 2023)

GRACE – Godly Response to Abuse in the Christian Environment, dostupné online: <https://www.net-grace.org> (cit. 22. 3. 2023)

How We Worship, in: houseforall.org, (cit. 23. 2. 2023), dostupné online: <https://houseforall.org/how-we-worship>

Charakteristiky oboru Evangelická teologie (Mgr.), in: web.etf.cuni.cz, 11. 4. 2023, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://web.etf.cuni.cz/ETFN-522.html>

Infografiky, in: nekdotiuveri.cz, 29. 10. 2021, (cit. 25. 5. 2023), dostupné online: <https://www.nekdotiuveri.cz/clanky/texty-k-lepsimu-porozumeni/infografiky-pro-vas>

Inzeráty na volná kazatelská místa v ČCE, dostupné online: https://www.evangnet.cz/oznameni/kazatelska_mista (cit. 27. 4. 2023)

Konsent, dostupné online: <https://konsent.cz> (cit. 22. 3. 2023)

Kontaktní místo pro ochranu nezletilých a zranitelných, dostupné online: <https://www.ochrananezletilych.cz/cs> (cit. 22. 3. 2023)

Linka bezpečí, dostupné online: <https://www.linkabezpeci.cz> (cit. 22. 3. 2023)

Modrá linka, dostupné online: <https://www.modralinka.cz/o-nas> (cit. 22. 3. 2023)

Někdo Ti uvěří, dostupné online: <https://www.nekdotiuveri.cz/> (cit. 9. 2. 2023)

PAPEŽ FRANTIŠEK. *On the Protection of Minors and Vulnerable Persons*, in: vatican.va, 26. 3. 2019 (cit. 25. 3. 2023), dostupné online: https://www.vatican.va/content/francesco/en/motu_proprio/documents/papa-francesco-motu-proprio-20190326_latutela-deiminori.html

Persefona, dostupné online: <https://www.persefona.cz> (cit. 22. 3. 2023)

Podcast: *Ve stínu celibátu*, in: seznamzpravy.cz, odvysíláno 14. 6. 2021 – 18. 6. 2021, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.seznamzpravy.cz/sekce/audio-podcast-ve-stinu-celibatu-429>

Poradna Magdala, dostupné online: <https://praha.charita.cz/sluzby/magdala> (cit. 22. 3. 2023)

Pravidla vikariátu, dostupné online: <https://www.evangnet.cz/cce/czr/pv.html> (cit. 26. 4. 2023)

Prevence zneužívání a pomoc obětem, in: e-cirkev.cz, (cit. 12. 4. 2023), dostupné online: <https://e-cirkev.cz/kontakty/prevence-zneuzivani-a-pomoc-obetem>

ProFem, dostupné online: <https://www.profem.cz/cs> (cit. 22. 3. 2023)

Rosa, dostupné online: <https://www.rosacentrum.cz> (4. 6. 2023)

ROSKOVEC, Jan. *K mé kandidatuře na funkci děkana ETF*, dostupné online: https://web.etf.cuni.cz/ETFN-673-version1-dekanske_teze_jr.pdf (25. 5. 2023)

Řád o správě církve, dostupné online: <https://www.evangnet.cz/cce/czr/rsc.html> (cit. 24. 4. 2023)

Řád pastýřské služby, dostupné online: <https://www.evangnet.cz/cce/czr/rps.html> (cit. 26. 4. 2023)

Řád pro kazatele, dostupné online: <https://evangnet.cz/cce/czr/rk.html> (cit. 26. 4. 2023)

Řád pro studenty bohosloví, dostupné online: https://www.evangnet.cz/cce/czr/verze/czr_33-2/rsb.html (26. 4. 2023)

Řád sborového života, dostupné online: <https://evangnet.cz/cce/czr/rsz.html> (cit. 24. 4. 2023)

Řád vizitací sborů, dostupné online: <https://evangnet.cz/cce/czr/rvs.html> (24. 4. 2023)

Sexual abuse in the diocese of Münster: at least 196 clerics are accused, in: uni-muenster.de, 13. 6. 2022, (cit. 16. 2. 2023), dostupné online: <https://www.uni-muenster.de/news/view.php?cmdid=12636&lang=en>

Seznam zneužívajících duchovních v Southern Baptist Convention, zveřejněno 28. 2. 2022 (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://sbcec.s3.amazonaws.com/FINAL+-+List+of+Alleged+Abusers+-+SBC+REDACTED.pdf>

Seznam: *Priests and Brothers Convicted of Sexually Abusing Minors in the Republic of Ireland and Northern Ireland*, in: bishop-accountability.org, poslední úprava 6. 3. 2019, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.bishop-accountability.org/Ireland>

Seznam: *Publicly Accused Priests, Brothers, and Nuns in Argentina*, in: bishop-accountability.org, poslední úprava 6. 5. 2019, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.bishop-accountability.org/Argentina/Database.htm>

Seznam: *Publicly Accused Priests, Brothers, Sisters, and Deacons in Chile*, in: bishop-accountability.org, poslední úprava 15. 1. 2019, (cit. 14. 2. 2023), dostupné online: <https://www.bishop-accountability.org/Chile>

SNAP – Survivors Network of those Abused by Priests, dostupné online: <https://www.snapnetwork.org> (cit. 23. 5. 2023)

Spondea, dostupné online: <https://www.spondea.cz/cz/jak-pomahame> (cit. 22. 3. 2023)

Thirtyone:eight – E-shop, dostupné online: <https://thirtyone-eight-charity.myshopify.com> (cit. 22. 3. 2023)

Thirtyone:eight – Safeguarding helpline, dostupné online: <https://thirtyoneeight.org/help-and-resources/safeguarding-helpline> (cit. 22. 3. 2023)

Vizitační dotazník, in: evangnet.cz, dostupné online: https://evangnet.cz/cce/czr/rvs_vd.pdf (cit. 21. 5. 2023)

Zentrale Anlaufstelle, dostupné online: <https://www.anlaufstelle.help> (cit. 22. 3. 2023)

KONZULTACE

Martin Balcar, vedoucí tajemník ústřední církevní kanceláře, vedoucí komunikace a vnějších vztahů ČCE (5. 6. 2023)

Daniel Bartoň, advokát pomáhající mimo jiné lidem a společenstvím zasaženým sexuální násilím, člen církevní pastýřské rady, spolupracovník spolku Někdo Ti uvěří, výpomocný kazatel ČCE, odborný asistent na Evangelické teologické fakultě Univerzity Karlovy (4. 5. 2023; 15. 6. 2023)

Ema Pospíšilová, předsedkyně celocírkevního odboru mládeže, předtím členka pražského seniorátního odboru mládeže, aktivní mládežnice (31. 5. 2023)

Benjamin Roll, vikář na sboru v Praze u Klimenta, celoživotní aktivní člen ČCE, v minulosti předseda aktivistického spolku Milion chvilek pro demokracii (31. 5. 2023)

Příloha 1) Rozhovor se spoluzakladatelem spolku Někdo Ti uvěří, Schlichtsová. *V nerovném vztahu a postavení*, Dingir, 25. ročník, 2/2022, str. 68-70.

Rozhovor se spoluzakladatelem spolku *Někdo Ti uvěří* Jiřím Kylarem

V NEROVNÉM VZTAHU A POSTAVENÍ

Jitka Schlichtsová

Jiří Kylar (*1975), profesí polygraf a ředitel tiskárny, je praktikujícím římským katolíkem. Od svých 12 let byl sexuálně zneužíván katolickým knězem. Až v dospělosti našel sílu z tohoto vztahu odejít. Spolu s odborníky (terapeuty, duchovními a právníky v oboru církevního i občanského práva) a dalšími oběťmi zneužívání založil spolek *Někdo Ti uvěří*, který se věnuje pomoci obětem zneužívání a jejich doprovázení a také prevenci a vzdělávání v této oblasti.

Můžete na úvod, prosím, stručně popsat Váš případ?

Narodil jsem se do katolické rodiny a v době, kdy mi bylo 8 let, se rodiče rozhodli navštěvovat bohoslužby v jiné farnosti, než jsme bydleli, protože tamního kněze znali ještě z mládí z Prahy. Měli k němu důvěru, a tak jsme jej pak navštěvovali i osobně a občas u něj přespávali nejdříve s rodiči, později jsem u něj zůstal i sám, když jsem sloužil jako ministrant.

Kněz si získal mou absolutní důvěru. Když mi bylo 12 let, lehce mě opil a pak si ke mně lehl do postele, začal mě osahávat a dělat věci, které jsou určeny dospělým lidem. Bylo to příjemné i nepříjemné zároveň. Dostal jsem se do velmi složité situace a nevěděl jsem, jak se z toho dostat. Neuměl jsem říci ne, věděl jsem, že je to za hranou běžného chování, ale bál jsem se ozvat. Rodičům jsem to chtěl říci, ale bál jsem se, že by se na mě zlobili, nebo mi možná ani nevěřili. Pokračovalo to až do mé dospělosti. Zhruba v 16 letech jsem se dozvěděl, že v tom nejsem sám, že nás je víc, ale ani tehdy jsem o tom ještě nedokázal mluvit. Potlačil jsem to v sobě. Jako bych žil dvojitý život.

Po maturitě jsem se na čas dostal mimo jeho dosah, ale když jsem byl na vojně, shodou okolností jsem byl převelen do útvaru v obci, kde sloužil, a začalo to znovu. Naléhal na mě, že mám povolení ke kněžské službě. Pochyboval jsem o tom, ale byl velmi manipulativní a autoritativní. Neuměl jsem říci ne.

Ve dvaceti letech jsem nastoupil do Teologického konviktu v Litoměřicích, kde byl skvělý rektor František Koutný. Dal nám, studentům, hodně osobního prostoru pro hledání vlastní cesty. Díky tomu, že jsem se s knězem rok nevidal,

a také díky skvělému přístupu kněžích i profesorů jsem se dokázal rozhodnout, že nechci, aby to pokračovalo. O své zkušenosti jsem v té době ale ještě stále s nikým nemluvil, stále jsem to potlačoval. O prázdninách jsem se se svým knězem setkal a o svém rozhodnutí jsem mu řekl. Byl velmi naštvaný a choval se ke mně ponižujícím způsobem. Jako bych byl jeho majetek. Po prvním roce studia na teologické fakultě jsem se navíc zamiloval do dívky a rozhodl se kněžskou přípravu ukončit úplně. Když jsem to knězi řekl, reagoval vulgárně, sprostě, doslova nechutně.

Velmi mě to zranilo. Uvědomil jsem si totiž, že jsem byl pro něj pouze prostředkem jeho uspokojování, že vůči mně nechoval žádné opravdové city. Tím se otevřelo trauma, které jsem dva roky zpracovával. Po několika měsících jsem to řekl i své tehdejší dívce, mé současné ženě. Bylo to velmi těžké období, netušil jsem, že je to práce pro terapeuty. Obviňoval jsem se, že je to má chyba, že si za to můžu sám, nenáviděl jsem své tělo. Měl jsem zmatený vztah k Bohu, netušil jsem, jestli mě může po tom všem mít rád.

Nakonec jsem si na časové ose sepsal, co se stalo, jak se to stalo, co mi ublížilo. Vzpomínky na tu zkušenost se mi stále vracely a nepříjemně vnucovaly. Když jsem se cítil silný, vyvolával jsem si je dokonce sám. Bylo to těžké, ale díky tomu pak byly ty vzpomínky čím dál slabší.

Po dvou letech jsem našel sílu, abych si to s knězem vyříkal přímo. Vysmíval se mi, ale mě se to už nedotýkalo, zpracoval jsem to. Rozloučil jsem se s ním s tím, že mu odpouštím, i přesto, že se mi vysmívá. Nechci si nést svým životem nenávisť. Od té doby všechny bolesti ustaly.

Jiří Kylar. Foto: archiv Jiřího Kylara.

Co nejvíce přispělo k tomu, že jste se svou zkušenost rozhodl otevřít ke sdílení s veřejností?

Nejdříve jsem o tom mluvil s přáteli. Svě mamince jsem to řekl večer před svatbou, což pro ni bylo velmi bolestivé, ale na rodinu mělo zásadní dopad teprve to, že jsem to po dalších dvou letech řekl i tatínkovi. Veřejnosti jsem svůj příběh

otevřel proto, že se u nás církevní představitelé vyjadřovali v tom smyslu, že se fenomén zneužívání v Česku neděje, že je to problém zkaženého a dekadentního Západu.

Popravdě, netušil jsem, co to všechno způsobí. Byl jsem v té době dost naivní, ale tím, jak se stále více ukazuje, že je domácí a sexuální násilí tak moc rozšířeným jevem, považuji za velmi důležité o tomto tématu mluvit. Velmi často se setkávám ve společnosti s bagatelizací sexuálního násilí. To je třeba změnit.

Jak vznikl nápad založit projekt *Někdo Ti uvěří*?

Projekt *Někdo Ti uvěří* vznikl na základě zkušeností ze zahraničí, kde se jednotlivé oběti zneužívání spojily do organiza-

ných spolků, díky nimž byly jejich hlasy slyšet více. Tímto krokem jsme dali hlas obětem, které často žijí v tom, že jsou samy a nemohou ovlivnit proměnu institucí, ve kterých ke zneužívání dochází. Náš spolek je ve světovém měřítku unikátní tým, že nesdružuje pouze oběti, ale i odborníky, kteří se tématem zneužívání zabývají.

Co je jeho úkolem?

Ménit vnímání celé problematiky a učinit veřejnost ve vztahu k tomuto tématu citlivější. Dále se zabýváme prevencí sexuálního zneužívání a pomocí jednotlivým obětem, které až díky důvěrnému prostředí dokáží často poprvé mluvit o traumatických zkušenostech. A v neposlední řadě chceme měnit i nastavení církve, otevírat dialog s církví jako institucí, aby v ní docházelo ke zneužívání co možná nejméně.

Jakými případy se zabýváte? Omezujete se jen na případy zneužívání v katolické církvi?

Obrací se na nás oběti ze všech prostředí, kde dochází ke zneužívání: v rodinách, školství, mládežnických organizacích, v církvi. Náš spolek sice často poprvé mluví pro oběti zneužívání v náboženském prostředí, ale snažíme se pomoci všem a nabídnout jim adekvátní řešení jejich problému.

Jaký druh pomoci můžete nabídnout?

Nabízíme v první řadě přijetí a pochopení, oběti vyslechneme a nabízíme jim doprovázení. Pokud oběť potřebuje terapeutickou pomoc, zprostředkujeme kontakt na profesionální organizace, které jsou ale v současné době přetíženy. Máme ve svých řadách i odborníky, kteří se zabývají jak církevním, tak světským právem.

V souvislosti se zneužíváním v katolické církvi je nejvíce slyšet o zneužívání chlapců. Jaké druhy zneužívání ve skutečnosti nejvíce řešíte?

Nedá se přesně říci, že se jedná v nejvyšší míře o zneužívání chlapců v katolické církvi, obrací se na nás jak muži, tak ženy, velmi často jde o případy, které jsou staršího data. Vedle sexuálního zneužívání jde také o duchovní a spirituální zneužívání, které má trochu jiný charakter, ale ve všech případech jde vždy o zneužití moci nad svěřenou osobou.

I duchovní jsou pořád jen lidé s emocemi; mohou se zamilovat a následně svou situaci řešit různě. Kde je podle Vás hranice mezi tím, kdy mezi dvěma lidmi, z nichž jeden je v duchovní službě, spontánně vznikne milostný vztah, který však pro jednoho či oba skončí zklamáním a emočním zraněním, a kdy se jedná skutečně o zneužití?

Ta hranice může být často velmi tenká. Je třeba si odpovědět na otázku: Pokud by byl pachatel obyčejný člověk, měl by pro oběť takové charisma, aby jí dokázal ovlivnit? Lékaři, učitelé, vychovatelé, otcové, strýčkové, kněží i dědečkové a otčímové a další, kteří toto páchají, mají svým způsobem moc nad osobami jim svěřenými. Určující tedy je, že ti lidé jsou vůči sobě v nerovném vztahu a postavení.

Je možné předcházet vzniku nežádoucí intimity? Jak v tom směru preventivně působit z pozice duchovního a jak z pozice věřících?

Ano, lze to. Je potřeba především nastavení etického kodexu duchovních, aby věděli, jak se chovat transparentně a bezpečně v momentě, kdy se v jejich blízkosti objeví člověk obzvláště zranitelný. Například žena, která prochází těžkým obdobím života ve svém vztahu a cítí k duchovnímu důvěru. Právě to bývá také jeden z momentů, kdy duchovní svou roli nezvládne, protože je příliš osobně zainteresován v bolesti té ženy.

V každé profesionální pomáhající organizaci je běžnou součástí práce supervize. To vidím jako druhý důležitý prostředek ochrany obou stran. V katolickém prostředí tento důležitý nástroj sebereflexe chybí, takže duchovní velmi často nevědí, jak si správně nastavit hranice. To je velmi důležitá věc, kterou je potřeba změnit.

Je také potřeba, aby si věřící přestali duchovní idealizovat. Svěcením (či jinou formou pověření k duchovní službě) se člověk přece nestává dokonalým. Jejich stavění na piedestal pak přispívá ke klerikalismu a umožňuje nezdravé zacházení se svěřenou mocí.

Co lze dělat, když už se něco stalo? Jak by se měla zachovat oběť? Co doporučujete tomu, komu by se oběť svěřila?

Každé zranění má několik fází. Většinou, když si oběť uvědomí, co se stalo, trauma se jí začne otevírat a je již tak silná,

že to chce někomu svěřit. Takže se může obrátit na organizace, které jsou v tomto oboru již etablované a mají zkušenosti s pomocí obětem. Oběť se může obrátit i na náš spolek, kde s ní budou komunikovat lidé, kteří si podobnou zkušenost prošli a pochopí, co cítí, a pomohou jí nasměrovat k odborné pomoci.

Pokud se oběť svěří někomu, kdo nemá žádné zkušenosti s fenoménem zneužívání, je dobré, aby ten, komu se oběť svěřuje, naslouchal, nezpochybňoval příběh, který je mu svěřen, a byl blízkou. Je to totiž většinou první člověk, ke kterému má oběť důvěru, a jakékoliv zpochybnění jejího příběhu na dlouhou dobu uzavře odvahu o tom otevřeně promluvit. Naruší se důvěra, která je pro řešení těchto bolestí tak důležitá.

Co se musí v člověku udát, aby byl ochoten o svém zážitku promluvit? Co v takové chvíli prožívá? Jakými obtížemi oběti nejčastěji trpí? Co podle Vašeho názoru v takových případech nejvíce uzdravuje?

Trvá velmi dlouho, než se člověk odhodlá promluvit. Ta změť studu, hanby, strachu, že vám to nikdo neuvěří, protože člověk, který vám ublížil, je velmi úspěšný, lidé si jej váží a vy jste jen nevýznamný člověk s poškozeným sebevědomím. Trauma vás vede k tomu, že chcete přežít, proto to upozadíte a snažíte se zapomenout. Ono se to ale občas vrací a máte chuť to někomu říci, ale vždycky vás to hodí zpátky.

Myslím, že okamžik, kdy najdete sílu to někomu říci, je znamení, že jste vnitřně připravena svůj příběh posunout dál. Jde o to, že už to v sobě nechcete dále skrývat. Často jde o třeba lehece zmatenou výpověď, která ale nezpochybňuje utpění člověka. Naopak ten, kdo začne o traumatických věcech mluvit, to měl v sobě dlouho uzavřené. Vyprávěním se teprve začne rozpomínat, postupně si dokáže v sobě srovnat příběh i v časovém sledu. Tím, že o tom mluví, dostává příběh další a další souvislosti, které pak zapadají do logického rámce. V člověku se ale prvním promluvením otevře také citlivá součást zranění, oběti často pláčou, bolí je to. Proto je dobré nechat je mluvit jen o tom, o čem samy chtějí, netahat z nich podrobnosti, pokládat jen citlivé a jemné otázky, nabídnout vyslechnutí a ujištění, že jim věříte a jste s nimi. To je důležitéj-

⇒ Dokončení se v rámečku na další straně dále.

⇒ Dokončení rozhovoru z předchozích stran.

ší než velké fráze a litování. Oběti, které se rozhodnou mluvit, nechtějí lítost, ale často mají v sobě odhodlání to uzavřít. Někdy si přejí zastavit agresora, aby se nikomu dalšímu nestalo to, co jim. Oběti často trpí velmi nízkým sebevědomím, neláskou k vlastnímu tělu, nedůvěrou ke svému okolí. Jejich trauma se může projevat opakovanými záblesky vzpomínek a disociativními stavy, a ty pak vedou ke zvýšené citlivosti, které pak jejich okolí nálepkuje slovy „divný“, „přecitlivělý“ nebo „chová se nenormálně“.

Ve své praxi doprovázení obětí domácího i sexuálního násilí se setkávám s tím, že nejvíc uzdravuje přímo touha oběti se uzdravit, práce na sobě pod dohledem dobrého terapeuta, který pomůže najít vnitřní problém a pomoci oběti, aby přestala nastalou situaci vnímat jako svou chybu a uvědomit si, že se nemohla bránit a vina je na straně agresora. A pak také citlivost okolí a možnost o těch věcech mluvit svobodně. Mně osobně

pomohlo (poté, co jsem se sám v sobě vyznal a vyrovnal se s tím), že jsem to dokázal říci i svému pachateli. To pro mě bylo velmi důležité a vlastně zlomové.

Myslíte si, že sexuální zneužívání přetváří být v naší společnosti tabu? Jsou vidět i nějaké praktické dopady této změny?

Do nedávna to tabu bylo. Myslím, že díky úžasným lidem, kteří pomáhají v různých organizacích a zasazují se o bourání předsudků, se mentalita společnosti sice pomalu, ale přeci jen mění. I kauzy veřejně známých osobností, jakými jsou doktor Cimický nebo Dominik Feri, pomáhají společnosti vnímat problematiku sexuálního násilí nebo zneužívání v jiném kontextu, než tomu bylo doposud. Praktické dopady se pomalu objevují v tom, že lidé na toto téma začínají být citlivější a všímají si, kolik lidí v jejich okolí prožilo něco podobného. Sexuální násilí asi nevymýtíme úplně, ale můžeme je eliminovat vzděláváním a osvětou. V tomto ohledu média, která se tomuto

tématu věnují s citem a respektem vůči obětem, sehrávají obrovskou roli a patří jim za to můj velký dík.

Chtěl byste říci něco závěrem?

Setkávám se v posledních letech na přednáškách s mnoha lidmi. Uvědomuji si, jak moc je násilí v naší společnosti běžné, a přitom skryté. Na přednáškách, kde je třeba dvacet lidí, se často najdou i čtyři lidé, muži i ženy, kteří si prošli nějakou formou domácího nebo sexuálního násilí. Obětem velmi často pomáhá, že se mohou identifikovat s obětí, která našla sílu o tom promluvit veřejně. Uvědomí si, že v tom nejsou samy. Proto se na nás také obrací tolik lidí – mají k nám důvěru a vědí, že jim věříme a jejich příběh nezpochybňujeme. Buďme citliví jeden k druhému a snažme se druhého neodmítat, když nám chce něco říci, můžeme být právě tím hlavním člověkem, který pomůže.

Děkuji za rozhovor!

Medailon autorky je na straně 65.

Typy manipulativního chování:

- **Diktátor** – tvrdě prosazuje své názory, své zájmy, využívá vhodně vybrané citace, vyvíjí nátlak.
- **Chudáček** – zdůrazňuje své nedostatky, svou neschopnost a závislost na druhých. Naznačuje, že pokud mu nepomůžou, jsou vlastně odpovědní za jeho neúspěchy.
- **Počtář** – rád by něco dokázal, ale vždy je nějaká překážka, která brání tomu, aby toho dosáhl (podává výčty důvodů).
- **Břečťan** – předstírá naprostou závislost na druhé osobě. Bez ní by ničeho nedosáhl, vše chce dělat s její pomocí (míní tím ovšem, že vše někdo udělá za něj).
- **Drsňák** – prosazuje svou velmi důrazně až nevybíravě. Má tendenci všechny ukřičet, překřičet.
- **Obětavec** – je ten nejhodnější, nejlaskavější. Všechno dělá pro jiné, výhradně pro jejich dobro, nic pro sebe. Dokonce je ochoten ve prospěch ostatních jedinců, skupiny či společnosti dělat i neregulérní či nezákonné věci. Tak má právo na určité výsady (díky své „nezištné“ péči o druhé si je plně zaslouží) a ostatní to musí pochopit a řídit se tím.
- **Poslední spravedlivý** – vyvolává pocity viny u jiných. On je ten, který ví, co je správné, a je tím nejpovolanějším kontrolovat, soudit, kritizovat.
- **Paternalista** – sám ví, co je nejlepší pro všechny, a to také udělá. Ty, které si vyvolil, vede. Rozhoduje za ně a chrání je před všemi vlivy, které by mohly ohrozit jeho záměry.
- **Mafián** – tváří se jako ochránce slabých, ovšem nikoliv nezištně. Za své služby nekompromisně vyžaduje protislužby (něco za něco), nezdědka neúměrné své pomoci. Neváhá prosazovat své zájmy i více či méně zastřenými hrozbami.

Příloha 3) Posudek doporučující k církevní službě. Jediná zpětná vazba, kterou po psychologickém vyšetření církve i jedinec dostane. Na druhou stranu v samotném textu je uvedena věta, která vedení církve částečně usvědčuje z nedostatečné proaktivity. Kdyby o hlubší reflexi zájem mělo, mohlo by si ji (byť v kroku navíc) vyžádat. Stále si nicméně myslím, že toto by mělo být automatické nikoliv jakási nadstavba:

Zpráva psychologa

Na základě psychologického vyšetření provedeného dne 5. září 2019 v Praze **doporučuji** sl. Elišku Chlebounovou (r.č. [REDACTED]) k angažmá v církevní službě. Profil kandidátky dobře odpovídá požadavkům a nárokům této pozice. Kandidátka bude blíže seznámena s konkrétními výstupy z provedeného vyšetření. V případě zájmu o bližší psychologický profil toto můžeme dodat na základě schválení ze strany kandidátky.

Stručné body pro vedení rozhovoru při podezření ze sexuálního zneužívání

Nejde o jediný možný postup, pouze o shrnutí podnětů z různých materiálů
a z informací od členů spolku Někdo Ti uvěří.

A. STRUKTURA PRVNÍHO KONTAKTU

1. **Povzbudit** toho, kdo nás kontaktuje, že je dobře, když o tom chce mluvit. Ocenit odvahu.
2. Zeptat se, zda chce o věci mluvit hned / zavolat si v určitý čas / napsat si / sejít se / kde se chce sejít (navrhnout možnosti). Zjistit, zda chce nechat na sebe spojení, nebo zda má jít o anonymní kontakt.
3. Zeptat se, zda chce mluvit **se ženou / s mužem** a zda chce, aby se setkání účastnil někdo další (např. jeho důvěrník).

B. STRUKTURA ROZHOVORU

4. Přistupovat k tomu, kdo se svěřuje, s důvěrou – neprojevovat žádné pochyby o tom, zda mluví pravdu, **ujistit ho, že mu věřím**.
5. Požádat, jestli si mohu dělat **poznámky**, abych nic nezapomněl/a (podoba záznamu viz níže bod C). Pokud cítím, že by to nebylo vhodné, zapsat si vše co nejdříve po rozhovoru.
6. **Neslibovat**, že nebudu informace s nikým sdílet.
7. Naslouchat, **zůstat v klidu a ničemu se nedívat**. Účast projevit věcně, bránit se vyjádření vlastních emocí.
8. **Neodsuzovat pachatele** (oběť k němu může mít ambivalentní vztah), ale (pomoci) pojmenovat pachatelovo nevhodné jednání. **Respektovat pojmy** a slova, se kterými svěřující se osoba operuje (nepoužívat hned silná slova jako *pachatel, agresor, oběť, zneužití*, ale spíše konstatovat, že *není normální, přijatelné, není v pořádku*, aby se to a to dělo).
9. Nechat toho, kdo se svěřil, mluvit vlastními slovy. Pokud je to třeba, **klást jen otevřené otázky** (*Co se stalo pak? ... ještě něco dál?*). **Neklást navádějící otázky** (*Udělal ti to a to?*). **Nevyslýchat**. Neptat se na intimní detaily, pokud je nutně nepotřebuji znát nebo pokud předpokládám, že se na ně bude muset ptát někdo další (např. policie nebo pastýřská rada).

10. **Dospělého člověka** se zeptat, **co od nás** bezprostředně očekává. (Např. může chtít o tom zatím jen mluvit / iniciovat kázeňský postih v rámci církve / zabránit pachateli v tom, aby ubližoval jiným / získat pomoc s oznámením na policii / získat kontakty...). Nechat ho jeho očekávání zformulovat a nechat ho rozhodnout.
11. **Nezletilému sdělit**, co budeme dál dělat.
12. **Důsledně informovat** o tom, co se bude dít, pokud už o tom máme představu (např. vysvětlit, co je pastýřská rada, jak funguje, co lze asi očekávat v rámci řízení); zeptat se, zda by chtěl/a znát ještě nějaké další informace ohledně toho, co bude následovat (nenechat ji/ho v informačním vakuu – i zdánlivě zřejmé věci mohou být pro svěřujícího se člověka neznámé).
13. **Nenutit k odpuštění**. Téma odpuštění z vlastní iniciativy neotevírat, pokud není zřejmé, že o něm druhý chce mluvit.
14. **Sdělit, co dělat můžeme a co ne** (například nemůžeme poskytnout sami terapii...).
15. Pokud si **nevíme rady** s řešením situace (požadavkem ze strany kontaktujícího), lze říci, že se mu ozve do...

C. PODOBA ZÁZNAMU (z materiálu Church of England)

1. Pokud je to vhodné, udělat si v danou chvíli **velmi stručné poznámky** a co nejdříve po rozhovoru je podrobně zapsat.
2. Zaznamenat si **datum, čas, místo a skutečná slova**, která zazněla.
3. **Zaznamenat fakta** a pozorovatelné věci, nikoli své interpretace nebo domněnky.
4. **Nespekulovat** a nedělat ukvapené závěry.

D. MOŽNOSTI DALŠÍHO POSTUPU

1. **Poradit se. Nezůstat na to sám**. Řešit to s nějakým odborníkem (alespoň další farář/ka, ideálně v rámci supervize či terapie či někdo ze spolupracující organizace – viz kontakty níže).
2. **Ohlašovací povinnost** u většiny sexuálních deliktů nemáme, **ale máme ji například u týrání svěřené osoby** (ať už jde o dítě, seniora nebo osobu se zdravotním postižením); ohlašovací povinnost nemají duchovní, kteří se o činu dozvěděli v rozhovoru, jehož charakter odpovídá zpovědi. Každý (i farář) však musí přezkazit probíhající nebo hrozící znásilnění, pohlavní zneužití a týrání svěřené osoby. Zpravidla je nejučinnějším způsobem překažení trestného činu podání trestního oznámení. Jestliže se věc již neděje, je možno s podáním trestního oznámení počkat, nejlépe na dobu, až bude dotyčná osoba připravena vypovídat na policii (aby v případě kontaktu ze strany policie vše nepopřela). Trestní oznámení má smysl podávat i v případě, že se domníváme, že trestní stíhání nebude možné zahájit z důvodu promlčení.

3. **Pokud je věc na trestní oznámení, je nejlepší kontaktovat specializovaného advokáta,** který pak komunikuje s policií a celým procesem člověka provede. Náklady zvláště zranitelných obětí (děti, senioři, osoby se zdravotním postižením, oběti znásilnění, domácího násilí a většina obětí sexuálních deliktů) na právní služby by měl hradit stát. Kontakty lze získat na otc.justice.cz/verejne/seznam.jsf, kde jsou kromě advokátů uvedeny i kontakty na subjekty poskytující sociální služby obětem; vhodnou organizaci poskytující komplexní služby obětem je možné najít také v [Registru poskytovatelů sociálních služeb](#).
4. **Trestní oznámení se doporučuje podat na krajském ředitelství Policie ČR, resp. na kriminální policii** (většinou vědí o problematice více než místní oddělení).
5. Možné je kontaktovat také **ústředí ČCE**, v prvním kontaktu nejlépe **synodního seniora** (než budou zpracovány vnitrocírkevní postupy), **zvážit podání k pastýřské radě**. e-cirkev.cz/kontakty/prevence-zneužívani-a-pomoc-obetem/

KONTAKTY na organizace, které znají více problematiku církve

- Spolek **Někdo Ti uvěří**, který nabízí prostor ke sdílení a pomáhá lidem zasaženým zneužíváním s dalším efektivním řešením jejich situace. | nekdotiuveri.cz | napiste@nekdotiuveri.cz
- Zkušenosti s náhlými a závažnými událostmi má **Psychosociální intervenční tým ČR**, ve kterém působí řada lidí znalých prostředí Evangelické církve. | pitcr.cz
- O duchovních tématech i krizi důvěry a víry lze otevřeně mluvit také v rámci projektu **V duchu**. | vduchu.cz/promluvme-si/

KONTAKTY na organizace bez spojení s církví

- **ProFem** | centrum pro oběti domácího a sexuálního násilí | profem.cz
- **Persefona** | řeší problematiku sexuálního násilí | persefona.cz
- **ROSA** | problematika domácího násilí a násilí na ženách | rosacentrum.cz
- **Linka bezpečí** | pro děti, mládež a studující | linkabezpeci.cz
- **Dětské krizové centrum** | pro děti a dospívající | ditekrize.cz
- **Bílý kruh bezpečí** | pomoc obětem kriminality | bkb.cz | bezplatná linka nonstop 116 006
- **Intervenční centra v ČR** | web domaci-nasili.cz sdružuje subjekty poskytující sociální službu určenou osobám ohroženým domácím násilím.

Příloha 5) Praktické typy z příručky AIROLDI, MARCHETTI, *Prevence a ochrana nezletilých: osvědčené postupy*

Projevy chování k nezletilému, které jsou zcela nepřijatelné:

1. udělovat fyzické tresty jakéhokoliv druhu
2. vytvářet s jediným nezletilým výlučný vztah, oproti vztahům s ostatními
3. nechat nezletilého v situaci potenciálně rizikové pro jeho psychofyzickou bezpečnost
4. mluvit k nezletilému nebo se k němu chovat urážlivým, nevhodným nebo sexuálně provokativním způsobem
5. provádět úkony osobní péče (jako mytí a převlékání), které by nezletilý mohl velmi dobře provést sám
6. diskriminovat jednoho nezletilého nebo skupinu nezletilých
7. žádat nezletilého, aby držel tajemství
8. dávat dárky jednomu nezletilému, a tak diskriminovat zbytek skupiny
9. fotografovat nebo natáčet nezletilého a/nebo šířit přes internet nebo sociální síť fotografie nezletilých a/nebo chatovat s nezletilými, aniž by o tom jejich rodiče vždy byli informováni a schválili to.

Doporučuje se, aby při činnostech s nezletilým bylo přítomno víc dospělých, a to – vzhledem k zapojeným dětem a prováděné činnosti – nejen kvůli jejich bezpečnosti, ale také kvůli účinnosti těchto pravidel. Všichni dospělí, a hlavně ti, kdo přijmou funkci vychovatele, musí být vyzváni, aby dbali a dohlíželi na to, aby všechny nebezpečné situace, ke kterým dochází ve farním prostředí, byly nahlášený odpovědné osobě, stejně tak i nejednoznačné situace. (str. 21-22)

- a) Od rodičů (nebo zákonných zástupců) je vhodné získat písemný, nikoli jen verbální souhlas: stačí obyčejný podpis na důkaz seznámení se a souhlasu s účastí, připojený v dolní části letáku s popisem aktivity.
- b) Ve formuláři musí být uveden popis aktivity, kdo ji organizuje, časy setkání (odjezd, příjezd, ukončení), údaj o místě, kde se aktivita bude konat, jakož i způsob zajištění dopravy (pěšky, autobusem, minibusem farnosti, autem rodičů...).
- c) Důležité je uvést odpovědnou osobu/průvodce (s příslušným telefonním kontaktem), na které se rodič může v případě potřeby obrátit.
- d) Formulář by měl obsahovat žádost o telefonní číslo rodičů, aby je bylo možné v případě potřeby kontaktovat.
- e) Pokud je předpokládáno filmování nebo fotografování, musí rodiče poskytnout zvláštní souhlas se zpracováním a šířením obrazového (a zvukového) materiálu, a to způsobem uvedeným ve zvláštním informačním sdělení.
- f) Je žádoucí, aby sdělení a informace byly poskytovány přímo rodinám.
- g) Nedoporučuje se kontaktovat nezletilého přímo, například na jeho mobilním telefonu, a/nebo uzavírat s ním dohody jakéhokoli druhu bez předchozího souhlasu rodičů. (str. 63-64)

Lepší je, pokud jsou whatsappové skupiny vytvářeny mezi dospělými: tedy s rodiči dětí, nikoli se samotnými nezletilými, zejména pokud jde o nezletilé mladší 14 let. Je třeba vysvětlit, že tyto whatsappové skupiny neslouží žádnému jinému účelu, než je rozesílání oznámení a informací ohledně farních aktivit. Dospělý, animátor ani katecheta, se nesmí zapojovat do chatování s dětmi a tyto skupiny nesmí sloužit ani k chatování mezi dětmi navzájem. (str. 67)

Příloha 6) Náhled záhlaví oficiálních stránek katolické církve v ČR s ihned dostupným umístěním dlaždice ohledně „ochrany nezletilých v církvi“. (URL: <https://www.cirkev.cz/>, ke dni 1. 6. 2023)

Aktuálně

F Focus

Další ▶

Po světle dne
totiž nastupuje

F Noc kostelů

HLAVNÍ ZPRÁVY 18. 5. 2023, 14.50

Jubilejní 15. ročník Noci kostelů nabídne rozmanitý program

V letošním 15. ročníku, který se uskuteční 2. června po celé České republice, je aktuálně přihlášeno 1683 kostelů a modliteben. Připraveno je 5260 programů. Přinášíme výběr...

SYNODA
2021-2024

Za církev synodální
spolupráce a poslušnosti

**OCHRANA
NEZLETILÝCH
V CÍRKVI**

**MLADÍ
V CÍRKVI**

Příloha 7) Veškerý obsah záložky „Prevence zneužívání a pomoc obětem“ na oficiálním webu ČCE k 25. 5. 2023:

„Jsme připraveni tématu sexuálního násilí (a šířeji kontextu zneužívání moci duchovní autoritou) věnovat svoji plnou pozornost a otevírat je na ekumenické úrovni. Chceme spolupracovat na tom, aby byla přijata systémová opatření, která umožní incidentům nejen předcházet, ale také je citlivě a efektivně řešit, a to zejména s ohledem na oběti.“

– z vyjádření synodního seniora Pavla Pokorného v prosinci 2021 –

Pomozte nám zlepšit systém

Přejeme si, aby bylo zřejmé, že jakákoliv forma zneužívání moci či důvěry je v Českobratrské církvi evangelické nepřijatelná a nebude tolerována.

Uvědomujeme si, že tyto jevy se mohou objevit kdekoli, kde je někomu svěřena formální či neformální autorita, a žádné společenství vůči nim není zcela imunní. Proto je zásadní dostatečná prevence, osvěta a vzdělávání. Chceme k tématu přistupovat poučeně a s vážností. Zásadní pro nás je vytvářet bezpečné prostředí důvěry a otevřenosti.

Víte-li o konkrétních případech, nebo slabých místech církevních struktur, kde by k podobnému jednání mohlo docházet, prosíme vás o bezodkladnou součinnost a pomoc při řešení. Zvláštní pozornost zasluží nevhodné sexualizované chování.

Sexuální delikty nelze promlčet ani je zamést pod koberec

„Prosím, nezametejte věci pod koberec, protože pak začnou zapáchat, hnít a koberec sám se rozpadne...
Uvědomme si, že když tyto skutečnosti zamlčujeme, když o nich mlčíme, zakrýváme špínu a stáváme se tak komplici. Chceme-li žít v pravdě, nesmíme zavírat oči!“

– poselství jedné z obětí zneužívání, jejíž prosbu adresovanou církvi zveřejnil papež František –

Víme, že není snadné o podobných situacích a zkušenostech hovořit. Vaše oznámení však může zabránit dalšímu bolemu, a čím dříve je učiněno, tím spíše může pomoci předejít tomu, aby se podobné zlo dotklo i životů dalších potenciálních obětí.

Církevní řády upravujeme takovým způsobem, abychom byli schopni odhalovat případy sexuálního i jiného zneužívání a účinně na ně reagovat.

Případy sexuálního zneužívání jsou v Evangelické církvi nepromlčitelné. To platí i zpětně. Znamená to, že není důležité, kdy se staly – víme, že bolest přetrvává a chceme, aby ti, kdo ji způsobili, mohli být voláni k odpovědnosti kdykoli. I po dlouhých letech.

Jako církev nemůžeme nahrazovat práci Policie ČR. Proto vás zároveň prosíme a povzbuzujeme vás, abyste, pokud máte podezření nebo víte o konkrétním činu sexuálního zneužívání, kontaktovali v první řadě Policii ČR. Policie má vyškolené profesionály, kteří v dané věci budou postupovat citlivě, ale se vši rázností vůči možným pachatelům.

Co mohu udělat?

01. Svěřit se

Pokud jste se vy nebo někdo z vašich blízkých setkali s nestandardním nebo jinak podezřelým jednáním v jakékoli životní situaci (například zneužití autority k navázání důvěrného vztahu s osobou mladší 18 let, osahávání, sledování nahé osoby, výzvy ke sledování erotických či pornografických materiálů, e-mailů či SMS

se sexuálním podtextem aj.) a chcete si o tom promluvit, poradit se nebo zjistit další podrobnosti, můžete se obrátit na [duchovní](#) i další členy církve, ke kterým máte důvěru.

Také členové synodní rady jsou připraveni vyslechnout každého, kdo o to projeví zájem. Kontaktními osobami za SR jsou synodní senior **Pavel Pokorný** a členka synodní rady **Jana Šarounová**. Obracet se na ně můžete třeba i anonymně. A to zejména pokud byste měli pocit, že se kdekoli v církvi brání tomu, aby pravda vyšla najevo, nebo že se nedostává podpory postiženým.

Můžete nás kontaktovat přímo na e-mailu s adresou pomoc@e-cirkev.cz, z které vám do 48 hodin jedna z kontaktních osob odpoví a dohodne s vámi další postup (například osobní schůzku, telefonický rozhovor). Pokud zpočátku preferujete anonymní telefonický kontakt, je možno zavolat na telefonní čísla [synodního seniora Pavla Pokorného nebo členky synodní rady Jany Šarounové](#). V případě, že nebudou moci telefon zvednout, zavolají vám zpět, můžete také zanechat SMS se žádostí o zpětné zavolání.

Dalšími kontaktními osobami z řad farářek ČCE jsou **Ludmila Míchalová Mikšíková** ze Strmilova (e-mail: miksikova@email.cz, tel.: 776 688 602) a **Martina Zuštinová** z Klobouk u Brna (e-mail: cceklobouky@seznam.cz – e-mailová adresa je soukromá, do schránky nemá přístup nikdo jiný, kromě Marty Zuštinové, tel.: 608 579 830). Jsou připravené vás vyslechnout a pomoci.

Zkušenosti s náhlými a závažnými událostmi má také například [Psychosociální intervenční tým ČR](#), ve kterém působí řada lidí znalých prostředí Evangelické církve.

O duchovních tématech i krizi důvěry a víry lze otevřeně mluvit také v rámci projektu [V duchu](#).

V důvěře se můžete obrátit zejména na spolek [Někdo Ti uvěří](#), který nabízí prostor ke sdílení a pomáhá lidem zasaženým zneužíváním s dalším efektivním řešením jejich situace.

#rozhovor #posila v nejistotě #rady #důvěra #nezávaznost

02. Iniciovat kázeňský postih

Pakliže jste se setkali s nevhodným chováním přímo ze strany pracovníků církve, doporučujeme podat podnět k Pastýřské radě. Jde o nezávislý církevní orgán, který nepodléhá církevnímu vedení a tvoří kázeňskou instituci pro pověřené členy církve. K Pastýřské radě může podat svůj podnět kdokoli, kdo se cítí jakkoli zneužit, podveden, nebo kdo má obavu, že by v jeho okolí mohlo k takovému chování dojít.

[Kontakty na členy Pastýřské rady jsou uvedeny zde.](#)

#nezávislost #nepromlčitelnost #komplexní řešení #zkušenosti #citlivost

03. Oznámit trestný čin

V případě, že došlo k činu, který vykazuje známky sexuálního násilí nebo zneužití, prosíme, abyste bezodkladně kontaktovali přímo Policii ČR (nahlašovat lze telefonicky na 158 nebo [na kterékoli služebně po celém Česku](#)).

Dobrou pomocí i v téhle situaci může být také spolek [Někdo Ti uvěří](#), který vám bude v celém postupu diskrétní, ale zkušenou a profesionální oporou a citlivě vás provede jednotlivými kroky. Víme, že rány mohou být hluboké a velmi bolestivé. Ale podaří-li se rychle vynést případ na světlo, snáze díky tomu ochráníme další možné oběti.

#právní pomoc #rychlost #trestný čin #účinná pomoc #zákon #okamžitě zastavit násilníka

Máte naše slovo

Jako církve se zavazujeme k tomu, že v případě, že existuje podezření na jakékoli zneužívání svěřené autority, přistoupíme k problému s veškerou vážností a nezameteme jej pod koberec.

V této věci můžete kontaktovat přímo [synodního seniora Pavla Pokorného nebo členku synodní rady Janu Šarounovou](#).

Došlo-li k činu, který vykazuje známky sexuálního nátlaku, vždy plně podporujeme vyšetřování orgány činnými v trestním řízení, poskytujeme jim potřebnou součinnost a bezvýhradně podporujeme oběti, svědky i podezřelé v podání informací.

V rámci církevních struktur považujeme případy sexuálního nátlaku za nepromlčitelné.

Nemáme-li vaši důvěru, svěřte se, prosíme, jinde

Máte-li pochybnosti o tom, zda se v církvi někomu svěřit, prosíme, oznamte škodlivé církevní jednání jinde.

Uvědomujeme si, jak důležitá je podpora a pocit bezpečí. Je zcela pochopitelné, že člověk, který byl vystaven zneužití moci nebo se obává reakcí svého okolí, může ztratit důvěru v církev jako instituci, kde k tomuto jednání dochází.

Zajistit bezpečné a neutrální prostředí i profesionální péči je pro nás prioritou, proto doporučujeme a podporujeme kontakt s profesionálními organizacemi jako:

- [Někdo Ti uvěří](#)
- [ProFem](#)
- [Persefona](#)
- [ROSA – centrum pro ženy](#)
- [Linka bezpečí](#)
- [Dětské krizové centrum](#)
- [Bílý kruh bezpečí](#)
- [intervenční centra v ČR](#)

Jsme na cestě

Hledání správného řešení má mnoho rovin a zasluhuje celistvý a dlouhodobý přístup. Podnikáme teprve první krůčky. Nezůstáváme u jednoho přijatého opatření, chceme zlepšit systém. A věříme, že se nám to podaří i s vaší pomocí a zkušenostmi.

Etická pravidla pro duchovní

Církev mezi povinnosti kazatelů řadí na prvním místě, že „budou svou službou i svědectvím vlastního života zvěstovat a stvrzovat evangelium Ježíše Krista podle Písem, Bohu ke slávě a lidem ke spasení.“ (Řád pro kazatele, čl. 1)

Odkaz na normu evangelia jednoznačně zapovídá jakoukoli podobu manipulace a zneužití druhé osoby v kontextu pracovním i mimopracovním.

Etický kodex pro společné akce

Evangelická církev naplňuje své poslání i prostřednictvím akcí pro děti a mládež. Během nich existuje vyšší riziko nevhodného zacházení se svěřenými osobami, zvláště nezletilými.

Proto se všechny tyto akce řídí [etickým kodexem](#), který shrnuje nutné požadavky pro všechny pracovníky, jimž je svěřena péče o druhé. Každý vedoucí si musí být vědom toho, že má vůči účastníkům nadřazené (mocenské) postavení, resp. jedná z pozice autority a může účastníkům dávat pokyny, které účastník vnímá jako závazné.

Kodex je závazný pro všechny vedoucí celocírkevních akcí. Důrazně jej doporučujeme všem farním sborům ČCE, které akce se svěřenými osobami pořádají.

Další chystaná opatření

Chceme tématu sexuálního zneužívání věnovat dostatečnou pozornost. Zásadním krokem je posílit mechanismy prevence, jako je zejména vzdělávání a výcviky pověřených osob.

Víme, že je před námi dlouhá cesta, a proto se chceme vzděláváním v této oblasti dlouhodobě a systematicky zabývat. Uvítáme jakékoli vaše náměty, doporučení či tipy, které napomohou změně systému. Nejen v Evangelické církvi, ale ve společnosti jako celku.

K tématu dále doporučujeme:

- [Záznam školení "Základní kurz prevence zneužívání v církvi pro pracovníky s dětmi a mládeží"](#) (13.6.2022) pro vedoucí akcí pro děti a mládež v ČCE
- [Publikace Zranění způsobená zneužíváním](#) (2021)
- [Videokonference o sexuálním zneužívání](#) (2021)
- Videá Marka Drábka o sexuálním zneužívání v církvi – [1](#), [2](#)
- [Manuál pro fotbalové trenéry](#) – témata zpracovaná profesionály z Linky bezpečí
- [Sexuální zneužívání v církvi](#) – často kladené otázky (Psychosociální intervenční tým ČR)

ETICKÝ KODEX ČCE PRO ORGANIZACI POBYTOVÝCH AKCÍ

Českobratrská církev evangelická plní své poslání i prostřednictvím akcí pro děti a mládež na sborové, seniorátní i celocírkevní úrovni. Při pestré škále takových akcí je naší prioritou zajistit nejlepší možnou péči a bezpečí účastníků¹ i pracovníků.²

Tento kodex shrnuje závazné požadavky pro všechny pracovníky, kteří pečují o účastníky akcí, a doplňuje zákonné normy, jiné právní předpisy a hodnoty definované posláním ČCE.

Chceme, aby si lidé odnášeli z akcí pořádaných ČCE cenné zážitky. Společenství, které vzniká na půdě církve, má být prostorem přátelství, pokoje, vzájemnosti a respektu. S ohledem na tyto hodnoty probíhá vzdělávání pracovníků (vedoucích i dobrovolníků) a jsou připravovány programy jednotlivých akcí.

Každý vedoucí si musí být vědom toho, že má vůči účastníkům nadřazené (mocenské) postavení, resp. jedná z pozice autority a může účastníkům dávat pokyny, které účastník vnímá jako závazné.

I. VEDOUcí SÁM O SOBĚ:

- Je trestně bezúhonný a je si vědom skutečnosti, že jeho jednání je vzorem pro ostatní,
- zná tento kodex, aktivně se k němu hlásí a jedná podle něj,
- vědomě nezraňuje slovy ani činy a nedovolí to ani jiným,
- zdržuje se zejména
 - a) jakéhokoli protiprávního jednání, zneužívání či nadužívání oprávnění vyplývajících z pozice vedoucího,
 - b) výkonu práce vedoucího pod vlivem alkoholu, omamných či psychotropních látek, a to zejména po dobu oficiálního programu se svěřenými účastníky a po dobu noční služby,
 - c) jednání, které má charakter šikany, dále pak agresivních, urážejících či ponižujících verbálních i fyzických projevů,³
 - d) projevů rasismu, netolerance nebo předsudků a projevů obecně vnímaných jako nevhodných,
 - e) sexuálního nátlaku a nevhodných sexistických projevů a
 - f) korupčního jednání.

II. VEDOUcí VŮči ÚČASTNÍKŮM AKCE:

- Chová se přátelsky, navazuje s nimi jen přiměřené vztahy a ke všem má rovný přístup,
- je si vědom/a významu své autority při výchově a nezneužívá ji,
- snaží se na účastníky působit osobním příkladem, dodržuje stanovená pravidla,
- udržuje přiměřený fyzický kontakt zvláště k dětem a mladistvým,
- nezneužívá vztahu či důvěry účastníka, které mohou vzniknout v průběhu akce,

¹ účastníci = osoby řádně přihlášené na pobyt

² pracovníci = zaměstnanci (pracovní smlouva, DPČ, DPP) i dobrovolní spolupracovníci

³ Vysvětlení pojmu šikana a dalších patologických jevů u dětí je detailně a odborně popsána v publikaci *Jak pomoci dětem, které něco trápí* zpracované Linkou bezpečí pro FAČR v roce 2020 – ke stažení na <https://facr.fotbal.cz/document/download/67570>.

- chová se tak, aby neohrozil vztahy s účastníky, zejména uplatňováním nezákonných výchovných prostředků (násilím, pohrůzkou, zastrahováním, ponižováním atd.) nebo činěním nerealistických slibů,
- uvědomuje si, že sexualizované chování⁴ vedoucích vůči účastníkům akce je problematické vždy bez ohledu na věk účastníků,
- nikdy nenavazuje sexuální či milostné vztahy s nezletilými účastníky, a chová se tak, aby podobným chováním nenarušoval či neovlivňoval vztahovou dynamiku svěřené skupiny,
- chrání a respektuje soukromí účastníků, s jejich osobními věcmi nakládá s náležitou péčí,
- přistupuje ke všem se stejnou péčí a uplatňuje k nim rovný přístup; nezneužívá svého postavení vůči účastníkům ani vůči jejich zákonným zástupcům (v případě jejich přítomnosti na akci),
- respektuje jedinečnost individuality každého účastníka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské či politické přesvědčení,
- vytváří důvěryhodnou a bezpečnou atmosféru, jejíž součástí jsou dobré vztahy a vzájemný respekt všech účastníků akce, respektuje důvěrnost získaných informací,
- vede účastníky k tomu, aby si sami dokázali nastavovat hranice vlastního pocitu bezpečí,
- je připraven poskytnout pomoc a podporu v nesnázích,
- programy připravuje i realizuje s ohledem na schopnosti, možnosti a psychickou i fyzickou bezpečnost všech účastníků.

III. VEDOUcí VŮči OSTATNíM PRACOVNíKŮM:

- Vytváří důvěryhodnou a bezpečnou atmosféru, jejíž součástí jsou dobré vztahy a vzájemný respekt všech,
- udržuje a podporuje atmosféru vzájemné spolupráce,
- respektuje znalosti, zkušenosti i rozdíly v názorech dalších vedoucích i ostatních pracovníků, tyto vnímá jako stimul, nikoliv jako překážku tvůrčí spolupráce,
- vedoucí pracovníci nezneužívají moci, která z jejich nadřazeného postavení vyplývá,
- pracovníci v manželském, partnerském, či jiném blízkém vztahu dbají na to, aby jejich vztah negativně neovlivňoval jejich práci ani celkovou skupinovou dynamiku akce, na které se oba podílejí,
- poskytuje důvěrné informace bez souhlasu účastníka pouze ze závažných důvodů, a to jen ty informace, které napomáhají bezpečnému chodu akce a usnadňují individuální přístup, přitom dbá na korektnost podaných informací a chrání soukromí a osobní údaje účastníků,
- je pozorný/á vůči rizikovému chování jiných dospělých⁵ na akci, je aktivní v podávání otevřených, konstruktivních a zároveň nenásilných zpětných vazeb k chování ostatních dospělých,
- je otevřený/á ke zpětné vazbě od ostatních na své vlastní chování a
- v případě zjištění, že jiný z vedoucích jedná nezákonným či škodlivým způsobem, upozorní na to hlavního vedoucího akce.

⁴ Sexualizovaným chováním rozumíme různorodou škálu projevů, které souvisí s intimními partiemi. O problematice sexualizovaného chování u dětí doporučujeme např. příručku *Děti a sexualita* – ke stažení na https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/deti_a_sexualita2008.pdf.

⁵ účastníků i pracovníků (personálu)

IV. VEDOUCÍ VŮČI ORGANIZACI:

- Uvědomuje si, že svým chováním reprezentuje celou organizaci, a snaží se zachovávat její dobré jméno,
- bezodkladně činí odpovídající opatření v případě, že ze strany účastníka či jiné osoby došlo k protiprávnímu jednání, za účelem zabránit vzniku či rozšíření škodlivého následku protiprávního jednání vždy přivolá hlavního vedoucího a
- zdržuje se řešení vnitřních záležitostí⁶ před účastníky, jejich zákonnými zástupci, či jakýmkoli nezúčastněnými osobami.

V. VEDOUCÍ VŮČI RODIČŮM:

- Respektuje rozhodující úlohu rodičů při výchově dětí; při tom však zároveň s rodiči citlivě komunikuje nároky a potřeby, které vyplývají z povahy pořádané akce.

VI. VEDOUCÍ VŮČI SOBĚ:

- Je si vědom/a svých osobních limitů, vlastností a projevů, které mohou ovlivnit jeho/její výchovné působení,
- nepřekračuje hranice vlastních kompetencí, uvědomuje si vlastní limity, respektuje je a v případě potřeby požádá o pomoc,
- je ochoten dělat kompromisy, někdy i pozměnit svoje názory, přiznat vlastní chybu, a svou práci vidět v širším kontextu společného díla úspěšně pořádané akce.

VII. OSTATNÍ USTANOVENÍ:

- Pro návštěvy⁷ tento kodex platí přiměřeně dle situace a dle uvážení hlavního vedoucího pořádané akce.

Jako vedoucí akcí pořádaných Českobratrskou církví evangelickou prohlašuji, že budu dbát na dodržování zásad uvedených v tomto etickém kodexu.

⁶ organizačních, pracovněprávních apod.

⁷ návštěva = nepřihlášený účastník či jakákoli osoba, která se zdržuje v místě konání akce během doby konání akce

Příloha 9) Základní podněty pro presbyteriánský sbor v Tates Creek od organizace GRACE, která zde dělala podrobnou analýzu, jak vytvořit bezpečnější prostor. Zahrnují ty aplikovatelné i do kultury ČCE. (V originále dostupné z URL: <https://tcpca.org/addressing-our-present-future>, dne 1. 6. 2023)

GRACE doporučuje:

- 1) Každému zaměstnanci poskytnout trénink ohledně formálně ukotvených pravidel, která ve sboru/církvi platí. Dále speciální vzdělávání ohledně rozpoznání zneužívání pro zaměstnance, dobrovolníky a aktivní členy sboru.
- 2) Všichni duchovní, zaměstnanci a také táboroví vedoucí absolvují seminář zaměřený specificky na prevenci sexuálního zneužívání v oblastech jejich služby.
- 3) Společenství je informováno o současném vývoji ve sboru a případně proběhne tématická bohoslužba týkající se problematiky zneužití duchovní moci. Navazovat bude setkání prohlubující informovanost o problému.
- 4) Vytvoří se „Ochranný tým“ („Safeguarding team“) který bude:
 - a) Facilitovat a podporovat pastýřskou službu pro oběti zneužívání.
 - b) Pracovat s experty na tvorbě ochranných opatření a metodik krizové komunikace sboru.
 - c) Vést výroční audity pravidelně revidující zavedená opatření a pravidla.
 - d) Facilitovat dlouhodobě probíhající tréninky ohledně daných témat.
 - e) Koordinovat reakci na nahlášené překročení pravidel a ochranných opatření.
 - f) Rozvíjet vztahy komunity s experty, kteří pracují v oblasti prevence zneužívání dětí a dospělých.
- 5) Zdůrazňují a dodržují se pravidla při setkáních „jeden na jednoho“. U nezletilých je vždy o konzultaci informován rodič a máme od něj svolení. V místnosti setkání jsou vždy odtažené závěsy či rolety a pootevřené dveře. Při setkání mimo sborové prostory jsou využity veřejné prostory s více možnými svědky, případně na setkání jde třetí člověk jako doprovod.